

ARVIOINTITUTKIMUS JOENSUUN SEUTUKIRJASTOSTA

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN TILASTOJEN JA HENKILÖSTÖKYSelyn PERUSTEELLA

Hanna Pitkänen

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interak-
tiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2014

PITKÄNEN, HANNA: Arviointitutkimus Joensuun seutukirjastosta. Tavoitteiden toteutuminen tilastojen ja henkilöstökyselyn perusteella.

Pro gradu -tutkielma, 89 s., 11 liites.

Syyskuu 2014

Tutkielmassa arvioidaan vuonna 2007 perustetun Joensuun seutukirjaston toiminnan onnistuneisuutta suhteessa perustamisvaiheessa asetettuihin tavoitteisiin. Joensuun seutukirjastoon kuuluvat Joensuun, Kontiolahden, Liperin, Outokummun ja Polvijärven yleiset kirjastot. Tavoitepohjainen arviointi pohjautuu seutukirjaston perustamissopimukseen, josta on johdettu neljä tavoitekategoriaa: palvelujen laadun näkökulma, henkilöstönäkökulma, kustannusnäkökulma ja resurssien tehokkaamman käytön näkökulma. Muutosta heijastellaan myös laatutavoitteisiin sekä valtakunnalliseen kehitykseen.

Tutkimusaineistoina ovat tilastot.kirjastot.fi -osoitteessa vapaasti saatavilla olevat Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittaiset kirjastotilastot vuosilta 2005 ja 2012 sekä henkilöstökysely, joka toteutettiin sähköisesti syksyllä 2013. Kyselyyn vastasi 51 seutukirjaston nykyistä työntekijää, jotka olivat työskennelleet myös seutukirjastoa edeltäneissä kirjasto-organisaatioissa.

Tutkimusaineiston mukaan palvelutaso on säilynyt hyvänä: Palveluverkko on supistunut tarkastelujaksolla yhden laitoskirjaston ja yhden kirjastoauton osalta. Aukiolotunnit ovat vähentyneet 6 %. Kirjastonkäyttö on edelleen suositusten mukaisella tasolla ja korkeampaa kuin muualla Suomessa keskimäärin, vaikka laskua on tapahtunut tarkastelujakson aikana. Verkkokäyntien määrä on yli kaksinkertaistunut. Asiakkaiden tasearvoisuus on lisääntynyt, mutta se on edelleen huomioitava palveluja kehitettäessä.

Henkilökunta kokee palvelujen laadun parantuneen. Kyselyn perusteella onnistuneimpana ratkaisuna voidaan pitää sitä, että yhteiskokoelma on kaikkien asiakkaiden saatavilla kuljetusten kautta ja kokoelmatyö on tehostunut. Yhteistyö koetaan sujuvaksi, ja henkilöstö on päässyt erikoistumaan tehtävissä. Yhteistyötä voisi edelleen kehittää hyödyntämällä osaamista yli toimipisterajojen ja yhteisiä pelisääntöjä hiomalla. Tilastojen valossa jälkeen jäädään henkilöstön määrässä ja korkeakoulutetun henkilöstön osuudessa. Täydennyskoulutusta on saatavilla aiempaa enemmän, mutta esimerkiksi koulutusten sisältöä ja koulutuksiin pääsyä voi vielä kehittää.

Seutukirjaston voi nähdä toimivan taloudellisesti, sillä taloudellisuusluku ja toimintakulut ovat pienempiä kuin muualla maassa keskimäärin. Toimintakulut ovat nousseet tarkastelujaksolla, mutta aineistokuluissa on tullut säästöä. Ison organisaation etuja on, että resurssien yhteiskäytön ansiosta (esim. kirjastoauto toiminnan organisoiminen kuntarajat ylittäen, aineistojen kuljettaminen) voidaan kustannussäästöjä kohdentaa niin, että palvelujen laatu kärsisi mahdollisimman vähän.

Avainsanat: Joensuun seutukirjasto, seutuyhteistyö, yleiset kirjastot, arviointitutkimus

Sisällys

1	JOHDANTO	5
2	KIRJASTOJEN SEUDULLINEN YHTEISTYÖ	7
2.1	Tiivistyvä seutuyhteistyö	7
2.2	Kirjastojen yhteistyö ja seutukirjastot	8
2.3	Yhteistyön mahdollisia etuja ja haittoja	10
2.4	Yhteistyön kehittyminen Joensuun seudulla	12
2.5	Aiemmat Joensuun seutukirjastosta tehdyt pro gradu -tutkielmat.....	13
2.6	Oman tutkimuksen suhteuttaminen aiempiin tutkimuksiin	16
3	TUTKIMUSAINEISTOT JA -MENETELMÄT	18
3.1	Opetus- ja kulttuuriministeriön tilastot.....	18
3.2	Henkilökuntakysely	19
3.3	Toiminnan arvioiminen suhteessa laatusuositukseen	22
3.4	Tavoiteperusteinen arviointi	23
3.5	Käsitteiden operationalisointi	24
3.5.1	Seutukirjaston perustamissopimus arvioinnin lähtökohtana	24
3.5.2	Palvelujen laadun näkökulma.....	26
3.5.3	Henkilöstön näkökulma	27
3.5.4	Kustannusnäkökulma	28
3.5.5	Resurssien tehokkaampi käyttö	28
4	KIRJASTOTILASTOJEN ANALYYSI	30
4.1	Palvelujen laadun näkökulma.....	30
4.1.1	Palvelupisteiden määrä	30
4.1.2	Aukiolotunnit.....	31
4.1.3	Lainaus	32
4.1.4	Fyysiset kirjastokäynnit.....	33
4.1.5	Lainaaajien osuus	34
4.1.6	Verkkokäynnit	35
4.2	Henkilöstön näkökulma.....	36
4.2.1	Henkilötyövuosien määrä	36
4.2.2	Kirjastoammatilliset henkilötyövuodet	37
4.2.3	Korkeakoulutetut henkilötyövuodet	39
4.2.4	Täydennyskoulutus.....	39
4.3	Kustannusnäkökulma	40
4.3.1	Toimintakulut	40
4.3.2	Henkilöstökulut	41
4.3.3	Kirjastoaineistokulut.....	42
4.3.4	Taloudellisuusluku	43
4.4	Resurssien tehokkaampi käyttö	44
4.4.1	Kirjastoautot ja pysäkit.....	44
4.4.2	Kokoelma- ja poistotilastot.....	45
4.4.3	Hankintatilastot.....	47
5	HENKILÖKUNTAKYSELYN ANALYYSI	51
5.1	Vastaajien taustatiedot.....	51
5.2	Palvelujen laadun näkökulma.....	52
5.3	Henkilöstön näkökulma.....	53

5.3.1	Yhteistyö toimipisteiden välillä.....	53
5.3.2	Erikoistuminen	56
5.3.3	Koulutukset.....	57
5.3.4	Koulutuksiin pääseminen	58
5.3.5	Avun saaminen ongelmatilanteissa	60
5.4	Resurssien tehokkaampi käyttö	61
5.4.1	Kuljetusjärjestelmä	61
5.4.2	Varaukset	64
5.4.3	Muissa kirjastoissa työskentely	65
5.4.4	Kokoelmanhoito	66
5.4.5	Hankinta	69
6	TULOSTEN TARKASTELU	71
6.1	Palvelujen laadun näkökulma.....	71
6.2	Henkilöstön näkökulma.....	73
6.3	Kustannusnäkökulma	75
6.4	Resurssien tehokkaampi käyttö	77
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	80
7.1	Päätelmiä	80
7.2	Tutkimuksen merkitys ja luotettavuuden arviointi.....	81
7.3	Jatkotutkimusaiheet	83
	LÄHTEET	85
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Idea pro gradu -tutkielmani aiheeksi nousi kiinnostuksestani kirjastojen seudulliseen yhteistyöhön. Olen aiemmin tehnyt seudullisen kirjastoselvityksen Savonlinnan seudun kirjastoille (Pitkänen 2010), jonka myötä tutustuin eri puolilla Suomea tehtyihin seutukirjastoselvityksiin. Tuolloin havaitsin, että aiheen ajankohtaisuudesta huolimatta siitä on tehty hyvin vähän tutkimusta, joka palvelisi erityisesti kirjastojen tarpeita. Näen aiheen edelleen valtakunnallisesti hyvin ajankohtaisena, koska kuntaliitosten myötä monissa kunnissa tapahtuu kirjastolaitosten yhdistymisiä ja ilman kuntaliitoksiakin useissa Suomen kunnissa tiivistetään seudullista kirjastoyhteistyötä.

Kiinnostavaksi tapausesimerkiksi seudullisesta yhteistyöstä tarjoutui luontevasti Joensuun seutukirjasto, jossa olen itsekin työskennellyt. Joensuun seutukirjasto aloitti toimintansa vuonna 2007, ja sitä voidaan kutsua ensimmäiseksi suomalaiseksi seutukirjastoksi. Vuoden 2007 alusta lähtien seitsemän itsenäistä kunnankirjastoa (Joensuun ja Outokummun kaupunginkirjastot sekä Enon, Liperin, Kontiolahden, Polvijärven ja Pyhäselän kunnankirjastot) muodostivat seutukirjaston, jolle ei ollut valmista mallia. Aitutlaatuksen toimintamallin vuoksi Joensuun seutukirjaston toiminnasta on oltu kiinnostuneita muuallakin Suomessa, ja erityisesti toiminnan alkuaikaa onkin pyritty dokumentoimaan mahdollisimman tarkasti (Pilppula 2008, 2).

Oma tutkielmani jatkaa toiminnan dokumentointia arvioimalla toiminnan onnistuneisuutta noin seitsemän vuoden aikajänteellä. Ajanjaksoa voidaan pitää riittävän pitkänä aikana arvioinnin toteuttamiselle, sillä esimerkiksi kuntaliitosten jälkeen arvioidaan kuluvan 3–5 vuotta siihen, että tavoiteltu tuottavuuden nousu saavutetaan (Huhtanen 2009, 111). Ajankohta on otollinen arvioinnille, sillä seutukirjasto-ilmiö on vielä tuoreessa muistissa ja kiinnostaa ihmisiä.

Arviointi on kannattavaa tehdä ennen seuraavia toimintaympäristön muutoksia: Parhailaan Pohjois-Karjalan kirjastot tiivistävät yhteistyötään ottamalla käyttöön yhteisen, avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmän, Kohan, sekä uuden nettikirjaston www.vaarakirjastot.fi. Yhteisjärjestelmään kuuluviin kirjastoihin, Vaara-kirjastoihin, ovat liittymässä kaikki Pohjois-Karjalan kirjastot vuosien 2014 ja 2015 aikana. Joensuun seutukirjasto hallinnollisena kokonaisuutena säilyy kuitenkin samana ja muut Vaa-

ra-kirjastojen kimppaan liittyvät kirjastot ovat jatkossakin itsenäisiä kunnankirjastoja. (Vaarakirjastot.fi 2014a.)

Arviointitutkimukseni päätutkimuskysymys on, kuinka Joensuun seutukirjasto on pystynyt täyttämään seutukirjastotoiminnalle asetetut tavoitteet, jotka on esitetty seutukirjaston perustamissopimuksessa (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–11). Palvelutasoa peilataan myös voimassa oleviin suosituksiin. Tutkimusaineistonani ovat vuosien 2005 ja 2012 kirjastotilastot sekä syksyllä 2013 toteutettu kysely Joensuun seutukirjaston henkilökunnalle.

Tutkielman rakenne on seuraava:

Luvussa 2 taustoitan kirjastojen seutuyhteistyön aihepiiriä (2.1) ja kerron muualla Suomessa tehdyistä seudullisista selvityksistä (2.2–2.3) sekä Joensuun seudun kirjastoyhteistyöstä ja seutukirjaston perustamisesta (2.4). Esittelen Joensuun seutukirjastosta tehtyjen pro gradu -tutkielmien tuloksia ja asemoin oman työni suhteessa niihin (2.5–2.6).

Luvussa 3 esittelen tutkimusaineistoja ja -menetelmiä. Tutkimusaineistoina ovat Opetus- ja kulttuuriministeriön keräämät vuosittaiset kirjastotilastot (3.1) sekä syksyllä 2013 henkilökunnalle järjestetty kysely (3.2). Luvussa 3.3 kerron kirjastojen arvioinnista ja Yleisten kirjastojen laatusuosituksista, jonka määrällisiä kriteereihin vertaan tilastoaineistoani. Luvussa 3.4 esittelen tavoiteperusteisen arvioinnin lähtökohdat, jotka toimivat tutkimukseni teoreettisena viitekehystenä. Luku 3.5 keskittyy käsitteiden operationalisointiin, joka pohjautuu seutukirjastosopimuksessa esitettyihin tavoitteisiin (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–11).

Luvut 4 ja 5 ovat analyysilukuja, joista luku 4 keskittyy kirjastotilastoihin ja luku 5 henkilöstökyselyyn. Näiden lukujen tuloksia tarkastellaan luvussa 6. Päättäntöluvussa 7 esittelen tutkielman päätelmiä, pohdin tutkimuksen merkitystä ja luotettavuutta sekä esitän jatkotutkimusaiheita.

2 KIRJASTOJEN SEUDULLINEN YHTEISTYÖ

2.1 Tiivistävä seutuyhteistyö

Toiminnallisin perustein seutu määrittyy useamman kunnan, julkishallinnon sekä yksityissektorin muodostamaksi alueeksi, joka toimii luontevana työssäkäynti-, asuin-, palvelu- ja työmarkkina-alueena seudun ihmisille. Seutu muodostuu kaupungista ja sitä ympäröivistä maaseutukunnista (kuten Joensuun seudulla) tai kaupunkiseuduista. Seudun kunnilla ja yrityksillä on yhteisiä intressejä. Seutu voidaan määritellä myös normatiivisesti aluekehityslain määrittelemäksi alueeksi. Seutukuntajako perustuu Euroopan unionin käyttämään alueellisen tilastoinnin NUTS-järjestelmään. Suomalainen seutukuntajako on sisäministeriön vahvistama. (Nyholm 2008, 70–71.) Seutukuntajaon 1.1.2013 mukaan Joensuun seutukuntaan (numero 122) kuuluvat Joensuun lisäksi Ilo-mantsi, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu ja Polvijärvi (Tem.fi 2013). Joensuun seutukirjaston perustajakunnista Eno ja Pyhäselkä ovat liittyneet osaksi Joensuun kaupunkia seutukirjaston perustamisen jälkeen.

Suomessa kuntien yhteistyöllä on pitkät perinteet. Kuntien yhteistoiminta huomioitiin jo 1865 maalaiskuntia koskeneessa asetuksessa, ja 1900-luvun alkupuolella kuntien välinen vapaaehtoinen yhteistyö yleistyi. Vasta 1990-luvulla yhteistyö vauhdittui toden teolla toimintaympäristön muutosten vuoksi, ja sitä edesautettiin myös lakiuudistuksilla. Kunnat ovat kantaneet vastuuta tehtävien hoitamisesta yhdessä tai niin, että yksi kunta tai viranhaltija hoitaa tehtäviä useamman kunnan puolesta. (Nyholm 2008, 68–69.) Yleisimpiä yhteistyömuotoja ovat toimikunnat ja yhteistyöryhmät, joilla ei ole hallinnollista päätäntävaltaa asioihin. Harvinaisempaa on yhteistoiminta lautakuntien tai kuntayhtymien kautta. Yhteisen toimintaa koordinoivan elimen puuttuminen voi hidastaa seutuyhteistyön kehitystä, samoin kuin se, ettei seuduilla ole virallista asemaa valtionhallinnossa. (Mts. 72, 75.)

Seutuyhteistyössä olennaista on toimintojen organisoiminen huomioiden asiakkaat, jotka käyvät työssä ja asioivat yli kunta- ja hallinnollisten rajojen. 1990-luvun puolivälistä alkaen jonkinasteista yhteistyötä on viritelty kaikissa seutukunnissa, mm. elinkeinoliittisissä asioissa, tietoteknisten järjestelmien hankinnassa sekä terveydenhuolto- ja kirjastopalveluissa. (Nyholm 2008, 71, 73.) Joensuun seudulla seutuyhteistyö vauhdittui

vuonna 1990, jolloin alettiin laatia toimialakohtaisia kehittämissuunnitelmia seudullisen yhteistyön lisäämiseksi. Kirjastoyhteistyön ohella esimerkkejä toteutuneista seudullisista hankkeista ovat olleet Joensuun seudun kansalaisopisto, Joensuun seudun hankinta-toimi, elinkeinoyhteistyö, jätehuolto, pelastustoimi, seudullinen perhekeskus, päihdehuoltolaitos, tietotekniikan yhteisorganisaatio, Liperin ja Outokummun yhteinen sosiaali- ja terveystoimi sekä Joensuun Työterveys. (Pilppula 2008, 4–5).

2.2 Kirjastojen yhteistyö ja seutukirjastot

Seutuyhteistyön tiivistyminen 1990-luvulta alkaen on näkynyt selvästi yleisissä kirjastoissa. Yhteistyötä ovat jouduttaneet yhtä aikaa vähenevät resurssit, kirjastojen uudet tehtävät ja aineistolajit (Pilppula 2008, 6). Useimmat kunnankirjastot ovat osa laajempaa kirjastokimppaa tai muuta yhteistyöverkostoa. Yhteistyötä tehdään erityisesti kirjastojärjestelmäasioissa, aineistonhankinnassa, aineistokuljetuksissa sekä verkkopalveluissa. Tällaisia kirjastoverkostoja ovat esimerkiksi pääkaupunkiseudun HelMet-kirjastot, Pirkanmaalla toimiva PIKI ja Lapin kirjastot. (Kunnat.net 2014.)

Seutukirjasto edustaa vielä pidemmälle vietyä kirjastoyhteistyötä, sillä seutukirjastoon kuuluvilla kirjastoilla on yhteinen hallinto. Ensimmäisiksi suomalaisiksi seutukirjastoiksi mainitaan usein Mikkelin seudun kirjasto ja Joensuun seutukirjasto. (Kunnat.net 2014.) Mikkelin seutukirjasto kasvoi vaiheittain, kun ensin vuonna 2001 Mikkeliin liittyivät kuntaliitoksen myötä Mikkelin maalaiskunta ja Anttolan kunta. Laajentunut Mikkelin kaupunki alkoi tarjota kirjastopalveluja Ristiinan kunnalle vuonna 2004, ja mukaan tulivat Haukivuori vuonna 2005, Pertunmaa 2006 ja Puumala vuonna 2007. (Kunnat.net 2009.) Joensuun seutukirjasto on ensimmäinen kerralla perustettu seutukirjasto, sillä seutukirjasto perustettiin nykyisessä laajuudessaan vuonna 2007 (Kunnat.net 2014). Myös Itä-Lapin alueella toimii Pelkosenniemen, Savukosken ja Sodankylän yhteinen kirjasto, Sompion kirjasto, joka aloitti toimintansa vuonna 2009 (Sompion kirjasto 2014).

Monissa muissakin kunnissa on herännyt kiinnostusta perustaa kuntien yhteinen seutukirjasto. Ensimmäiset selvitykset tehtiin vuonna 2002 Salossa ja Hämeenlinnassa (Pilppula 2008, 7). Sen jälkeen seutukirjastoselvityksiä on tehty mm. Jyväskylässä (Jyväsky-

län seudun aluekeskusohjelman verkostokaupunkikunnat 2006), Kouvolassa (Lovio 2006), Satakunnassa (Lepoluoto 2007), Turussa (Turun kaupunginkirjasto 2009), Kokkolassa (Salmela 2009) sekä Savonlinnan seudulla (Pitkänen 2010).

Osa selvityksistä esittelee seutukirjaston yhtenä tulevaisuuden skenaariona, mutta ei päädy ehdottamaan seutukirjaston perustamista alueelle. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan selvityksessä esitetään useampia malleja seutukirjaston perustamiseen tai kirjastoyhteistyön syventämiseen (Salmela 2009). Turun ja Savonlinnan seudun seutukirjastonselvityksissä päädytään esittämään, ettei seutukirjaston perustamissuunnitelmaa vietäisi eteenpäin, mutta haluttiin kuitenkin syventää yhteistyötä entisestään. Turun selvityksessä todetaan, etteivät hallinnollisen yhdistymisen edellytykset täyty alueella mm. siksi, että alue on maantieteellisesti epäyhtenäinen, alueella on käytössä useita tietojärjestelmiä ja käytössä olevat resurssit vaihtelevat. (Turun kaupunginkirjasto 2009, 61–62.) Savonlinnan seutukirjastosuunnitelmaa ei viety eteenpäin, sillä todettiin, että kuntien kirjastopalvelujen resursseissa on suuria eroja ja että Savonlinnan uuden kirjastotalon rakentaminen vaatisi voimavaroja seuraavina vuosina. Tilannetta päätettiin arvioida myöhemmin uudelleen, sillä osa selvitysalueen kirjastoista oli jo sitoutunut yhteistyöhön keskinäisellä sopimuksellaan, ja toisaalta haluttiin odottaa, tapahtuisiko selvitysalueella mahdollisesti kuntaliitoksia. (Pitkänen 2010, 39–40.)

Joissain selvityksissä lopputuloksena on selkeä esitys siitä, millainen seutukirjasto alueelle perustettaisiin. Jyväskylän ja Kouvolan selvityksissä esitettiin perustettavaksi seutukirjasto keskuskuntamallin mukaan. Kouvolan selvityksessä esitettiin asukaslukuun perustuvaa kustannustenjakomallia, kun taas Jyväskylän selvityksessä ehdotettiin, että kustannustenjako säilyttäisi liittymistä edellisen vuoden kustannustason. (Jyväskylän seudun aluekeskusohjelman verkostokaupunkikunnat 2006, 39, 45–46; Lovio 2006, 11, 13.) Satakunnan seutukirjastonselvityksessä annettiin peräti kolme vaihtoehtoista mallia: Seutukirjasto voitaisiin perustaa koko Satakunnan yhteiseksi, jolloin Pori toimisi keskuskuntana, tai kahden keskuskaupungin ympärille, jolloin Pori ja Rauma toimisivat keskuskuntina. Kolmas vaihtoehto on, että seutukirjastot muodostettaisiin seutukunnittain, jolloin muodostuisi Porin, Rauman ja Pohjois-Satakunnan seutukirjastot. (Lepoluoto 2007, 57–59.)

Loppujen lopuksi seutukirjastoja ei ole perustettu esitysten mukaisesti. Sen sijaan Kouvolan kuuden kunnan kirjastotoimet yhdistyivät vuonna 2009 kuntaliitoksen myötä, kun

Kouvolan, Anjalankosken ja Kuusankosken kaupungit ja Elimäen, Jaalan ja Valkealan kunnat yhdistyivät uudeksi Kouvolan kaupungiksi (Kouvola.fi 2009). Toiminnassa olevat kirjastot jäivät alueidensa lähipalvelupisteiksi (Riepula 2007, 17, 47). Myös Jyväskylän seudulla osa selvitysalueen kunnista, Korpilahti ja Jyväskylän maalaiskunta, ovat liittyneet vuonna 2009 osaksi Jyväskylän kaupunkia (Jyväskylä.fi 2009). Muut selvitysalueen kirjastot yhdessä muiden Keski-Suomen kirjastojen kanssa muodostavat nykyään 21 kunnan yhteistoimintana toteutettavan Keski-kirjastot-yhteenliittymän (Keskikirjastot.fi 2014).

2.3 Yhteistyön mahdollisia etuja ja haittoja

Seutukirjastonselvityksissä toistuvat hyvin samankaltaiset edut, joita seutukirjaston perustaminen onnistuessaan toisi mukanaan. Maisa Lovio jakaa nämä neljään kategoriaan: päällekkäisten toimintojen poistaminen, kustannussäästöt, henkilöstön saatavuus ja mahdollisuudet kuntalaisille (Lovio 2006, 8–9). Olen hyödyntänyt samankaltaista kategorisointia ryhmitellessäni seutukirjaston toiminnallisia etuja luvussa 3.5, jossa olen jakanut seutukirjastolle asetetut tavoitteet palvelujen laatua, henkilöstöä, kustannuksia sekä resurssien tehokasta käyttöä koskeviksi.

Päällekkäisiksi toiminnoiksi hahmottuvat eri selvityksissä mm. luettelointi, aineiston lainauskuntoon saattaminen, näyttelyiden järjestäminen, tiedottaminen, kuljetukset, postitus, aineistotilaukset, varastointi, poistot, osa hallinnosta sekä strategiatyö. Näitä toimintoja karsimalla tai uudelleen organisoimalla voitaisiin säästää resursseja pidemmällä aikavälillä, ja esimerkiksi pienemmissä kirjastoissa jäisi enemmän aikaa muihin tehtäviin, kuten asiakaspalveluun ja kokoelmanhoitoon. (Lovio 2006, 8; Heinänen 2008, 16.) Kustannussäästöjä nähdään tulevan päällekkäisten toimintojen karsimisen ohella aineistonhankinnassa, lisenssiyhteistyössä ja henkilöstösuunnittelun kautta (Lovio 2006, 8).

Seutukirjaston tarjoamien työ- ja uramahdollisuuksien arvioidaan helpottavan uusien työntekijöiden rekrytointia eläkkeelle jäävien tilalle (Lovio 2006, 9). Suuremmalla henkilökunnalla olisi enemmän asiantuntemusta, ja isompaan kirjastoyksikköön olisi helpompaa palkata työntekijöitä erikoistuneilla työnkuvilla (esim. pedagoginen informaattikko). Loma-aikana kirjastoihin voitaisiin saada sijaisia toisista kirjastoista. (Heinänen 2008, 16.)

Kuntalaiset voivat hyötyä seutukirjastosta, mikäli se tasoittaa kuntien välisiä eroja palvelujen tuottamisessa. Käytettävissä olisi useamman kunnan yhteiskokoelma, jota voisi käyttää joustavasti yli kuntarajojen. Näin kuntalaiset mahdollisesti hyödyntäisivät kirjastopalveluja nykyistä enemmän. (Lovio 2006, 9.) Isommassa yksikössä olisi paremmat mahdollisuudet palvelutason nostoon ja toiminnan kehittämiseen (Heinänen 2008, 16).

Toisaalta seutukirjaston haittoina voidaan nähdä se, että suuremmissa organisaatioissa voi olla vaikea ottaa huomioon paikallisesti vaihtelevat palvelutarpeet. Erilaisten organisaatiokulttuurien yhteensovittaminen voi tuottaa hankaluuksia, ja joustavien toimintatapojen ylläpito vaikeutuu. (Lovio 2006, 9.) Esteeksi seutukirjaston perustamiselle voi muodostua myös kustannusten tasaaminen kuntien kesken. Mikäli käyttöön otetaan asukasperusteinen jakomalli, se tarkoittaa, että toisilla paikkakunnilla kustannukset nousevat, kun taas toiset kunnat säästävät verrattuna aikaisempiin kirjastopalvelujen kustannuksiin. Hallintomallista riippuen seutukirjasto voi myös aiheuttaa hallinnon paisumista, esimerkiksi jos päädytään muodostamaan lautakunta, jossa on edustajat kaikista osallistujakunnista. (Lepoluoto 2007, 57–58.)

Vaikka seutukirjastolla tavoitellaan kuntien välisten erojen tasaamista, pelätään seutukirjaston toisaalta vaikuttavan palvelujen tasoon heikentävästi esimerkiksi aukioloaikojen supistamisen tai maksujen nousun kautta. Henkilöstön kannalta huolen aiheena on se, joudutaanko henkilöstöä vähentämään ja kuinka oma toimenkuva muuttuu isommissa organisaatioissa. Muutos saatetaan kokea stressaavana, ja muiden kunnankirjastojen työntekijöiden voi olla vaikea kokea yhteenkuuluvuutta keskuskunnan työntekijöiden kanssa, samaan aikaan kun yhteydet oman kunnan muihin työntekijöihin heikkenevät. Kirjastojen väliset etäisyydet voivat vaikeuttaa sijaisuuksia ja aineistojen kuljettamista. (Jyväskylän seudun aluekeskusohjelman verkostokaupunkikunnat 2006, 11–13.)

2.4 Yhteistyön kehittyminen Joensuun seudulla

Joensuun seudulla kirjastoyhteistyötä on tiivistetty 1990-luvun alusta saakka. Jokunen-kirjastoryhmää olivat perustamassa vuonna 1991 Juuka, Kiihtelysvaara, Kontiolahti, Outokumpu, Polvijärvi ja Pyhäselkä. Jokunen-ryhmä laajeni 2003 Tuupovaaran kunnankirjastolla, ja vasta 2005 mukaan tulivat maakuntakirjasto Joensuu ja Liperin kunnankirjasto. Jokuseen kuuluvilla kirjastoilla oli yhteinen kirjastojärjestelmä, yhteiset tietokannat ja yhteinen kirjastokortti. Myös hankintoja suunniteltiin yhdessä. (Pilppula 2008, 8.)

Yhteistyön syventämistä selvitettiin ensimmäisen kerran vuonna 1995, jolloin ehdotettiin kaikkien kirjastojen liittämistä samaan kirjastojärjestelmään, yhteistä asiakasrekisteriä, kirjastojen henkilökunnan erikoistumista ja koulutusyhteistyötä, kirjastoauto- ja hankintayhteistyötä sekä sopimusten tekemistä henkilöstön yhteiskäytöstä, joka tuohon aikaan oli hyvin edistyksellinen ehdotus (Pilppula 2008, 8). Monet seutukirjaston periaatteista eivät olleet siis uusia ideoita, kun seutukirjaston perustamismahdollisuuksia aloitettiin selvittää 2000-luvun alkupuolella.

Joensuun seutukirjaston perustamista edelsi seutukirjastoselvitys, jonka edistymisestä tuotettiin kaksi raporttia. Ensimmäisessä raportissa (Kärnä 2003) kartoitetaan kirjastoyhteistyötä tietoverkkojen maailmassa, seutukirjaston etuja ja haittoja sekä kirjastoauto-toiminnan toteuttamisesta laajassa yhteistyössä. Toisessa raportissa ehdotetaan erilaisia malleja seudullisen kirjasto-organisaation hallinnon järjestämiseksi. Myös siinä käsitellään kirjastoauto-toimintaa, sillä sen katsotaan olevan tärkein osa kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä, sekä yhteisen kirjastojärjestelmän hankintaa seudulla, jolla tuolloin oli käytössä useita eri järjestelmiä. Lopuksi yhteisen kirjaston syntymiselle esitetään aikataulu ja arvioidaan suurimpia tulevaisuuden haasteita. (Kärnä 2004.)

Kärnä (2003; 2004) selvitysten perusteella asetettiin 22.3.2005 työryhmä laatimaan seutukirjaston perustamissopimusta. Työryhmän esitys oli, että 1.1.2007 alkaen perustettaisiin Joensuun seudun seitsemän kunnan yhteinen kirjastotoimi, Joensuun seutukirjasto. Perusteluna oli pitkälle viety kirjastoyhteistyö, jolle yhteinen hallinto olisi luonteva jatko. Asiakkaiden katsottiin valinneen seutukirjaston käyttämällä kirjastopalveluja yli kuntarajojen. Lisäksi tärkeäksi eduksi katsottiin henkilökunnan mahdollisuudet kou-

luttautumiseen ja erikoistumiseen. Perusteluissa esitellään seutukirjastolta odotettavia toiminnallisia etuja, joita ovat:

- 1) yhteinen hankintapolitiikka,
- 2) kuljetusjärjestelmä,
- 3) kirjastoautotoiminta,
- 4) varastointi,
- 5) henkilöstön erikoistuminen,
- 6) ammatillinen tuki ja koulutukset,
- 7) informaatioteknologia,
- 8) yhteiset säännöt ja maksut,
- 9) yhteiset projektit ja
- 10) yhteiset pienhankinnat. (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 3–4; 9–10.)

Seutukirjaston perustaminen toteutui esityksen mukaisesti. Vuonna 2008 julkaistiin raportti seutukirjaston toiminnan käynnistämisestä, joka tarjoaa katsauksen Joensuun seudun kirjastoyhteistyön historiaan ja seutukirjaston perustamista edeltäneisiin vaiheisiin. Seutukirjaston suunnitteluvaiheessa toimintaa lähti kehittämään yhteensä 13 työryhmää, joiden tekemä konkreettinen työ on dokumentoitu raportissa. (Pilppula 2008, 18–19.)

2.5 Aiemmat Joensuun seutukirjastosta tehdyt pro gradu -tutkielmat

Heidi Vahvaselkä (2005) tutki pro gradu -tutkielmassaan eri ammattiryhmien mielipiteitä kirjastoyhteistyön kehittämisestä ja seutukirjaston perustamisen mahdollisuuksista. Mitkä ovat kriittisiä tekijöitä muutoksessa, ja mitä haittoja, etuja tai esteitä sillä nähdään olevan? Tutkimus valmistui, ennen kuin Joensuun seutukirjaston perustamisesta oli virallisesti päätetty. Kohdealueena oli Joensuun seudun lisäksi Ylivieskan seutu, ja kysely suunnattiin kirjastotyöntekijöille, kirjastotoimenjohtajille, ammattijärjestöjen edustajille sekä kuntien luottamushenkilö- ja virkamiesjohdolle. Kyselyaineisto kerättiin postikyselynä, jonka vastausprosentiksi saatiin 58 %. Kyselyn tuloksia täydennettiin teema-haastatteluilla. (Vahvaselkä 2005, 55–56.)

Kyselyssä vastaajat arvioivat kirjastotoiminnan osa-alueiden kehittämisen tarpeita. Joensuun seudun vastaajat arvioivat olevan enemmän kehittämistarpeita. Kirjastotoimenjohtajat ja muu henkilökunta näkivät kirjastohenkilökunnan määrässä kehitettävää enemmän kuin virkamiesjohto. Kirjastotoimenjohtajat näkivät myös palvelujen laadussa ja monipuolisuudessa kehitettävää muita ammattiryhmiä enemmän. (Vahvaselkä 2005, 64–67.)

Molemmilla seuduilla yhteistyön kehittämiseen suhtauduttiin pääsääntöisesti positiivisesti, Joensuussa positiivisemmin kuin Ylivieskassa. Myönteisintä suhtautuminen oli luottamushenkilö- ja virkamiesjohdossa. (Vahvaselkä 2005, 69–71.) Heidän mielestään paras vaihtoehto yhteistyön toteuttamiseen oli seutukirjaston tyyppinen ratkaisu (yhteinen talous, hallinto ja henkilökunta), kun taas kirjastohenkilökunta kannatti pääasiassa muunlaista yhteistyötä. Vain 20 % kyselyyn vastanneista Joensuun seudun kirjastotoimenjohtajista kannatti seutukirjastoa ensisijaisena mallina. (Mts. 73–74.) Perusteita seutukirjaston tyyppiselle ratkaisulle olivat mm. taloudelliset syyt, tehokkuus, resurssien joustava käyttö, palvelutarjonnan parantaminen, sijaistaminen, vertaistuki, hallinnon keskittäminen ja säästö hallintomenoissa, päällekkäisyyksien karsiminen, asiantuntemuksen saaminen kaikkien käyttöön sekä tasapuolinen kehitys (mts. 75–78).

Molemmilla seuduilla seutukirjaston tärkeimpänä hyötynä nähtiin ensinnäkin erikoisosaamisen tehokkaampi hyödyntäminen ja toiseksi kirjastokokoelmien monipuolistuminen (Vahvaselkä 2005, 80–82). Yli puolet vastaajista arvioi hallinnon tehostuvan seutukirjaston myötä. Luottamushenkilö- ja virkamiesjohto oli muita ammattiryhmiä optimistisempi sen suhteen, että seutukirjastolla saataisiin aikaan taloudellista säästöä, hallinnon tehostumista sekä säästöjä henkilöstöresursseissa. (Mts. 83–85.)

Seutukirjaston haitat arvioitiin pienemmiksi kuin hyödyt. Suurimmiksi haitoiksi arvioitiin palvelutason lasku sekä henkilöstön ja toimipisteiden väheneminen. Erityisesti luottamushenkilöt ja virkamiehet arvioivat, että kirjastohenkilöstöä jouduttaisiin vähentämään. Kirjastohenkilöstöstä muita suurempi osuus puolestaan pelkäsi palvelujen huononemista ja ammattijärjestön edustajat kustannusten nousua. Kirjastotoimenjohtajien enemmistö odotti seutukirjaston paisuttavan hallintoa. (Vahvaselkä 2005, 86–90.) Seutukirjaston muodostumisen suurimmiksi esteiksi ja ongelmiksi nähtiin päätösvallan siirtyminen pois omasta kunnasta, henkilöstön muutosvastarinta sekä päättäjien asenteet (mts. 91).

Vahvaselkä arvioi, että ammattiryhmien väliset mielipide-erot yhteistyön tarpeellisuudesta voisivat muodostua yhteistyön esteiksi. Muutosvastarinnan syynä voi olla myös epä tietoisuus: seutukirjastoista ei ole kokemuksia, joten olettamuksille ei ole tietopohjaa. Kunnissa oltiin myös huolissaan vaikuttamismahdollisuuksien pienenemisestä ja eriarvoisesta kehittymisestä. Epäiltiin, että kasvukeskus kehittyä ja syrjäisemmät alueet jäävät kehityksestä jälkeen. (Vahvaselkä 2005, 102–103.)

Lappalainen (2010) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan, miten Joensuun seutukirjaston henkilökunta koki organisaatiomuutoksen. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineistona oli kysely, jolla kartoitettiin a) henkilöstön osallistumista muutokseen työryhmätöiminnan kautta, b) viestintää muutoksen aikana, c) johtamista, d) motivaatiota sekä e) koulutusta. (Lappalainen 2010, 42–43.) Aineisto kerättiin syys-lokakuussa vuonna 2009 verkkolomakkeella. Kyselyyn vastasivat seutukirjaston kirjastotyötä tekevät työntekijät, jotka olivat työskennelleet kirjastossa vähintään vuodesta 2006 lähtien. (Mts. 46.) Kyse-lyhetkellä oli siis kulunut lähemmäs kolme vuotta seutukirjastotoiminnan aloittamisesta.

Lappalainen sai 37 kyselyvastausta, eli alle puolet perusjoukosta vastasi kyselyyn. Vastajaat olivat keskimäärin 52-vuotiaita. He olivat työskennelleet kirjastoalalla keskimäärin 25 vuotta, ja puolet heistä oli toiminut viimeiset 10 vuotta samoissa työtehtävissä. Tyypillisin työnimike oli kirjastovirkailija. Eri kuntien kirjastoista, Joensuuta lukuun ottamatta, saapui sen verran vähän vastauksia, ettei ollut mahdollista löytää tilastollisesti merkitseviä eroja kirjastojen välillä. (Lappalainen 2010, 50.)

Pääosin muutokseen suhtauduttiin positiivisesti: Peräti 76 % vastaajista koki työnsä mielekkääksi seutukirjastossa. Erityisesti työryhmissä toimineet näkivät työn sisällön muuttuneen, ja he vastasivat useisiin motivaatioon liittyviin kysymyksiin muita positiivisemmin. (Lappalainen 2010, 61.) Myös motivaatiopisteet olivat heillä paremmat kuin vastaajilla, jotka eivät osallistuneet työryhmiin. Puheenjohtajina toimineiden motivaatiopisteet olivat korkeimmat. (Mts. 66) Henkilöstöryhmien välillä oli eroja suhtautumisessa: kirjastonjohtajien suhtautuminen tutkittaviin asioihin oli positiivisempaa kuin muilla. Myös kirjastonhoitajien suhtautuminen oli paikoin positiivisempaa kuin kirjastovirkailijoiden. Syytä eroille ei voitu selvittää kyseisessä tutkimuksessa. (Mts. 68, 70.)

Seutukirjastoon siirtyminen tarkoitti uusien asioiden opettelua. Otettiin käyttöön yhteinen kirjastojärjestelmä ja hiottiin yhteisiä käytäntöjä. Puolet vastaajista koki, etteivät he aina ehtineet oppia vaadittuja asioita, mutta koulutustilaisuuksia ei pääsääntöisesti olisi haluttu lisätä. (Lappalainen 2010, 62.) Yleisnäkemyks seutukirjaston perustamisesta oli positiivinen: 83 % vastaajista koki muutoksen olleen onnistunut. Noin kolme neljästä ajatteli, että muutos oli tarpeellinen oman kirjaston kannalta, ja että muutos toi mukanaan enemmän hyvää kuin huonoa. 72 % vastaajista koki arjen sujuvan hyvin, ja noin puolet seutukirjaston kuuntelevan työntekijöitään. Suhtautuminen muutokseen vaihteli

suuresti prosessin eri vaiheissa, ja yli puolet ajatteli työasioita vapaa-aikanaan. (Mts. 63–64.)

Avoimilla kysymyksillä pyrittiin kartoittamaan, mitä ajatuksia muutos herätti ja mitä olisi voitu tehdä toisin. Vastauksissa nousi esiin erityisesti kolme teemaa: muutoksen nopeus ja nykytilan vakautus, kiire ja osaamisen ylläpito sekä ajatukset seutukirjastosta yleensä. (Lappalainen 2010, 70–73.)

Tulokset toivat esiin epätasa-arvon osallistumismahdollisuuksissa: Työryhmiin osallistuneet olivat paremmin perillä asioista ja motivoituneempia. Toisaalta työryhmien edustus koettiin epätasa-arvoiseksi, sillä pienemmästä kirjastosta on vaikeampi lähteä kokouksiin. Pienten kirjastojen edustus saattoi siksi jäädä heikommaksi, ja pienten kirjastojen työntekijät kokivat puutteita vaikutusmahdollisuuksissaan. Tämä voi heijastua toimintaan, sillä pienissä kirjastoissa jätettiin useammin noudattamatta epäkäytännöllisiä ohjeita. (Lappalainen 2010, 75)

Viestintä koettiin haasteellisena: muutoksesta lähetettiin paljon tiedotteita, mutta henkilöstö olisi kaivannut paremmin suodatettua tietoa. Kirjastojen sisäinen viestintä oli aktiivista. Esimiehet loivat positiivista ilmapiiriä, mutta vain kolmannes muusta henkilöstöstä koki esimiehen olevan aidosti kiinnostunut heidän murheistaan. (Lappalainen 2010, 76.)

2.6 Oman tutkimuksen suhteuttaminen aiempiin tutkimuksiin

Kirjastojen seudullista yhteistyötä ja sen onnistumista on käsitelty hyvin vähän aiemmassa tutkimuksessa, joten valmista mallia arviointitutkimukselleni ei ole. Joensuun seutukirjastoon liittyviä pro gradu -tutkielmia on jo julkaistu kaksi, mutta ne käsittelevät aihepiiriä eri näkökulmasta. Vahvaselän tutkimus (2005) on julkaistu aikana ennen seutukirjaston perustamista, ja tutkimuksessa on kartoitettu useiden eri ammattiryhmien ajatuksia seutuyhteistyön tiivistämisestä. Tutkielma on julkaistu kunnallispolitiikan oppiaineessa, ja sen taustana on seutuyhteistyön teoreettinen kirjallisuus. Lappalaisen tutkimus (2010) keskittyy toiminnan alkuvaiheeseen ja organisaatiomuutokseen. Se on julkaistu hallintotieteen oppiaineessa, ja sen teoreettisena viitekehyksenä ovat organisaatiomuutosteoriat.

Oma tutkielmani pureutuu joihinkin Lappalaisen ehdottamiin jatkotutkimusaiheisiin. Hänen mukaansa jatkotutkimuksessa voitaisiin kartoittaa, saavutetaanko seutukirjastolla toivottuja hyötyjä, mitä ongelmia seutukirjastotoiminnassa on havaittu sekä millaiseksi kunnat ja asiakkaat kokevat seutukirjaston (Lappalainen 2010, 78).

Toisin kuin edellä mainitut tutkielmat, jotka keskittyvät erityisesti organisaatiomuutokseen liittyviin näkemyksiin ja ongelmiin, oma näkökulmani on kirjastopalvelujen tuottamisen onnistumisessa. Arvioin toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista pidemmällä ajanjaksolla, kun toiminta on ehtinyt vakiintua. Olen käyttänyt seutukirjaston perustamissopimusta ja siinä määriteltyjä toiminnallisia etuja lähtökohtana toiminnan onnistuneisuuden arvioimiseen, mutta olen johtanut toiminnallisista eduista neljä laajempaa kategoriata, jotka paremmin kuvastavat seutukirjaston tavoitteiden moninaisuutta:

- palvelujen laadun näkökulma,
- henkilöstön näkökulma,
- kustannusnäkökulma ja
- resurssien tehokkaamman käytön näkökulma.

Edellä mainitut näkökulmat esitellään tarkemmin luvussa 3.5.

Aiempien tutkimusten tavoin käytän tutkimusaineistonani henkilökunnalle järjestettyä kyselyä, mutta sen ohella hyödynän vuosittain kerättäviä kirjastotilastoja, joiden avulla on mahdollista verrata paikallista kehitystä maakunnalliseen ja valtakunnalliseen kehitykseen.

3 TUTKIMUSAINEISTOT JA -MENETELMÄT

3.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön tilastot

Tilastoaineistona ovat Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain keräämät kirjastotilastot, jotka ovat vapaasti saatavilla osoitteessa tilastot.kirjastot.fi. Seutukirjastoon kuuluvien kuntien kirjastojen tilastot löytyvät vuoteen 2006 asti erillisinä tilastoina (Eno, Jonsuu, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä) ja vuodesta 2007 alkaen kaikki yhdessä.

Valitsen tutkittavaksi palvelujen saatavuudesta ja käytöstä, henkilöstöstä, taloudesta, kokoelmista ja kirjastoautopalveluista kertovat tilastot, joista muodostuu 20 mittaria, joita on taustoitettu enemmän luvussa 3.5.

Kirjastopalvelujen saatavuus

- kirjastojen määrä,
- kirjastoautojen määrä,
- aukiolotunnit

Palvelujen käyttö

- kokonaislainaus/ asukasluku,
- fyysiset käynnit/ asukasluku,
- lainaajia/ asukasluku,
- verkkokäynnit/ asukasluku

Henkilöstö

- henkilötyövuodet / (asukasluku/ 1000),
- kirjastoammatilliset henkilötyövuodet/ kirjaston palkkaamat henkilötyövuodet
- täydennyskoulutus/ henkilötyövuodet

Talous

- henkilöstökulut/ asukasluku,
- kirjastoaineistokulut/ asukasluku,
- toimintakulut tilastovuonna/ asukasluku,
- taloudellisuusluku

Kokoelmat

- kokoelmat/ asukas,
- poistot/ kokoelma,
- hankinnat/ (asukasluku/ 1000),
- lehdet/ (asukasluku/ 1000)

Kirjastoautopalvelut

- kirjastoautopysäkkien määrä
- kirjastoautopysäkit/ kirjastoauto

Olen rajannut tutkimusaineistokseni tilastot vertailuvuosilta 2005 ja 2012. Vuoden 2005 tilastot kertovat ajasta, kun kirjastot olivat vielä itsenäisiä kunnankirjastoja eikä päätöstä seutukirjastoon liittymisestä ollut vielä tehty. Vuosi 2012 valikoitui vertailukohdaksi, sillä kyseiset tilastot olivat analyysia aloitettaessa tuoreimmat. Sen jälkeen on julkaistu vuoden 2013 tilastot.

Tilastojen analyysiluvussa 4 vertailen, miten eri tilastolukemat ovat muuttuneet seutukirjaston sisällä. Muutos suhteutetaan myös valtakunnalliseen ja maakunnalliseen kehitykseen. Koko maan ja koko Pohjois-Karjalan keskiarvot ovat saatavilla samasta tilastotietokannasta. Vertaan lukuja myös laatusuositukseen, mikäli sellainen on olemassa ko. tilastomittarista (ks. luku 3.3).

3.2 Henkilökuntakysely

Koska moni seutukirjastolle asetetuista tavoitteista koskee henkilöstöä ja henkilökunnalla on ruohonjuuritason asiantuntemus muutoksen vaikutuksista organisaatioon ja asiakaskuntaan, seutukirjastotoiminnan onnistumista mitataan myös henkilökuntakyselyllä. Kysely järjestettiin 30.9.–27.10.2013 sähköisesti E-Lomake-ohjelman kautta. Kyselyyn vastasivat henkilöt, jotka työskentelevät parhaillaan Joensuun seutukirjastossa ja ovat työskennelleet myös sitä edeltäneissä kirjasto-organisaatioissa. Perusjoukon koko on 67 henkilöä, joten erillistä otantaa ei suoritettu, vaan kyselyn linkki lähetettiin kaikille perusjoukkoon kuuluville. Vastauksia saatiin 51, joten vastausprosentti oli 76 %. Vastausten jakautumiseen eri henkilöstöryhmien välillä palaan luvussa 5.1.

Kysely järjestettiin osana ELY-keskuksen rahoittamaa ”Kirjastopalvelujen tuottaminen seutukirjastossa – kyselyt seutukirjaston henkilökunnalle ja asiakkaille” -hanketta (Hankkeet.kirjastot.fi 2014). Hankkeen aikana järjestettiin myös kysely muulle henkilöstölle, joka oli siirtynyt seutukirjaston palvelukseen vasta seutukirjaston toiminta-aikana. Jätin toisen kyselyn vastaukset pois tutkimusaineistosta, sillä tarkoituksena oli,

että vastaajat pystyisivät vertaamaan kirjastopalvelujen laadun muutosta seutukirjastoon siirtymisen jälkeen.

Lappalainen (2010: 46) toteaa henkilökunnan jäsenten olleen kiinnostuneita aineistonkeruun järjestämisestä ja anonymiteetistä, joten pyrin keräämään vastaajien taustatiedot niin, ettei yksittäistä henkilöä voida tunnistaa taustatekijöitä yhdistelemällä. Esimerkiksi syntymävuosi olisi ollut liian yksilöivä taustatieto näin pienessä perusjoukossa. Taustamuuttujat, jotka ovat tiedossa vastaajista kyselyn perusteella:

- työskenteleekö henkilö pääasiassa pääkirjastolla vai jossain toisessa toimipisteessä,
- kuinka kauan hän on ollut kirjastoalan töissä sekä
- onko hän esimiesasemassa.

Kyselyssä esitettiin väittämiä, joiden aihepiirejä olivat 1) yhteistyö kirjastojen välillä, 2) seutukirjaston yhteiskokoelma, 3) kuljetusjärjestelmä ja varaukset, 4) erikoistuminen ja koulutukset sekä 5) seutukirjaston asiakkaat. Vastaajat arvioivat väittämän paikkansapitävyyttä viisiportaisella Likertin asteikolla (Valli 2007: 115–117; Heikkilä 2008: 53), jonka lisäksi käytössä oli erillinen ”en osaa sanoa” -vaihtoehto. Vastausvaihtoehdot kyselyohjelmaan syötettyine arvoineen olivat

- täysin samaa mieltä (5),
- osittain samaa mieltä (4),
- ei samaa eikä eri mieltä (3),
- osittain eri mieltä (2) ja
- täysin eri mieltä (1) sekä
- en osaa sanoa (0).

Lisäksi avoimilla kysymyksillä annettiin mahdollisuus täsmentää vastausta ja esittää kehitysehdotuksia. Kaksi viimeistä kysymystä käsittelivät henkilöstön kokemia seutukirjaston etuja ja haittoja. Kyselylomake kokonaisuudessaan on liitteenä 1.

Seuraavat väittämät oli suunniteltu tuottamaan kirjastolle tarpeellista tietoa, vaikkei niillä ollut suurempaa relevanssia tutkimukseni kannalta. Olen jättänyt ne käsittelemättä luvun 5 analyysissä, ja ne puuttuvat myös liitteiden 2 ja 3 taulukoista.

- Olen osallistunut kokoelmien arviointiin ja kehittämiseen. (2.1.)
- Varausten tulisi olla maksullisia. (3.6.)
- Osallistun jonkin seutukirjaston työryhmän työskentelyyn (lainaustyöryhmä, lasten ja nuorten työryhmä, Jokunen-ryhmä, kokoelmapolitiikkaryhmä, kausijulkaisutyöryhmä, kirjastoautotyöryhmä). (4.1.)
- Asiakkaille viestitään riittävästi kirjastojen palveluista ja tapahtumista. (5.3.)
- Seutukirjaston toiminta-aikana asiakkaiden odotukset palvelujen laadusta ovat kasvaneet. (5.4.)

- Asiakkailta tulleet ideat ja kehitysehdotukset otetaan huomioon palveluja kehitettäessä. (5.5.)
- Asiakkailta tullutta palautetta ei käsitellä riittävästi työyhteisössä (5.6.)

Avoimiin kysymyksiin ei välttämättä saada vastauksia, mutta toisaalta vastauksista voi tulla esiin sellaisia seikkoja, joita kysymyksiä laadittaessa ole tullut ajatelleeksi. Avointen kysymysten lukumäärä kannattaa pitää mahdollisimman pienenä, koska avoimien kysymysten analysoiminen on työläämpää kuin suljettujen. (Heikkilä 2008: 49.) Itse otin kyselyyn mukaan avoimia kysymyksiä lähinnä siksi, että ne saattaisivat selittää muita vastauksia. Lisäksi tarkoitus oli tuottaa informaatiota kirjaston käyttöön.

Kyselyaineiston analysointiin käytin Tixel-tilasto-ohjelmaa, jolla käsittelin E-Lomake-ohjelmasta saatavan havaintomatriisin. Erona alkuperäisiin, kyselyohjelmaan syötettyihin arvoihin korvasin havaintomatriisin ”en osaa sanoa” -vastaukset puuttuvalla arvolla, jotta alkuperäinen arvo (0) ei olisi mukana mm. keskiarvojen tai -hajontojen laskemisessa. Halusin selkiyttää analysointia myös muuttamalla Likertin asteikon kolmiportaiseen muotoon, siten että ”täysin samaa mieltä” - ja ”osittain samaa mieltä” -vastausten osuudet laskettiin yhteen, samoin kuin ”täysin eri mieltä” ja ”osittain eri mieltä”. Näin kunkin väittämän osalta on helpompi hahmottaa, kuinka suuri osa oli sen puolesta tai sitä vastaan.

Tixelillä muodostin kyselyaineistosta jakaumia, joita havainnollistavat taulukot on koottu liitteeseen 2. Lisäksi vertailin eroja henkilöstöryhmien välillä (esimiehet ja alaiset, pääkirjaston ja muiden toimipisteiden henkilöstö) yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla (Manninen 2004, 132–133). Analyysiosuudessa olen maininnut vain sellaiset erot henkilöstöryhmien välillä, jotka ovat F-testin mukaan tilastollisesti vähintään oireellisia ($p \leq 0,10$). (Ne on koottu liitteeseen 3.)

Tilastollisen merkitsevyyden tasot on määritelty näiden riskitodennäköisyysarvojen eli p-arvojen välille:

- $p > 0,10$ tilastollisesti ei-merkitsevä
- $0,05 < p \leq 0,10$ tilastollisesti oireellinen
- $0,01 < p \leq 0,05$ tilastollisesti melkein merkitsevä
- $0,001 < p \leq 0,01$ tilastollisesti merkitsevä
- $p \leq 0,001$ tilastollisesti erittäin merkitsevä (Manninen 2004, 126–127).

3.3 Toiminnan arvioiminen suhteessa laatusuositukseen

Laki velvoittaa kunnat järjestämään kirjastopalvelut ja arvioimaan niitä. Kirjastotoiminnalle on asetettu erilaisia laatusuosituksia jo Kirjastopoliittisen ohjelman 2001–2004 työryhmän muistiossa. (OPM 2001, 132–134.) Näitä täsmennetään Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa, jonka tavoitteena on antaa kriteerit, jotka tukevat kirjastopalvelujen järjestäjän itsearviointia. Määrällisten kriteerien ohella esitetään paljon laadullisia suosituksia. (OKM 2010, 7–8.) Omassa työssäni keskityn määrällisiin kriteereihin, joihin vertaan vuositilastoja.

Kirjastopalvelujen arviointi tapahtuu neljällä eri tasolla: Kansainvälisellä tasolla verrataan suomalaisia kirjastopalveluja muissa maissa tuotettuihin. Kansallisella tasolla arvioidaan palvelujen tilaa koko maassa ja tarjotaan tietoja kuntien väliseen vertailuun. Aluetasolla tapahtuva arviointi täydentää kuntien arviointia ja tuottaa alueellista tietoa valtakunnallisen suunnittelun tarpeisiin. Paikallistasolla kunnalla on kirjastotoimen arviointivastuu, jota täydentää kirjastotoimen aluehallinnon tekemä ulkoinen arviointi. Arviointiyhteistyötä on alettu tehdä myös seudullisesti, esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla (Parkki-projekti) sekä Joensuun ja Mikkelin maakuntakirjastojen yhteistyönä. (OKM 2010, 19–20.) Oma tutkielmani hyödyttää eniten paikallis- ja aluetason arviointia.

Laadun arvioinnissa tehdään tulkinnallista analyysia siitä, miten hyvin arvioinnin kohteena oleva toiminta vastaa sille asetettuja laatuvaatimuksia. Laatumetrikkeillä tarkoitetaan mitattavia ominaisuuksia, joiden kautta laatua määritellään. Kriteerien tulee kuvata arvioinnin kohdetta ja oltava valideja. Kriteerien tulee myös kuvata tavoitetta, johon voidaan vaikuttaa ko. toiminnan kautta. (OKM 2010, 22–23.)

Olen käyttänyt oman tilastoaineistoni vertailukohtana seuraavia Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa mainittuja kriteerejä:

Kirjastonkäyttöä koskevat laatusuositukset:

- 20 lainaa/ asukas/ vuosi
- 10 fyysistä käyntiä/ asukas/ vuosi ja
- 10 verkkoasiointitapahtumaa/ asukas/ vuosi (OKM 2010, 42).

- Suositusta ”palveluja käyttää 80 % kuntalaisista” oli mahdotonta mitata. Päädyin käyttämään aiempaa ”asiakkaina 45 % kuntalaisista” -kriteeriä, koska sitä vastaava mittari tilastoissa on lainaajia/ asukasluku (OKM 2010, 38).

Kokoelmia koskevat laatusuositukset:

- poistojen kansainvälinen suositus: 8 % kokoelmasta
- Uutuushankinta 300–400 kirjaa/ 1000 asukasta
- 15–20 lehtivuosisikertaa / 1000 asukasta (OKM 2010, 51).

Henkilöstöä koskevat laatusuositukset:

- 0,8–1 htv/ 1000 asukasta ja
- 6 täydennyskoulutuspäivää/ henkilötyövuosi (OKM 2010, 46–47).

Näiden suositusten lisäksi kirjastoasetuksessa määritellään, että 70 % henkilöstöstä tulee olla kirjastoammattillisesti koulutettua ja että 45 % tulee olla korkeakoulututkinnon suorittaneita kirjastoammattilaisia (Kirjastoasetus 2013).

3.4 Tavoiteperusteinen arviointi

Seutukirjastotoiminnan arviointi on tavoiteperusteista arviointia. Siinä määritellään tavoitteet, jotka toiminnalle on asetettu. Niistä johdetaan kriteerit, joiden perusteella toiminnan onnistumista on mahdollista arvioida. Kriteerit operationalisoidaan mittareiksi, joilla tavoitteiden toteutumista mitataan. Toiminnan katsotaan onnistuneen sitä paremmin, mitä suuremmassa määrin tavoitteet ovat toteutuneet. (Sinkkonen & Kinnunen 1994, 82–83.) Olen johtanut seutukirjastotoiminnan tavoitteista onnistumisen kriteerejä ja mittareita luvussa 3.5.

Tavoiteperusteisen arvioinnin etuna on selkeys, täsmällisyys ja ymmärrettävyys. Tavoitteiden selkeä määrittäminen on hyödyksi kaikille organisaatioille. Arviointimallin heikkoutena on, että aina tavoitteet eivät ole selkeitä, vaan organisaation eri toimijat voivat olla eri mieltä tavoitteista. Tavoiteperusteinen arviointi on arvosidonnaista, sillä on tehtävä valinta, kenen määrittämiin tavoitteisiin arviointi perustuu. Useimmiten tavoitteidenasettelun perustana ovatkin lait, normit tai muut hyväksytyt suunnitelmat. Tavoiteperusteisessa arvioinnissa eduksi olisi, jos tavoitteita olisi vähän ja keskeiset asiaosaiset olisivat niistä yksimielisiä. Mallin heikkoutena on myös se, että arviointi voi helposti korostaa toivottuja ja odotettuja vaikutuksia, kun taas varsinkin negatiiviset sivuvaikutukset saattavat jäädä huomiotta. (Sinkkonen & Kinnunen 1994, 83–84.)

3.5 Käsitteiden operationalisointi

3.5.1 Seutukirjaston perustamissopimus arvioinnin lähtökohtana

Lähtöoletukseni on, että seutukirjaston perustamissopimukseen (Seutukirjastotyöryhmä 2006) on kirjattuna ne perusteet, joiden vuoksi seutukirjastotoimintaan on aikanaan lähdetty. Sopimuksessa ei tule esiin kaikkia Kaisu Kärnän (2003; 2004) selvityksissä esiin nousseita perusteita, ja uskonkin, että eri toimijatahot, kuten kirjastoammattilaiset, kuntapäätäjät tai kirjaston asiakkaat, päätyisivät painottamaan erilaisia tavoitteita.

Sopimusta valmistelleeseen työryhmään kuului sivistystoimen tai kirjastotoimen johtajia Enosta, Joensuusta, Pyhäselästä ja Liperistä sekä seutuhallinnon kehittämispäällikkö. Työryhmän väliraporttia esiteltiin seudun kirjastoasioista päättävissä lautakunnissa, ja kirjastonjohtajat käsittelivät seutukirjastoasioita syksyn 2005 kokouksissaan. Lisäksi työryhmä kuuli tarvittaessa Joensuun kaupungin eri alojen asiantuntijoita, jotka auttoivat sopimuksen ja laskelmien kanssa. (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 3.) Voidaan siis katsoa, että seutukirjastosopimukseen ja sen perusteluihin on kirjattu asioita, joiden tärkeydestä eri tahot ovat päässeet yhteisymmärrykseen.

Koska seutukirjastosopimuksessa (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–11) esitetty toiminnallisten etujen listaus (ks. taulukon 1 vasemmanpuoleinen sarake) olisi mielestäni liian kankea mittaristo mittaamaan tavoitteiden toteutumista, pyrin kategorisoimaan tavoitteita vielä abstraktimmalla tasolla (ks. taulukon 1 oikeanpuoleinen sarake). Perustamissopimuksesta sekä perustamista edeltäneistä selvityksistä nousee esiin neljä tavoitekategoriaa, joilla seutukirjastoa perustellaan:

- 1) palvelujen laadun näkökulma,
- 2) henkilöstön näkökulma,
- 3) kustannusnäkökulma ja
- 4) resurssien tehokkaamman käytön näkökulma, joita on esitelty seuraavissa luvuissa.

Palvelujen laadun näkökulman voi nähdä sisältyvän moneen toiminnalliseen etuun implisiittisesti: esimerkiksi laajempi ja uusiutuva kokoelma, kuljetusjärjestelmä ja henkilökunnan osaaminen vaikuttavat tietenkin myös siihen, kuinka asiakas kokee seutukirjaston tarjoamien palvelujen laadun.

Taulukko 1: Seutukirjaston perustamissopimuksen toiminnalliset edut (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–11) ja niiden edustama näkökulma

Toiminnallinen etu (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–11)	Näkökulma
<p>Yhteinen hankintapolitiikka</p> <p>Yhteisen aineistotietokannan myötä seutukirjaston kokoelmaa kehitetään kokonaisuutena. Turhien päällekkäiskappaleiden hankintaa välletään, ja kalliimpia erikoisaineistoja (kuten DVD:itä) kierrätetään seudulla. Verkkoaineistojen hankinta on edullisempaa isommassa kuin pienessä yksikössä. Turvataan vaatimus uudistuvasta aineistosta.</p>	<p>Resurssien tehokkaampi käyttö</p> <p>Kustannusnäkökulma</p>
<p>Kuljetusjärjestelmä</p> <p>Kuljetusjärjestelmällä yhteinen kokoelma saadaan kaikkien asiakkaiden käyttöön. Asiakkaat voivat palauttaa aineistoja kaikkiin kirjastoihin.</p>	<p>Resurssien tehokkaampi käyttö</p>
<p>Kirjastoautotoiminta</p> <p>Kuntarajat ylittävällä toiminnalla kirjastoautopalvelut pystytään järjestämään tehokkaammin.</p>	<p>Resurssien tehokkaampi käyttö</p>
<p>Varastointi</p> <p>Aineiston varastoinnista voidaan laatia yhteinen suunnitelma.</p>	<p>Resurssien tehokkaampi käyttö</p>
<p>Henkilöstön erikoistuminen</p> <p>Isompi kirjasto-organisaatio mahdollistaa henkilöstön erikoistumisen pieniä kirjastoyksiköjä paremmin.</p>	<p>Henkilöstön näkökulma</p>
<p>Ammatillinen tuki ja koulutukset</p> <p>Yhteistyössä isomman kirjaston kanssa alan seuraaminen on helpompaa myös pienemmissä kirjastoissa. Sisäisten koulutusten järjestäminen mahdollistuu.</p>	<p>Henkilöstön näkökulma</p>
<p>Informaatioteknologia</p> <p>Kirjastot ovat riippuvaisia kirjasto- ja muista tiedonsiirtojärjestelmistä. Järjestelmät vaativat osaamista. On taloudellisempaa tehdä IT-sopimukset isona ryhmänä.</p>	<p>Henkilöstön näkökulma</p> <p>Kustannusnäkökulma</p>
<p>Yhteiset säännöt ja maksut</p> <p>Yhteisillä säännöillä ja maksuilla pyritään alueen asukkaiden tasavertaisuuteen.</p>	<p>Palvelujen laadun näkökulma</p>
<p>Yhteiset projektit</p> <p>Projektien hallinnointi vaatii erikoisosaamista, minkä vuoksi projektien toteutus voi olla vaikeampaa pienemmissä kirjastoyksiköissä.</p>	<p>Resurssien tehokkaampi käyttö</p>

Yhteiset pienhankinnat

Myös pienemmät hankinnat, kuten kirjastokortit ja nidetarrat, voidaan tehdä yhteisesti.

Kustannusnäkökulma

3.5.2 Palvelujen laadun näkökulma

Seutukirjaston perustamissopimuksen perusteluissa todetaan asiakkaiden valinnee seutukirjaston. Asiakkaat ovat jo ennen seutukirjastoa käyttäneet kirjastopalveluja yli kuntarajojen. Sen vuoksi on perusteltua, että seudun kirjastoilla on käytössään yhteiset säännöt ja maksut, jotka takaavat sen, että asiakkaat ovat tasavertaisessa asemassa. (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–10.)

Palvelujen laatua voidaan mitata sen suorituskyvyn kautta, kysymällä kuinka hyvin se tyydyttää palvelun käyttäjien tarpeet. Koska suorien hyötyvaikutusten arvioiminen olisi vaikeaa, laatua havainnoidaan epäsuorien mittojen, kuten resurssien ja palvelun käytön kautta. (Ikonen 1991, 30.)

Perustamissopimuksessa ei eksplisiittisesti sanota, mutta voidaan olettaa, että myös seutukirjaston kautta pyritään siihen, että asiakkaalla olisi käytettävissään neljä kirjastotoiminnan peruspilaria: osaava henkilökunta, laadukas yhteiskokoelma, asianmukaiset kirjastotilat ja riittävät aukioloajat. Näiden peruslähtökohtien toteutumista voidaan arvioida tilastojen valossa:

- kirjastojen määrä,
- kirjastoautojen määrä,
- aukiolotunnit
- Kokoelma- ja henkilökuntatilastoihin palataan luvuissa 3.5.3 ja 3.5.5.

Asiakkaiden kokema palvelujen laatu heijastuu siihen, minkä verran he käyttävät kirjastopalveluita. Palvelujen käyttöä voidaan tarkastella tilastojen avulla, mittareina:

- kokonaislainaus/ asukasluku,
- fyysiset käynnit/ asukasluku,
- lainaajia/ asukasluku,
- verkkokäynnit/ asukasluku

Myös henkilökuntakyselyssä pyydettiin arvioimaan seutukirjaston onnistumista kirjastopalvelujen tuottamisessa. Väittämiä olivat:

- Seutukirjasto tarjoaa asiakkaille laadukkaammat kirjastopalvelut kuin itsenäiset kunnan- ja kaupunginkirjastot. (5.1.)
- Eri puolilla seutua asuvat asiakkaat eivät ole tasavertaisessa asemassa. (5.2.)

3.5.3 Henkilöstön näkökulma

Seutukirjaston perustamisella tavoiteltiin myös etuja henkilöstölle: haluttiin mahdollistaa ammatillinen tuki ja enemmän koulutuksia sekä erikoistuminen johonkin kirjastotoiminnan erikoisalaan. Mm. kirjastojärjestelmän pääkäyttäjänä toimiminen vaatii ammattitaitoa, jota laajemmassa kirjasto-organisaatiossa voidaan hyödyntää muissakin kirjastoissa. (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 10.) Aiemmissä selvityksissä mainitaan myös varahenkilöjärjestelmä (Kärnä 2003, 15, 20). Henkilökuntaan liittyvien tavoitteiden toteutumista arvioidaan

a) tilastojen kautta

- henkilötyövuodet / (asukasluku/ 1000),
- kirjastoammatilliset henkilötyövuodet/ kirjaston palkkaamat henkilötyövuodet,
- täydennyskoulutus/ henkilötyövuodet

b) henkilöstökyselyn väittämällä, jossa arvioidaan

Yhteistyön sujuvuutta:

- Yhteistyö seutukirjaston toimipisteiden välillä sujuu hyvin. (1.1.)
- Yhteisissä (esim. lainaukseen tai luettelointiin liittyvissä) pelisäännöissä on vielä paljon kehitettävää. (1.2.)
- Koen, että yhteisiä pelisääntöjä noudatetaan kaikissa toimipisteissä. (1.3.)

Ammatillista tukea:

- Muiden seudun kirjastojen henkilöstö toimii tärkeänä ammatillisena vertaistukena. (1.4.)

Koulutusten tarjontaa, niiden soveltuvuutta ja niihin pääsyä:

- Koulutusta on ollut seutukirjaston aikana aiempaa enemmän tarjolla. (4.4.)
- Koen useimmat koulutukset tarpeettomina työtehtävieni kannalta. (4.5.)
- Pääsen yleensä lähtemään haluamiini koulutuksiin. (4.6.)
- Koulutuksiin pääsy on vaikeaa, koska henkilökuntaa on vähän. (4.7.)
- Koulutukset järjestetään liian kaukana. (4.8.)

Henkilöstön erikoistumista ja asiantuntemuksen hyödyntämistä yli kirjastorajojen:

- Olen päässyt erikoistumaan työssäni johonkin kirjastotoiminnan erityisalueeseen. (4.2.)
- Asiantuntemustani hyödynnetään myös muissa seudun kirjastoissa. (4.3.)

Pääkäyttäjäjärjestelmää:

- Kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa apua on vaikea saada. (1.6.)

Varahenkilöiden tai sijaisten käyttöä kirjastojen välillä:

- Sijaisen saaminen toisista kirjastoista on hankalaa. (1.5.)

3.5.4 Kustannusnäkökulma

Tärkeä syy seutukirjaston perustamiseen on myös sen oletettu taloudellisuus. Suuremmassa yksikössä nähdään enemmän mahdollisuuksia kustannussäästöihin. Kun aineiston lisäksi myös informaatioteknologia ja pienhankinnat hankitaan laajemmassa organisaatiossa, niiden hankinta on edullisempaa (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 10).

Seutukirjaston taloudellisuutta arvioidaan tilastojen kautta:

- henkilöstökulut/ asukasluku,
- kirjastoaineistokulut/ asukasluku,
- toimintakulut tilastovuonna/ asukasluku,
- taloudellisuusluku

3.5.5 Resurssien tehokkaampi käyttö

Taloudellisuuteen ja tehokkuuteen pyritään myös resurssien tehokkaammalla käytöllä. Asiakkaille tarjotaan laajempi kokoelma ja mahdollistetaan kokoelman hyödyntäminen yhteisellä kuljetusjärjestelmällä. Yhteiskokoelma mahdollistaa myös yhteisen hankintapolitiikan, jonka avulla kaikkia aineistoja ei tarvitse hankkia kaikkiin kirjastoihin. Lisäksi varastoinnista laaditaan suunnitelma. Kirjastoautotoiminta voidaan järjestää tehokkaammin kuntarajat ylittävässä yhteistyössä. Yhteisten projektien hallinnointiin katsottiin olevan paremmat resurssit laajemmassa organisaatiossa. (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–10.)

Yhteisen hankintapolitiikan vaikutuksia arvioidaan tilastojen valossa:

- kokoelmat/ asukas,
- poistot/ kokoelma,
- hankinnat/ (asukasluku/ 1000),
- lehdet/ (asukasluku/ 1000)

Samoin kirjastoautotoimintaa arvioidaan tilastojen kautta:

- kirjastoautojen määrä,
- kirjastoautopysäkkien määrä
- kirjastoautopysäkit/ kirjastoauto

Lisäksi henkilöstökyselyssä henkilökunta arvioi resurssien käyttöä:

Yhteisen kuljetusjärjestelmän ja varausjonon toimivuutta ja vaikutuksia arvioidaan seuraavien väittämien kautta:

- Kuljetusjärjestelmän avulla asiakas saa tarvitsemansa aineiston nopeammin. (3.1.)
- On hyvä, että asiakas saa palauttaa aineiston mihin tahansa seutukirjaston toimipisteeseen. (3.2.)
- Aineistojen kuljettaminen toimipisteiden välillä on lisännyt työtä kirjastossani. (3.3.)
- Yhteisestä varausjonosta tulisi luopua. (3.4.)
- Varausten maksuttomuus on lisännyt huomattavasti kokoelman yhteiskäyttöä. (3.5.)

Yhteistä hankintapolitiikkaa ja varastointia arvioidaan seuraavien väittämien muodossa:

- Seutukirjaston toiminnan aikana uutuuskirjoja on ollut vähemmän hyllyssä. (2.2.)
- Poistojen tekeminen on helpompaa kuin ennen seutukirjastoa. (2.3.)
- Aineiston hankintapäätösten tekeminen on vaikeampaa kuin ennen seutukirjastoa. (2.4.)
- Harvoin kysytyä aineistoa hankitaan vähemmän kuin ennen seutukirjastoa. (2.5.)
- Kalliiden erikoisaineistojen (kuten elokuvien, pelien tai kielikurssien) hankintaa tulisi keskittää. (2.6.)
- Aineistojen varastoimista on selvästi vähennetty kirjastossani seutukirjastoaikana. (2.7.)

Mahdollisuuksia ja kiinnostusta projekteissa ja muissa kirjastoissa työskentelyyn kartoitetaan väittämällä:

- Mahdollisuudet toisissa kirjastoissa tai hankkeissa työskentelyyn ovat lisääntyneet. (1.7.)
- En ole kiinnostunut työskentelemään toisissa kirjastoissa tai hankkeissa. (1.8.)

4 KIRJASTOTILASTOJEN ANALYYSI

4.1 Palvelujen laadun näkökulma

4.1.1 Palvelupisteiden määrä

Taulukossa 2 ilmoitettu kirjastojen määrä pitää sisällään pää-, sivu- ja laitoskirjastojen määrän, joka vuonna 2005 oli yhteensä 21 seutukirjaston alueen kunnissa. Lisäksi on laskettu kirjastoautojen määrä kunnittain. Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kunnankirjastot olivat vielä itsenäisiä kirjastoja, joten taulukossa vuoden 2005 ”Joensuun seutukirjaston” vertailuluku on saatu laskemalla yhteen kaikkien kuntien kirjastojen ja kirjastoautojen määrät (taulukossa merkitty tähdellä).

Useamman kunnan yhteinen kirjastoauto on merkitty vain omistaja- tai sijoituskunnan kohdalle (Tilastot.kirjastot.fi 2014). Yhteensä kirjastoautoja oli kuusi seutukirjaston alueella. Palvelupisteiden määrällä tarkoitetaan tässä yhteenlaskettua kirjastojen ja kirjastoautojen määrää. Seutukirjastoalueella oli siis yhteensä 27 palvelupistettä vuonna 2005. Vuoteen 2012 tultaessa Joensuun seutukirjaston alueella on kaksi palvelupistettä vähemmän kuin vuonna 2005, sillä yksi laitoskirjasto ja yksi kirjastoauto on lakkautettu. Se vastaa siis 7 prosentin pudotusta palvelupisteiden määrässä.

Taulukko 2: Palvelupisteiden määrä vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	kirjastot 2005	kirjasto- autot 2005	Palvelu- pisteet yht. 2005	kirjastot 2012	kirjasto- autot 2012	palvelu- pisteet yht. 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos- %
Eno	2	1	3					
Joensuu	10	2	12					
Kontiolahti	2	1	3					
Liperi	3	1	4					
Outokumpu	1	1	2					
Polvijärvi	1	0	1					
Pyhäselkä	2	0	2					
Joensuun seutu- kirjasto	21*	6*	27*	20	5	25	-2	-7%
Pohjois- Karjala	36	12	48	31	9	40	-8	-17%
Koko maa	939	182	1121	827	151	978	-143	-13%

Koko Pohjois-Karjalassa palvelupisteiden määrä on vähentynyt 17 %, sillä kirjastoautojen määrä on pudonnut 12 autosta yhdeksään ja laitoskirjastojen määrä neljästä kahteen, eli Joensuun seutukirjaston lisäksi on lakkautettu jokin toinenkin kirjastoauto ja laitoskirjasto. Pää- ja sivukirjastojen määrä on tippunut 32:sta 29:ään, eli muualla Pohjois-Karjalassa on lakkautettu kolme kirjastoa.

Koko maan tasolla palvelupisteiden määrä on vähentynyt 13 %, sillä kirjastoautojen määrä on pudonnut 182:sta 151:een ja laitoskirjastojen määrä 71:stä 40:een. Pää- ja sivukirjastojen yhteismäärä on pudonnut 868:sta 787:ään. Olen huomionut yhteismäärän, sillä pääkirjastojen määrä on näennäisesti laskenut ja sivukirjastojen määrä noussut. Taustalla on se, että aikaisemmin pääkirjastoina toimineista kirjastoista on tullut sivukirjastoja joko kuntaliitoksen tai seudullisen yhteistyön kautta. Uusia lähikirjastoja ei ole juurikaan rakennettu. (OKM 2010, 32–33.)

4.1.2 Aukiolotunnit

Taulukkoon 3 on laskettu asukaslukuun suhteutetut aukiolotunnit vuosilta 2005 ja 2012. Aukiolotunteihin lasketaan vain se aika, ”jolloin kirjaston palkkamaa henkilökuntaa on paikalla palvelemissa asiakkaita”. Kirjaston osittainen aukiolo (esim. vain lehtisalin aukiolo) lasketaan mukaan aukioloaikaan, jos paikalla on henkilökuntaa. Myös kirjastoautojen pysäkkiaika on aukioloaikaa. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Vuonna 2005 seutukirjastoalueen itsenäiset kunnan- ja kaupunginkirjastot tuottivat yhteensä 33 221 aukiolotuntia, mikä on 0,31 aukiolotuntia/ asukas. Se on hiukan enemmän kuin koko maassa tuona vuonna (0,28), mutta hiukan vähemmän kuin Pohjois-Karjalassa keskimäärin (0,33).

Vuoteen 2012 tultaessa seutukirjaston toimipisteiden aukiolotuntien määrä oli pienentynyt 6 %, 32 075:een eli 0,29 aukiolotuntiin/ asukas. Aukiolotunnit vähenivät samana aikana koko maassa hiukan enemmän, 8 %. Koko maakunnan tasolla pudotus oli maltillisempaa, 4 %. Aukiolotuntien määrään vaikuttaa ainakin se, että kirjastoautojen määrä on pienentynyt, jolloin pysäkkiaikaa on vähemmän.

Taulukko 3: Aukiolotunnit/ asukas vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Aukiolo- tunnit 2005	Asukas- luku 2005	Aukiolo- tunnit/ asukas- luku 2005	Aukiolo- tunnit/ asukas- luku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	3468	6879	0,50			
Joensuu	13596	57558	0,24			
Kontiolahti	4213	12339	0,34			
Liperi	4058	11641	0,35			
Outokumpu	3407	7803	0,44			
Polvijärvi	1850	5048	0,37			
Pyhäselkä	2629	7554	0,35			
Joensuun seutukirjasto	33221*	108822*	0,31*	0,29	-0,02	-6%
Pohjois- Karjala			0,33	0,32	-0,01	-4%
Koko maa			0,28	0,26	-0,02	-8%

4.1.3 Lainaus

Taulukossa 4 on esitelty asukaslukuun suhteutettu kokonaislainaus. Kokonaislainauksessa huomioidaan oman kirjaston aineistojen lainauksen lisäksi saapuneet kaukolainat (Tilastot.kirjastot.fi 2014). Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kunnissa lainoja tuli keskimäärin 23,84/ asukas, kun sama luku koko Pohjois-Karjalassa oli lähes yhtä iso, 23,58 lainaa/ asukas. Pohjois-Karjalan lainaustilastot ylittivät siis selvästi maan keskiarvon (20,26 lainaa/ asukas).

Vuonna 2012 lainaukset vähenivät koko maassa, niin että koko maan keskiarvoksi tuli 17,67 lainaa/ asukas. Pohjois-Karjalassa lainausluvut olivat korkeampia, 21,04 lainaa/ asukas, ja Joensuun seutukirjastossa 22,44 lainaa/ asukas. Koko maan keskiarvo jää siis jälkeen 20 lainan vuositavoitteesta (OKM 2010, 42), kun taas Pohjois-Karjalassa tavoite ylittyi edelleen. Joensuun seutukirjastossa lainauksen väheneminen oli huomattavasti pienempää vertailuvuosien välillä (- 6 %) kuin maassa keskimäärin (-13 %).

Taulukko 4: Kokonaislainaus/ asukas vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Lainaus 2005	Asukasluku 2005	Lainaus/ asukasluku 2005	Lainaus/ asukasluku 2012	Muutos 2012– 2005	Muutos-%
Eno	125214	6879	18,20			
Joensuu	1682668	57558	29,23			
Kontiolahti	235074	12339	19,05			
Liperi	187028	11641	16,07			
Outokumpu	137806	7803	17,66			
Polvijärvi	78104	5048	15,47			
Pyhäselkä	148036	7554	19,60			
Joensuun seutukirjasto	2593930 *	108822 *	23,84 *	22,44	-1,40	-6%
Pohjois- Karjala			23,58	21,04	-2,54	-11%
Koko maa			20,26	17,67	-2,59	-13%

4.1.4 Fyysiset kirjastokäynnit

Fyysiset kirjastokäynnit lasketaan automaattisella laskijalla tai otantalaskennalla (Tilastot.kirjastot.fi 2014). Ne on esitelty taulukossa 5 vuosilta 2005 ja 2012. Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kirjastoissa tehtiin keskimäärin 13,15 käyntiä/ asukas, kun taas koko Pohjois-Karjalassa käyntejä tuli hiukan enemmän, 13,24/ asukas. Koko maassa käyntejä tuli keskimääräisesti vähemmän kuin Pohjois-Karjalassa, 11,98 käyntiä/ asukas.

Myös fyysiset kirjastokäynnit vähenivät koko maassa vuosien 2005 ja 2012 välillä. Vuonna 2012 käynnit vähenivät koko maassa ja Pohjois-Karjalassa noin 18 %. Joensuun seutukirjastossa käynnit vähenivät 15 %. Pohjois-Karjalassa täytetään edelleen fyysisten kirjastokäyntien suositus, joka on 10 käyntiä/ asukas/ vuosi (OKM 2010, 42). Joensuun seutukirjastossa vuonna 2012 luku oli 11,16 käyntiä/ asukas/ vuosi. Koko maan keskiarvo jäi vuonna 2012 hiukan alle tavoitteen.

Taulukko 5: Fyysiset kirjastokäynnit/ asukas vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Fyysiset käynnit 2005	Fyysiset käynnit/ asukasluku 2005	Fyysiset käynnit/ asukasluku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	85970	12,50			
Joensuu	949988	16,50			
Kontiolahti	88785	7,20			
Liperi	92313	7,93			
Outokumpu	77698	9,96			
Polvijärvi	50479	10,00			
Pyhäselkä	85928	11,38			
Joensuun seutukirjasto	1431161 *	13,15 *	11,16	-1,99	-15%
Pohjois- Karjala		13,24	10,81	-2,43	-18%
Koko maa		11,98	9,83	-2,15	-18%

4.1.5 Lainaajien osuus

Kirjastotilastoissa lainaajiksi katsotaan henkilöt, jotka ovat tilastointivuonna käyttäneet lainausoikeuttaan (Tilastot.kirjastot.fi 2014). Lainaajien osuus asukasluvusta vuosina 2005 ja 2012 on esitelty taulukossa 6. Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kunnissa lainaajia oli keskimäärin 49 % asukkaista. Koko maakunnassa vastaava luku oli 47 % ja koko maassa 45 %. Vuoteen 2012 tultaessa lainaajia oli seutukirjastossa 45 % asukkaista, kun taas Pohjois-Karjalassa 43 % ja koko maassa 39 %.

Joensuun seutukirjaston alueella lainaajamäärä laski 8 % eli suhteessa vähemmän kuin Pohjois-Karjalassa kokonaisuudessaan (10 %) tai koko maassa (14 %). Joensuun seutukirjasto täytti vielä vuonna 2012 vanhan suosituksen, jonka mukaan asiakkaina tulisi olla 45 % kuntalaisista (OKM 2010, 38), kun taas koko maan keskiarvo jäi tuolloin alle suosituksen.

Taulukko 6: Lainaajia asukasluvusta vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Lainaajia 2005	Lainaajia/ asukasluku 2005	Lainaajia/ asukasluku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	2527	0,37			
Joensuu	31951	0,56			
Kontiolahti	5311	0,43			
Liperi	4770	0,41			
Outokumpu	3897	0,50			
Polvijärvi	1813	0,36			
Pyhäselkä	3369	0,45			
Joensuun seutukir- jasto	53638 *	0,49 *	0,45	-0,04	-8 %
Pohjois-Karjala		0,47	0,43	-0,05	-10 %
Koko maa		0,45	0,39	-0,06	-14 %

4.1.6 Verkkokäynnit

Verkkokäynneillä tarkoitetaan asiakkaan suorittamia virtuaalikäyntejä kirjaston web-sivustolla. Yhden käynnin aikana voi tapahtua useita sivupyynnöitä ja voidaan suorittaa useita eri toimintoja, aivan kuten fyysisen kirjastokäynnin yhteydessä. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.) Suosituksen mukainen tavoite verkkokäynneille on 10 kpl/ asukas/ vuosi (OKM 2010, 42).

Joensuun seutukirjaston kunnissa tehtiin vuonna 2005 0,54–18,28 (keskimäärin 12,78) verkkokäyntiä/ asukas, mikä on enemmän kuin Suomessa keskimäärin (koko maan keskiarvo 9,04 verkkokäyntiä/ asukas). (Ks. taulukko 7.) Tuolloin Joensuun kaupunki oli ainoa, joka ylitti suosituksen 10 verkkokäyntiä/ asukas (OKM 2010, 42). Muut kunnat Enoa ja Liperiä lukuun ottamatta pääsivät myös hyvin lähelle suositusta.

Verkkokäyntejä kuvataan nousevaksi trendiksi (OKM 2010, 38), ja verkossa tapahtuvat kirjastokäynnit ovat lisääntyneet koko maassa vuosien 2005 ja 2012 välillä. Vuonna 2012 koko maassa tehtiin 10,56 verkkokäyntiä asukasta kohti, mikä on 17 % enemmän kuin vuonna 2005. Pohjois-Karjalassa verkkokäyntien määrä on lisääntynyt huomattavasti: vuonna 2012 tehtiin 24,68 verkkokäyntiä/ asukas, eli käyntien määrä on noussut peräti 165 % vuodesta 2005. Joensuun seutukirjaston lukema on vielä suurempi, 29,30 käyntiä/ asukas, mikä tarkoittaa 129 %:n kasvua verkkokäynneissä.

Taulukko 7: Verkkökäynnit/ asukas vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Verkko- käynnit 2005	Verkko- käynnit/ asukasluku 2005	Verkko- käynnit/ asukasluku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	3718	0,54			
Joensuu	1052242	18,28			
Kontiolahti	121914	9,88			
Liperi	11641	1,00			
Outokumpu	77097	9,88			
Polvijärvi	49876	9,88			
Pyhäselkä	74636	9,88			
Joensuun seutu- kirjasto	1391124 *	12,78 *	29,30	16,51	129 %
Pohjois-Karjala	1570493	9,31	24,68	15,37	165 %
Koko maa	47079380	9,04	10,56	1,52	17 %

4.2 Henkilöstön näkökulma

4.2.1 Henkilötyövuosien määrä

Taulukkoon 8 on koottu tieto kirjastojen palkkaamista henkilötyövuosista vuosilta 2005 ja 2012. Henkilötyövuosien määrä on suhteutettu 1000:ta asukasta kohti. Henkilötyövuosiin lasketaan vain kirjastohenkilökunta, ei siis esim. siivoushenkilökuntaa, ja eri hallintokuntien yhdistelmäviroista lasketaan mukaan vain kirjastotyön osuus. Osa-aikaisten työntekijöiden työtunnit on muunnettu henkilötyövuosiksi tietyn laskukaavan mukaan. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.) Henkilötyövuosiin ei ole laskettu myöskään sellaisten työharjoittelijoiden tai työelämävalmennettävien työpanosta, joita kirjasto ei ole palkannut.

Joensuun seutukirjastossa on vuonna 2005 ollut hiukan vähemmän henkilötyövuosia suhteessa asukaslukuun (0,80) kuin muualla Pohjois-Karjalassa (0,83) tai muualla Suomessa (0,81). Kaikki täyttivät siis juuri suosituksen mukaisen 0,80 htv/ 1000 asukasta (OKM 2010, 46).

Taulukko 8: Henkilötyövuodet/ 1000 asukasta (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Kirjaston palkkaamat henkilötyö- vuodet	Asukas- luku/ 1000	htv:t/ (asukas- luku/ 1000)	htv:t/ (asukas- luku/ 1000)	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	5,5	6,879	0,80			
Joensuu	52,44	57,558	0,91			
Kontiolahti	7,9	12,339	0,64			
Liperi	7,5	11,641	0,64			
Outokumpu	6	7,803	0,77			
Polvijärvi	3,47	5,048	0,69			
Pyhäselkä	4	7,554	0,53			
Joensuun seutukirjasto	86,81 *	108,822 *	0,80 *	0,78	-0,02	-2%
Pohjois- Karjala			0,83	0,83	0,00	0%
Koko maa			0,81	0,79	-0,02	-2%

Vuoteen 2012 tultaessa henkilötyövuosien määrä suhteessa asukaslukuun on pienentynyt Joensuun seutukirjastossa 2 %. Myös muualla Suomessa henkilötyövuosien määrä suhteessa asukaslukuun on pienentynyt. Joensuun seutukirjaston ja koko maan keskiarvot jäävät hiukan jälkeen suosituksesta, kun taas koko Pohjois-Karjalan tasolla suhdelu-ku on pysynyt keskimäärin samana.

4.2.2 Kirjastoammatilliset henkilötyövuodet

Taulukossa 9 on esitelty kirjastoammatilliset henkilötyövuodet ja niiden osuus kirjaston palkkaamasta henkilökunnasta. ”Kirjastoammatillisiin henkilötyövuosiin lasketaan mukaan henkilötyövuodet sen henkilöstön osalta, jolla on kirjastoasetuksen 4 ja 5 §:n mukainen pätevyys.” (Tilastot.kirjastot.fi 2014.) Kirjastoasetuksen mukaan:

”Kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 70 prosentilla tulee olla:

- 1) yliopistossa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot;

- 2) ammattikorkeakoulussa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutaisoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot;
- 3) ammatillinen perustutkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot; taikka
- 4) tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto.” (Kirjastoasetus 2013.)

Vuonna 2005 85 %:lla seutukirjastoalueen kirjastoihin palkatusta henkilökunnasta oli kirjastoammatillinen pätevyys, eli heillä oli jokin yllä mainituista tutkinnoista. Osuus oli kutakuinkin sama myös koko Pohjois-Karjalassa (85 %) ja koko maassa (84 %). Vuoteen 2012 tultaessa kirjastoammatillisten henkilötyövuosien osuus oli noussut yhden prosentin koko maassa. Sen sijaan Joensuun seutukirjastossa kirjastoammatillisten henkilötyövuosien osuus kaikista henkilötyövuosista on pienentynyt 81 %:iin. Kirjastoasetuksessa määritelty vähimmäismäärä ylittyy kuitenkin edelleen selkeästi.

Taulukko 9: Kirjastoammatillisten henkilötyövuosien osuus kaikista kirjastojen palkkaamista henkilötyövuosista vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatua laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Kirjasto- amm. Htv:t 2005	Kirjaston palkkaamat htv:t	Kirjasto- amm./ palkatut htv:t 2005	Kirjasto- amm./ palkatut htv:t 2012	Muutos 2012– 2005	Muutos-%
Eno	4,5	5,5	0,82			
Joensuu	42,85	52,44	0,82			
Kontiolahti	7,9	7,9	1,00			
Liperi	6,5	7,5	0,87			
Outokumpu	6	6	1,00			
Polvijärvi	2,95	3,47	0,85			
Pyhäselkä	3	4	0,75			
Joensuun seutukirjasto	73,7 *	86,81 *	0,85 *	0,81	-0,04	-4 %
Pohjois- Karjala			0,85	0,82	-0,03	-3 %
Koko maa			0,84	0,85	0,01	1 %

4.2.3 Korkeakoulutetut henkilötyövuodet

Kansalaisten koulutustason nousu sekä tiedon ja kulttuurin kentän monimutkaistuminen ovat vaikuttaneet siihen, että kirjastopalveluilta ja henkilökunnalta vaaditaan enemmän. Riittäväällä määrällä korkeakoulutettua henkilökuntaa pyritään turvaamaan kansalaisten sivistykselliset oikeudet. (OPM 2009, 25; OKM 2010, 12.) Nykyisessä kirjastoasetuksessa onkin määritelty myös korkeakoulutetun henkilökunnan vähimmäismäärä. 45 %:lla henkilökunnasta tulee olla

- 1) ”yliopistossa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot”; tai
- 2) ”ammattikorkeakoulussa suoritettu korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot”. (Kirjastoasetus 2013.)

Vuonna 2012 Joensuun seutukirjaston kirjaston palkkaamasta henkilökunnasta 37 % oli korkeakoulutettua, joten kirjastoasetuksen vähimmäismäärä ei ollut vielä täyttynyt. Tilastointi on aloitettu vasta 2010, joten tilastoja ei ole mahdollista verrata vuosilta 2005 ja 2012.

4.2.4 Täydenniskoulutus

Täydenniskoulutuspäivien tilastointi aloitettiin kirjastoissa vasta vuonna 2008, joten ei ole mahdollista verrata vuosien 2012 ja 2005 tilastoja. Taulukkoon 10 on koottu henkilötyövuosien yhteismäärään suhteutetut täydenniskoulutuspäivät vuosilta 2008–2012 Joensuun seutukirjaston, Pohjois-Karjalan maakunnan ja koko Suomen osalta. Vuotta 2012 lukuun ottamatta Joensuun seutukirjastossa on toteutunut yli 5 täydenniskoulutuspäivää henkilötyövuotta kohti (vuosien 2008–2012 keskiarvo 4,77 täydenniskoulutuspäivää/ htv), mikä on enemmän kuin muualla Pohjois-Karjalassa (vuosien keskiarvo 4,02) tai koko maassa (vuosien keskiarvo 3,37). Näin Joensuun seutukirjasto on useimpina vuosina päässyt lähemmäs kuuden täydenniskoulutuspäivän tavoitetta (OKM 2010, 36) kuin muu maa keskimäärin.

Taulukko 10: Täydennyskoulutuspäivät/ henkilötyövuodet yhteensä 2008–2012

Vuosi	seutukirjasto	Pohjois-Karjala	Koko Suomi
2008	5,01	3,98	3,13
2009	5,19	4,04	3,15
2010	5,08	4,11	3,29
2011	5,12	4,61	3,83
2012	3,46	3,36	3,46

4.3 Kustannusnäkökulma

4.3.1 Toimintakulut

Taulukossa 11 on asukaslukuun suhteutetut toimintakulut vuosilta 2005 ja 2012. Toimintakuluilla tarkoitetaan kirjaston hyväksytyn talousarviopäätöksen tai tarkempien tilinpäätöstietojen mukaisia bruttokuluja, joihin sisältyvät ”henkilöstökulut, palvelujen ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, vuokratulot sekä muut kulut”, joihin ei sisälly arvonnalisäveroa. Toimintatuottoja, valtionosuuksia tai -avustuksia ei ole vähennetty toimintakuluista, kun taas kirjastopalvelujen myynnistä kertyneet myyntituotot muilta kunnilta tai hallintokunnilta vähennetään toimintakuluista. Myös muualle kuin kirjaston tileille sijoitetut kirjastotoiminnan kustannukset sisältyvät kokonaiskuluihin. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kunnat olivat vielä itsenäisiä kuntia, joten vuoden 2005 luku on saatu laskemalla yhteen kaikkien kuntien toimintakulut ja asukasluvut, jotka on suhteutettu toisiinsa. (Sama koskee taulukkoja 12 ja 13, joissa on vertailtu henkilöstö- ja kirjastoaineistokuluja asukasta kohden.)

Vertailukohtana toimivat koko Pohjois-Karjalan maakunta ja koko maa. Kaikkien osalta on laskettu vuosien 2012 ja 2005 lukujen erotus sekä muutos prosentteina. Taulukosta 11 voidaan havaita, että asukaslukuun suhteutetut toimintakulut ovat olleet Joensuun seutukirjaston alueella molempina vuosina pienemmät kuin Pohjois-Karjalassa tai koko maassa keskimäärin.

Taulukko 11: Asukasluukuun suhteutettujen toimintakulujen kehitys 2005–2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	toiminta- kulut 2005	Asukas- luku 2005	toiminta- kulut/ asukas- luku 2005	toiminta- kulut/ asukas- luku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	324722	6879	47,2			
Joensuu	2947200	57558	51,2			
Kontiolahti	483645	12339	39,2			
Liperi	416178	11641	35,75			
Outokumpu	331088	7803	42,43			
Polvijärvi	191003	5048	37,84			
Pyhäselkä	287373	7554	38,04			
Joensuun seutukirjasto	4981209*	108822*	45,77 *	57,25	11,48	25 %
Pohjois- Karjala			47,29	59,62	12,33	26 %
Koko maa			47,69	58,82	11,13	23 %

Asukasluukuun suhteutetut toimintakulut ovat kasvaneet vuosina 2005–2012 kaikkialla Suomessa. Joensuun seutukirjastossa toimintakulut ovat kasvaneet 25 %, kun taas koko Pohjois-Karjalassa hiukan enemmän, 26 %. Koko maan tasolla kasvu on ollut maltillisempaa, 23 %. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatusuosituksessa todetaan kirjastotoimen kustannusten kasvun olleen maltillisempaa kuin kuntien muiden kustannusten nousu (OKM 2010, 33).

4.3.2 Henkilöstökulut

Taulukossa 12 on asukasluukuun suhteutetut henkilöstökulut vuosilta 2005 ja 2012. Henkilöstökuluihin sisältyvät niin kirjastohenkilökunnan kuin kiinteistö- ja siivoushenkilökunnan palkat sekä eläke- ja sosiaalivakuutusmaksut ja sivukulut. Yhdistelmäviroista on laskettu mukaan vain kirjastotyön osuus. Työllisyysvaroin palkattujen tai siviilipalvelusta suorittavien palkkausta ja korvauksia ei ole laskettu mukaan. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Joensuun seutukirjastossa asukaslukuun suhteutetut henkilöstökulut ovat molempina vuosina olleet pienemmät kuin muualla Pohjois-Karjalassa tai koko maassa. Henkilöstökulut ovat kasvaneet kaikkialla vuosien 2005 ja 2012 välillä, sillä palkat ovat nousseet. Joensuun seutukirjastossa kulut ovat kasvaneet 22 %, eli vähemmän kuin muualla Pohjois-Karjalassa, jossa kulujen nousu on ollut 25 %. Kustannukset ovat kuitenkin kasvaneet suhteellisesti enemmän kuin koko maassa keskimäärin (19 %).

Taulukko 12: Asukaslukuun suhteutettujen henkilöstökulujen kehitys 2005–2012. (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Henkilöstö- kulut 2005	Henkilöstö- kulut/ kasluku 2005	Henkilöstö- kulut/ kasluku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	221347	32,18			
Joensuu	1663345	28,9			
Kontiolahti	243708	19,75			
Liperi	227552	19,55			
Outokumpu	182002	23,32			
Polvijärvi	107166	21,23			
Pyhäselkä	145900	19,31			
Joensuun seutukirjasto	2791020*	25,65*	31,33	5,68	22 %
Pohjois- Karjala		26,86	33,63	6,77	25 %
Koko maa		27,37	32,49	5,12	19 %

4.3.3 Kirjastoaineistokulut

Taulukossa 13 on asukaslukuun suhteutetut kirjastoaineistokulut vuosilta 2005 ja 2012. Kirjastoaineistokulut sisältävät kaikkien kirjastoon hankittujen aineistojen kustannukset: kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet, kuva- ja äänitallenteet, nuotit ja partituurit, kartat ja mikromuotoinen aineisto. Myös tekijänoikeusmaksut ja verkkoaineistojen hankinta- ja lisenssimaksut ja vastaavat kustannukset sisällytetään kirjastoaineistokuluihin. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Vuonna 2005 aineistokulut olivat Joensuun seutukirjaston alueella keskimäärin 7,10 e/ asukas, mikä oli vähemmän kuin Pohjois-Karjalan kirjastoissa keskimäärin (7,65 e/ asukas), mutta hiukan enemmän kuin koko maassa (6,9 e/ asukas). Kirjastojen välillä oli

tuolloin suuret erot: vähiten kirjastoaineistoon käytti Outokumpu (4,04 e/ asukas) ja eniten, yli kaksinkertaisesti Outokumpuun verrattuna Pyhäselkä (8,44 e/ asukas).

Seutukirjaston toiminta-aikana kirjastoaineistosta on säästetty. Vuoden 2012 asukaslu-
kuun suhteutetut kirjastoaineistokulut olivat 6,32 e/ asukas, mikä on 11 % vähemmän
kuin vuonna 2005. Pohjois-Karjalassa aineistokulut ovat olleet laskussa, 6 %, kun taas
koko maan tasolla kirjastoaineistokulut ovat kasvaneet 4 % vuosien 2005 ja 2012 väli-
lä.

TAULUKKO 13: Asukaslukuun suhteutettujen kirjastoaineistokulujen kehitys 2005–2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kun-
nankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Kirjasto- aineisto- kulut 2005	kirjasto- aineisto- kulut/ asukasluku 2005	kirjasto- aineisto- kulut/ asukasluku 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	57720	8,39			
Joensuu	425277	7,39			
Kontiolahti	84230	6,83			
Liperi	78722	6,76			
Outokumpu	31493	4,04			
Polvijärvi	31268	6,19			
Pyhäselkä	63757	8,44			
Joensuun seu- tukirjasto	772467 *	7,10 *	6,32	-0,78	-11 %
Pohjois-Karjala		7,65	7,2	-0,45	-6 %
Koko maa		6,9	7,21	0,31	4 %

4.3.4 Taloudellisuusluku

”Taloudellisuusluvulla” tarkoitetaan lukua, joka saadaan laskemalla yhteen henkilöstö-
ja kirjastoaineistokulut ja jakamalla ne fyysisten kirjastokäyntien ja kokonaislainauksen
summalla. Taloudellisuuden voidaan ajatella olevan sitä parempi, mitä pienempi talou-
dellisuusluku on. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Vuonna 2005 Joensuun alueen kirjastojen yhteenlaskettu taloudellisuusluku oli 0,89,
kun taas koko Pohjois-Karjalassa se oli 0,94 ja koko maassa 1,06. Pienemmissä kirjas-
toyksikössä on vaikeampaa päästä parempiin taloudellisuuslukuihin, sillä henkilöstöku-
luista on mahdotonta säästää, mikäli halutaan turvata riittävä määrä henkilökuntaa
(OKM 2010, 34). Vuonna 2005 pienin taloudellisuusluku olikin isoimmalla kirjastoyk-

siköllä, Joensuun kaupunginkirjastolla. (Ks. taulukko 14.) Pienemmillä kunnankirjastoilla taloudellisuusluvut olivat suurempia.

Niin Joensuun seutukirjastossa kuin koko maakunnassa ja koko maassa taloudellisuusluvut ovat nousseet vuodesta 2005 vuoteen 2012, mikä tarkoittaa taloudellisuuden heikkenemistä. Taustalla on sekä henkilöstö- ja kirjastoaineistokulujen kasvu että lainojen ja käyntien väheneminen. Joensuun seutukirjastossa taloudellisuusluku on kasvanut suhteellisesti vähemmän (27 %) kuin koko maakunnassa (36 %) tai koko maassa (36 %), ja se on edelleenkin huomattavasti parempi (1,12) maan keskiarvoon (1,44) verrattuna.

Taulukko 14: Taloudellisuusluvun kehitys 2005–2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Henkilöstö- ja aineistokulut 2005	Lainat ja käynnit 2005	Taloudellisuusluku 2005	Taloudellisuusluku 2012	Muutos 2012–2005	Muutos-%
Eno	279067	211184	1,32			
Joensuu	2088622	2632656	0,79			
Kontiolahti	327938	323859	1,01			
Liperi	306274	279341	1,10			
Outokumpu	213495	215504	0,99			
Polvijärvi	138434	128583	1,08			
Pyhäselkä	209657	233964	0,90			
Joensuun seutukirjasto	3563487*	4025091*	0,89*	1,12	0,23	27 %
Pohjois-Karjala			0,94	1,28	0,34	36 %
Koko maa			1,06	1,44	0,38	36 %

4.4 Resurssien tehokkaampi käyttö

4.4.1 Kirjastoautot ja pysäkit

Taulukossa 15 on kirjastoautojen pysäkkien ja kirjastoautojen määrät, jotka on suhteutettu toisiinsa, jotta saataisiin selville, montako pysäkkiä oli keskimäärin yhtä kirjastoautoa kohti. Kirjastoautopysäkkien määrä on tilastoitu sijaintikunnan mukaan (Tilastot.kirjastot.fi 2014), joten on siis mahdollista, että kunnalla on kirjastoautopysäkkejä,

vaikkei ole omaa kirjastoautoa. Tällöin kunta (kuten Polvijärvi tai Pyhäselkä) on ostanut kirjastoautopalvelut toiselta kunnalta.

Taulukko 15: Kirjastoautojen pysäkkien määrä suhteessa kirjastoautojen määrään (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Kirjasto- auto- pysäkkejä 2005	kirjasto- autoja 2005	pysäkit/ kirjasto- autot 2005	pysäkit/ kirjasto- autot 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos-%
Eno	46	1	46			
Joensuu	84	2	42			
Kontiolahti	92	1	92			
Liperi	44	1	44			
Outokumpu	96	1	96			
Polvijärvi	10	0	-			
Pyhäselkä	7	0	-			
Joensuun seutukirjasto	379*	6*	63*	63	- 0,17	0 %
Pohjois- Karjala	929	12	77	78	0,69	1 %
Koko maa	14787	182	81	82	0,37	0 %

Vuonna 2005 Joensuun seudun kirjastoautoilla oli yhteensä 379 pysäkkiä, keskimäärin 63 pysäkkiä/ kirjastoauto. Vuonna 2012, kun kirjastoautoja on Joensuun seudulla yksi vähemmän, pysäkkien määrä on karsittu 315:een. Pysäkkien määrä kirjastoautoa kohti oli edelleen sama, keskimäärin 63 pysäkkiä/ kirjastoauto. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan tasolla kirjastoautot ajoivat keskimäärin enemmän pysäkkejä kirjastoautoa kohti. Koko maassa kirjastoautoa kohti oli keskimäärin 81 pysäkkiä vuonna 2005 ja 82 vuonna 2012.

4.4.2 Kokoelma- ja poistotilastot

Tilastoissa kokoelmiin lasketaan mukaan kaikki kirjastoon hankittu, asiakkaiden ja/tai henkilökunnan käyttöön tarkoitettu aineisto. Aineisto tilastoidaan fyysisinä yksiköinä, joten esim. useamman cd-levyn kotelo on yksi aineistoyksikkö niin kokoelma-, hankin-

ta- kuin poistotilastoissa. Lehtien yksittäiset irtonumerot eivät ole mukana kokoelma-, hankinta- eikä poistotiedoissa. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.)

Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kirjastoissa oli kokoelmia keskimäärin 9,71 aineistoyksikköä/ asukas (ks. taulukko 16). Koko Pohjois-Karjalassa kokoelmia oli hiukan enemmän, 10,40 kpl/ asukas, kun taas koko maassa kokoelmat olivat pienemmät, 7,85 kpl/ asukas. Kirjastojen väliset erot ovat suuret myös tällä mittarilla mitattuna: eniten aineistoja oli asukaslukuun suhteutettuna Enon kirjastolla (12,24 kpl/ asukas) ja vähiten Kontiolahden kirjastolla (6,92 kpl/ asukas).

Taulukko 16: Asukaslukuun suhteutettujen kokoelmien kehitys vuosina 2005–2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Kokoelmat 2005	Asukasluku 2005	Kokoelmat/ asukasluku 2005	Kokoelmat/ asukasluku 2012	Lukujen erotus 2012–2005	Muutos- %
Eno	84194	6879	12,24			
Joensuu	589903	57558	10,25			
Kontiolahti	85350	12339	6,92			
Liperi	99931	11641	8,58			
Outokumpu	81174	7803	10,40			
Polvijärvi	47416	5048	9,39			
Pyhäselkä	68639	7554	9,09			
Joensuun seutukirjasto	1056607*	108822*	9,71*	8,37	-1,34	-14 %
Pohjois- Karjala			10,4	9,61	-0,79	-8 %
Koko maa			7,85	7,21	-0,64	-8 %

Vuonna 2012 seutukirjaston asukasta kohti laskettu kokoelmamäärä oli pienentynyt 8,37:ään aineistoyksikköön, eli asukaslukuun suhteutettu kokoelmaluku on pienentynyt 14 %. Joensuun seutukirjastossa kokoelma on pienentynyt huomattavasti muuta maata tehokkaammin, sillä koko maan tasolla asukasta kohti laskettu kokoelmaluku laski 8 %.

Kokoelman pieneminen selittyy erityisesti poistotilastojen kautta. Riittävät poistot turvaavat kokoelmien ajantasaisuutta. Kansainvälinen vuosittainen tavoite poistoille on 8 % kokoelmien yhteismäärästä. (OKM 2010, 51.) Poistotilastoissa huomioidaan aktiivipoistojen lisäksi kadonneina poistetut aineistot (Tilastot.kirjastot.fi 2014).

Vuonna 2005 Joensuun seutukirjastoissa poistettiin keskimäärin 3 % kokoelmien yhteismäärästä, mikä on vähemmän kuin koko maassa keskimäärin (4,8 %). (Ks. taulukko 17.) Kirjastoittain poistomäärät jakautuivat siten, että eniten poistettiin Liperin kirjastossa (5,5 %) ja vähiten Enon kirjastossa (0,4 %). Vuonna 2012 seutukirjastossa poistettiin kaksinkertaisesti verrattuna vuoteen 2005, 6,1 % kokoelmien yhteismäärästä. Koko maassa poistojen määrä oli hiukan isompi, 6,6 % kaikista kokoelmista. Vuonna 2012 päästiin siis jo huomattavasti lähemmäs kansainvälistä tavoitetta. Kokoelmien arviointihankkeen aikana vuonna 2009 päästiin 8 %:n tavoitteeseen, ja sen jälkeen seutukirjaston omassa kokoelmapolitiikassa on määritelty vuosittaisia kokoelma- ja poistotavoitteita (Ventola et al. 2011, 110, 114).

Taulukko 17: Poistojen suhde kokoelmien yhteismäärään (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Poistot 2005	Kokoelmat 2005	Poistot/ kokoelma 2005	Poistot/ kokoelma 2012	Lukujen erotus 2012– 2005	Muutos- %
Eno	368	84194	0,004			
Joensuu	18466	589903	0,031			
Kontiolahti	2871	85350	0,034			
Liperi	5494	99931	0,055			
Outokumpu	1402	81174	0,017			
Polvijärvi	988	47416	0,021			
Pyhäselkä	1981	68639	0,029			
Joensuun seutukirjasto	31570 *	1056607 *	0,030 *	0,061	0,031	104 %
Pohjois- Karjala			0,035	0,063	0,028	78 %
Koko maa			0,048	0,066	0,018	37 %

4.4.3 Hankintatilastot

Hankintatilastoissa on huomioitu kaikki aineisto, joka on otettu kirjaston kokoelmiin ostamalla, lahjoittamalla tai vaihtona. Myös hankinta on tilastoitu fyysisinä yksiköinä. (Tilastot.kirjastot.fi 2014.) Hankinnan suosituksina vuosien 2001–2004 kirjastopoliittisessa ohjelmassa oli, että kirjoja hankittaisiin vähintään 400 tuhatta asukasta kohti ja muuta aineistoa vähintään 100 aineistoyksikköä tuhatta asukasta kohti, mutta esim. vuonna 2007 vain 40 % kirjastoista pääsi kirjahankinnassa suositustasolle. Suositusta

lievennettiin vuoden 2010 laatusuosituksessa 300–400 kirjaan, jolla päästään ”suhteellisen hyvään uutuustarjontaan”. Pieniä kuntia suositeltiin hankkimaan tätä enemmän. (OKM 2010, 47–51.)

Vuonna 2005 seutukirjaston alueen kirjastoihin hankittiin 276–400 (keskimäärin 359) aineistoyksikköä tuhatta asukasta kohti. Vähiten aineistoja suhteessa asukaslukuun hankittiin Outokummun kirjastossa, eniten Kontiolahden kirjastossa. Samana vuonna muualla Suomessa hankittiin kutakuinkin saman verran, keskimäärin 360 aineistoyksikköä/asukas. Koko Pohjois-Karjalan tasolla hankintaa tehtiin hiukan enemmän 388 aineistoyksikköä/asukas. (Ks. taulukko 18.)

Myös kirjojen uutuushankinta vaihteli kirjastoittain. Vuonna 2005 Kontiolahti (339 uutuskirjaa/ 1000 asukasta) ja Pyhäselkä pääsivät uutuskirjojen hankintatavoitteeseen, joka on 300–400 kirjaa/ 1000 asukasta (OKM 2010, 51). Myös Eno (297), Joensuu (297) ja Polvijärvi (299) ylsivät melkein siihen.

Vuonna 2012 hankinta oli vähentynyt Joensuun seutukirjastossa 323 aineistoyksikköön/ 1000 asukasta, joka sisältää niin kirjojen kuin muiden aineistojen hankinnan (ks. taulukko 18). Kirja-aineistoja hankittiin tuolloin 278/ 1000 asukasta, mikä on vähemmän kuin laatusuositus 300–400 kirjaa/ 1000 asukasta (OKM 2010, 51). Asukaslukuun suhteutettu hankintaluku on siis pienentynyt 10 %:lla vuosien 2005 ja 2012 välillä. Koko maakunnassa hankintaluku pieneni, muttei kuitenkaan yhtä suuresti (7%), kun taas koko maan tasolla asukaslukuun suhteutettu hankinta kasvoi 2 %:lla.

Hankintamäärien pieneminen johtuu aineistomäärärahojen supistumisesta. Eniten on säästetty aikuisten aineistoista, kun taas lapsille ja nuorille on pyritty hankkimaan kysyntää vastaavasti. Tarjontaa on pyritty säilyttämään, niin että nimekemäärä on laskenut suhteellisesti vähemmän kuin nidemäärä. Musiikkiäänitteiden hankinta on vähentynyt, sillä lainausmäärät ovat pienempiä kuin ennen. (Ventola 29.8.2014.)

Taulukko 18: Hankinnat/ 1000 asukasta vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Hankinnat 2005	Hankinnat/ (asukasluku/ 1000) 2005	Hankinnat/ (asukasluku/ 1000) 2012	Muutos 2012–2005	Muutos-%
Eno	2501	364			
Joensuu	20932	364			
Kontiolahti	4940	400			
Liperi	3591	308			
Outokumpu	2153	276			
Polvijärvi	1689	335			
Pyhäselkä	3225	427			
Joensuun seutukirjasto	39031 *	359 *	323	-36	-10 %
Pohjois-Karjala		388	362	-26	-7 %
Koko maa		360	368	8	2 %

Sanoma- ja aikakauslehtiin on laskettu tilastovuonna kokoelmiin liitetyt lehtivuosisierat, ei yksittäisiä irtonumeroita eikä sidottuja lehtivuosisiertoja (Tilastot.kirjastot.fi 2014). Vuoden 2010 laatusuositus toteaa, että laadukkaissa lehtikokoelmissa tulisi olla 15–20 vuosikertaa tuhatta asukasta kohti, riippuen kirjaston koosta (OKM 2010, 51).

Vuonna 2005 Joensuun seutukirjaston alueen kirjastoihin tilattiin 12–25 (keskimäärin 17) lehteä 1000:ta asukasta kohti. Samaan aikaan koko Pohjois-Karjalan tasolla lehtihankinta oli isompi, keskimäärin 23 lehteä/ 1000 asukasta. Koko maassa hankittiin keskimäärin 18 lehteä/ 1000 asukasta. Vuonna 2012 lehtihankinta oli pienentynyt Joensuun seutukirjastossa 14 lehteen/ 1000 asukasta (-16 %), mikä on hiukan vähemmän kuin laatusuosituksen mukainen lehtihankinta (15–20 lehtivuosisiertaa/ 1000 asukasta). Myös koko Pohjois-Karjalassa hankinta oli pienentynyt keskimäärin 18 lehteen (-21 %) ja koko maassa 15 lehteen (-16 %) 1000:ta asukasta kohti. (Ks. taulukko 19.)

TAULUKKO 19: Kirjastoihin tilatut lehdet/ 1000 asukasta vuosina 2005 ja 2012 (* merkityt arvot ovat ajalta ennen Joensuun seutukirjaston perustamista. Saatu laskemalla yhteen itsenäisten kunnankirjastojen ilmoittamat tiedot.)

	Lehdet 2005	Lehdet/ (asu- kasluku/ 1000) 2005	Lehdet/ (asu- kasluku/ 1000) 2012	Muutos 2012– 2005	Muutos-%
Eno	172	25			
Joensuu	906	16			
Kontiolahti	148	12			
Liperi	195	17			
Outokumpu	108	14			
Polvijärvi	120	24			
Pyhäselkä	190	25			
Joensuun seutukir- jasto	1839 *	17 *	14	-3	-16 %
Pohjois-Karjala		23	18	-5	-21 %
Koko maa		18	15	-3	-16 %

5 HENKILÖKUNTAKYSELYN ANALYYSI

5.1 Vastaajien taustatiedot

Linkki kyselyyn lähetettiin 67:lle Joensuun seutukirjaston työntekijälle, jotka olivat työskennelleet myös seutukirjastoa edeltäneissä kirjasto-organisaatioissa. Yhteensä kyselyyn vastasi 51 seutukirjaston työntekijää, eli vastausprosentti oli erittäin hyvä, 76 %. Vastaajista oli esimiehiä yhteensä 10, joista 6 työskenteli pääkirjastolla ja 4 seudun muissa toimipisteissä. Ei esimiesasemassa toimivia oli yhteensä 41, joista 17 työskenteli pääkirjastolla ja 24 muissa toimipisteissä. (Ks. taulukko 20.)

Taulukko 20: Kyselyn vastaajat aseman ja työskentelypisteen mukaan

	Pääkirjasto	Muu toimipiste	Yhteensä
Esimies	6	4	10
Ei esimies	17	24	41
Yhteensä	23	28	51

Taulukkoon 21 on laskettu vastanneiden osuus vastausryhmistä. Taulukon perusteella kaikissa vastaajaryhmissä vastausprosentti oli vähintään 73 %. Esimiehet vastasivat kyselyyn hiukan paremmalla prosentilla kuin muut työntekijät, kun taas pääkirjaston ja muiden toimipisteiden välille ei muodostunut huomattavaa eroa.

Taulukko 21: Vastausten kattavuus työntekijäryhmittäin

	Pääkirjasto	Muu toimipiste	Yhteensä
Esimies	6/ 7 = 86 %	4/ 4 = 100 %	10/11 = 91 %
Ei esimies	17/ 23 = 74 %	24/ 33 = 73 %	41/ 56 = 73 %
Yhteensä	23/ 30 = 77 %	28/ 37 = 76 %	51/ 67 = 76 %

Kategorisointi vastaajaryhmiin ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, sillä on jonkin verran työntekijöitä, jotka kyselyn aikana työskentelivät määräaikaaisesti toisessa toimipisteessä tai eri tehtävissä kuin tavallisesti. Olen laskenut potentiaaliset vastaajat työntekijäryhmiin heidän vakituisten toimipisteensä ja tehtäviensä mukaan, mutta on mahdollista, että vastaaja on valinnut kategorian senhetkisen työtehtävänsä perusteella, sillä kyselyssä ei ohjeistettu tätä tarkemmin.

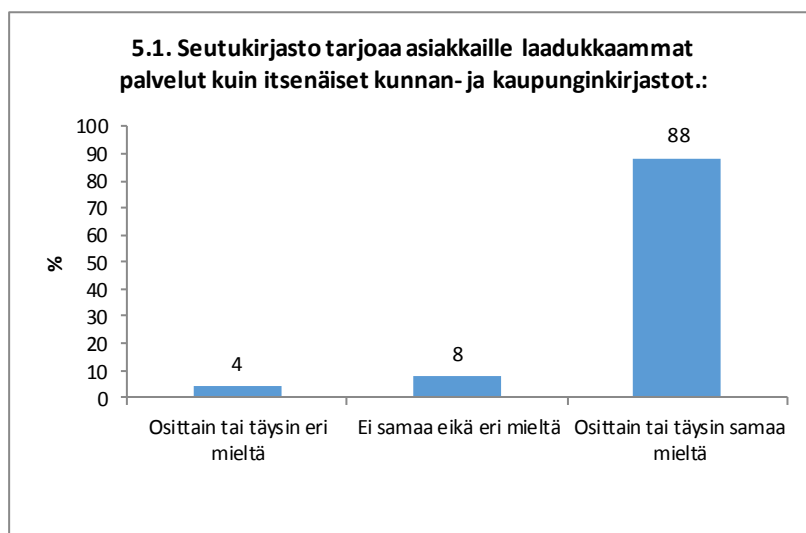
Vastaajista valtaosa, 40 vastaajaa, oli yli 20 vuotta alalla olleita. 10–20 vuotta työskennelleitä oli 9 ja 5–9 vuotta työskennelleitä 2 henkilöä. Alle 5 vuotta alalla olleita ei ollut yhtään vastaajissa.

Taulukko 22: Kyselyyn vastanneiden palvelusaika kirjastoalalla

	alle 5 v.	5–9 v.	10–20 v	yli 20 v.	Yhteensä
Vastaajien määrä	0	2	9	40	51
Osuus vastaajista	0 %	4 %	18 %	78 %	100 %

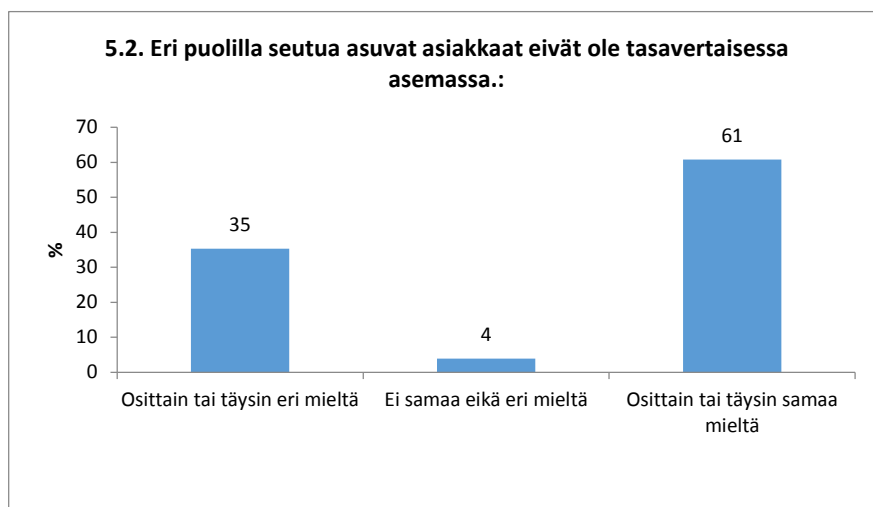
5.2 Palvelujen laadun näkökulma

Henkilöstökyselyn väittämällä 5.1. arvioidaan henkilökunnan näkemystä siitä, tarjoaako seutukirjasto asiakkaille laadukkaammat kirjastopalvelut kuin itsenäiset kunnan- ja kaupunginkirjastot. Valtaosa vastaajista, 88 %, on täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että seutukirjaston palvelut ovat laadukkaampia, ja vain 4 % vastaajista on eri mieltä. (Ks. kuvio 1.)

Kuvio 1: Väittämän 5.1. vastausten suhteellinen jakauma

Kuitenkaan eri puolella seutua asuvien asiakkaiden ei koeta olevan täysin tasavertaisessa asemassa. 61 % vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä väittämästä 5.2. 35 % on täysin tai osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 2.)

Kuvio 2: Väittämän 5.2. vastausten suhteellinen jakauma

5.3 Henkilöstön näkökulma

5.3.1 Yhteistyö toimipisteiden välillä

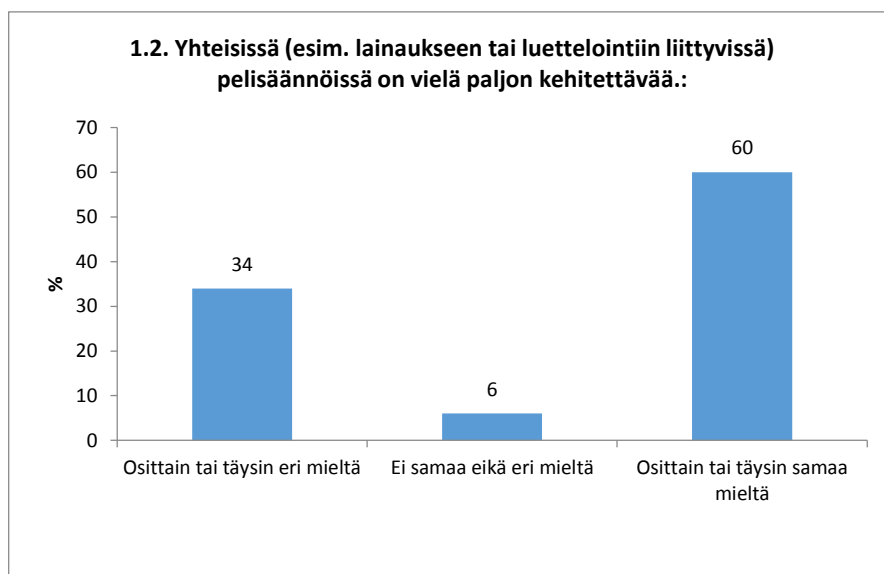
Yhteistyö vaikuttaa sujuvan pääsääntöisesti hyvin. 90 % kaikista vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että yhteistyö kirjastojen välillä sujuu hyvin. (Ks. kuvio 3.) Osittain eri mieltä on 10 % vastaajista.

Esimiehet suhtautuvat asiaan positiivisemmin kuin muut: kaikki ovat osittain tai täysin samaa mieltä väittämästä, kun taas muista työntekijöistä 12 % on osittain tai täysin eri mieltä asiasta. Ero on tilastollisesti oireellinen. Eroa on myös pääkirjaston ja muiden toimipisteiden välillä: muissa kirjastossa kukaan ei ole eri mieltä väittämän kanssa, kun taas pääkirjastolaisista 22 % on eri mieltä. Myös toimipisteiden välinen ero on tilastollisesti oireellinen. (Tilastollisesti vähintään oireelliset erot henkilöstöryhmien välillä on koottu liitteeseen 3.)

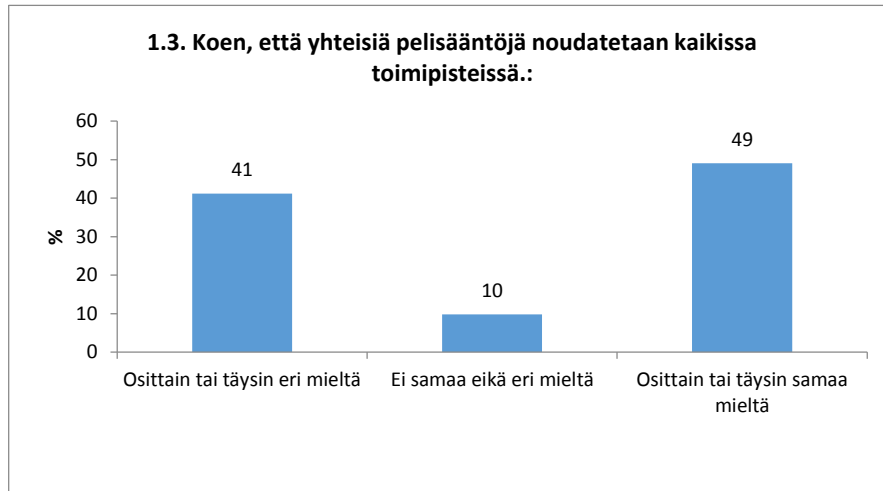
Kuvio 3: Väittämän 1.1. vastausten suhteellinen jakauma

Yhteistyön sujuvuuteen voidaan katsoa vaikuttavan suuresti yhteiset pelisäännöt. Yli puolet (60 %) vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että yhteisissä pelisäännöissä on vielä paljon kehitettävää (ks. kuvio 4), mikä mahdollisesti selittää sen, miksi yhteistyön ei aina koeta sujuvan hyvin. Osittain tai täysin eri mieltä on 34 % vastaajista. Esimiehistä 70 % on osittain tai täysin eri mieltä siitä, että pelisäännöissä olisi paljon kehitettävää, kun taas muista työntekijöistä vain 25 % on eri mieltä väitteen kanssa. Esimiesten ja muiden työntekijöiden vastausten ero on tilastollisesti merkitsevä.

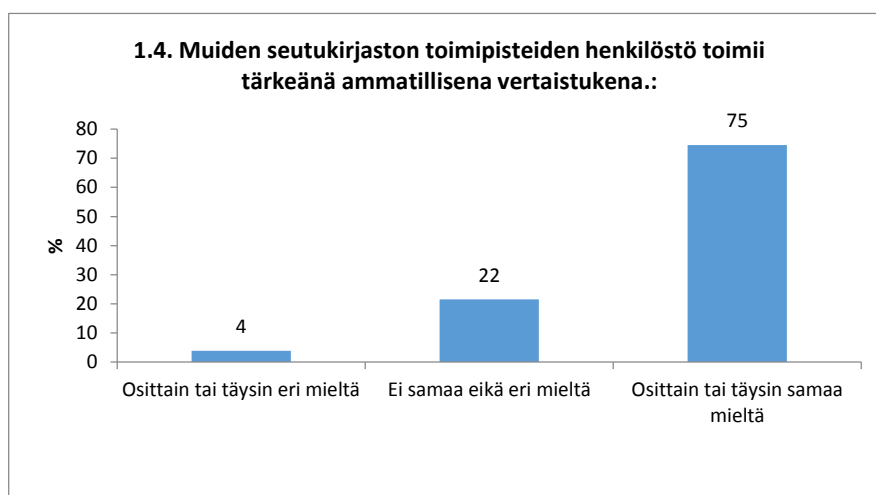
Kuvio 4: Väittämän 1.2. vastausten suhteellinen jakauma

Yhteisten pelisääntöjen noudattamista koskevan väittämän kohdalla vastaukset jakautuvat. 49 % on täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että yhteisiä pelisääntöjä noudatetaan kaikissa toimipisteissä. 41 % on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 5.)

Kuvio 5: Väittämän 1.3. vastausten suhteellinen jakauma

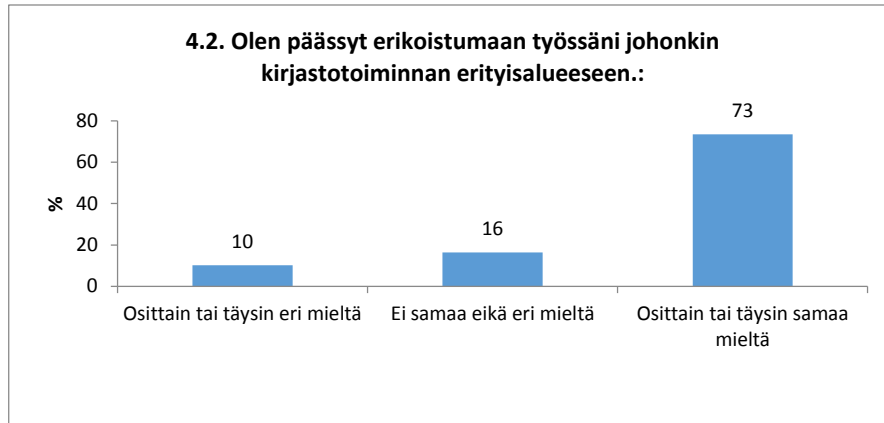
75 % vastaajista on osittain tai täysin sitä mieltä, että muiden toimipisteiden henkilöstö toimii tärkeänä ammatillisena vertaistukena (ks. kuvio 6). Vain 4 % on osittain tai täysin eri mieltä. Esimiestehtävissä toimiville vertaistuki on erityisen tärkeää. Esimiehistä 90 % on samaa mieltä väitteen kanssa, ja kukaan ei ole eri mieltä. Muista työntekijöistä 71 % on samaa mieltä. Esimiesten ja muiden työntekijöiden välinen ero on tilastollisesti oireellinen.

Kuvio 6: Väittämän 1.4. vastausten suhteellinen jakauma

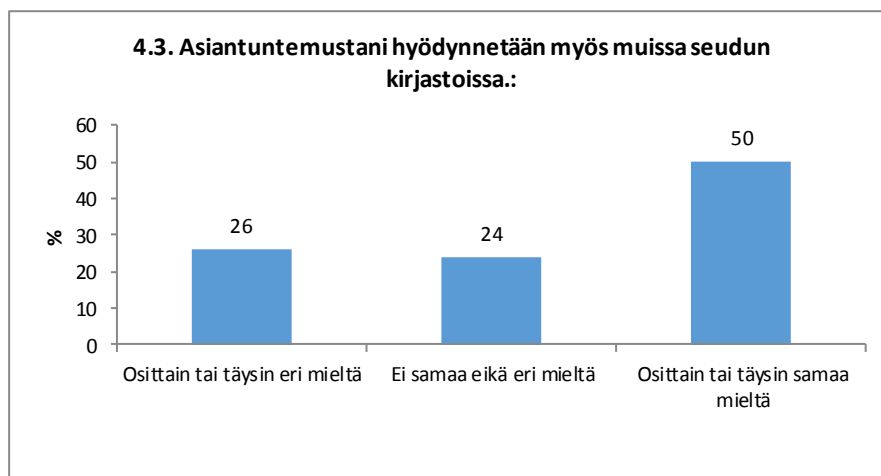
5.3.2 Erikoistuminen

Suurin osa kaikista vastaajista (73 %) kokee, että on päässyt työssään erikoistumaan johonkin kirjastotoiminnan erityisalueeseen. Kysymyksessä ei tarkemmin määritely, mitä tällä alueella tarkoitetaan. Täysin tai osittain eri mieltä väittämän kanssa on 10 % vastaajista. (Ks. kuvio 7.)

Kuvio 7: Väittämän 4.2. vastausten suhteellinen jakauma

Vastaajista puolet kokee, että heidän asiantuntemustaan hyödynnetään myös muissa seudun kirjastoissa. Täysin tai osittain eri mieltä on 26 %. (Ks. kuvio 8.) Esimiehet kokevat selkeästi muita työntekijöitä enemmän, että heidän asiantuntemustaan hyödynnetään myös muissa toimipisteissä. Heistä 89 % on samaa mieltä väittämän kanssa, muista työntekijöistä 41 %. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä.

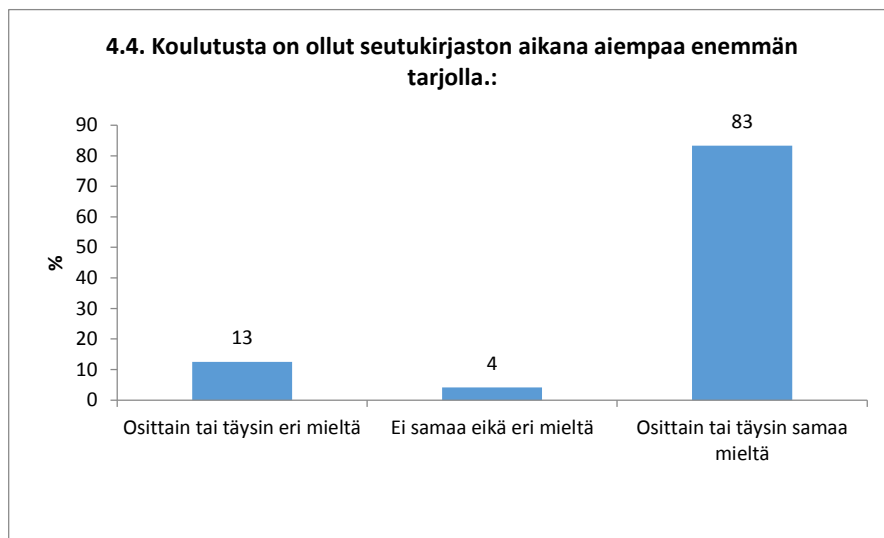

Kuvio 8: Väittämän 4.3. vastausten suhteellinen jakauma

5.3.3 Koulutukset

Vastaajia pyydettiin arvioimaan senhetkistä koulutustarjontaa seutukirjastoa edeltäneeseen. Valtaosa, 83 %, on osittain tai täysin samaa mieltä, että koulutusta on seutukirjaston aikana ollut aiempaa enemmän tarjolla. Osittain tai täysin eri mieltä on 13 % vastaajista. (Ks. kuvio 9.)

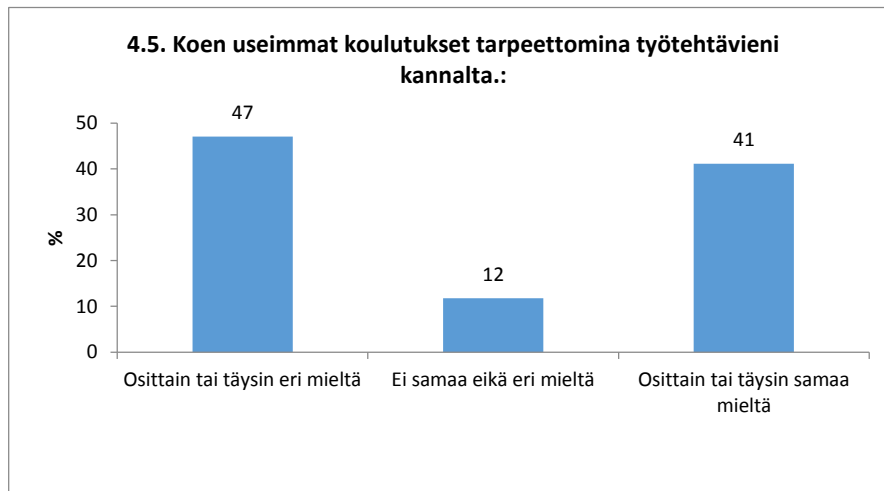
Esimiehet kokevat koulutustarjonnan parempana kuin muut työntekijät. Heistä 90 % on samaa mieltä väittämän kanssa, ja kukaan ei ole eri mieltä. Muista työntekijöistä 82 % on samaa mieltä ja 16 % eri mieltä. Ero on tilastollisesti oireellinen.

Kuvio 9: Väittämän 4.4. vastausten suhteellinen jakauma

Väittämällä 4.5. arvioidaan, kokevatko työntekijät koulutukset tarpeettomiksi heidän työtehtäviensä kannalta. Vastauksissa on paljon hajontaa: 41 % vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutukset ovat tarpeettomia heidän työtehtäviensä kannalta. Osittain tai täysin eri mieltä on 47 % vastaajista. (Ks. kuvio 10.)

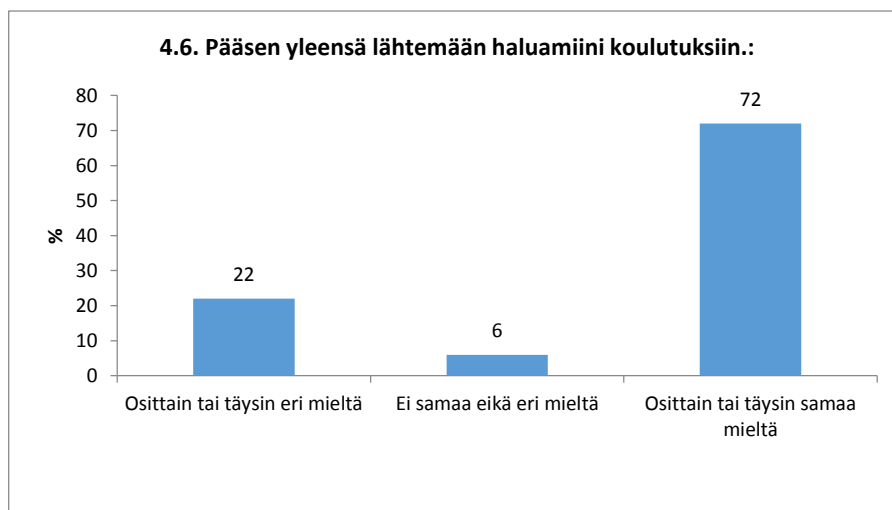
Esimiehet kokevat koulutukset huomattavasti tarpeellisempina kuin muut: muista työntekijöistä 49 % kokee useimmat koulutukset tarpeettomina, esimiehistä vain 10 %. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Kuvio 10: Väittämän 4.5. vastausten suhteellinen jakauma

5.3.4 Koulutuksiin pääseminen

Suurin osa (72 %) työntekijöistä kokee, että pääsee yleensä lähtemään haluamiinsa koulutuksiin. Täysin tai osittain mieltä asiasta on 22 %. (Ks. kuvio 11.)

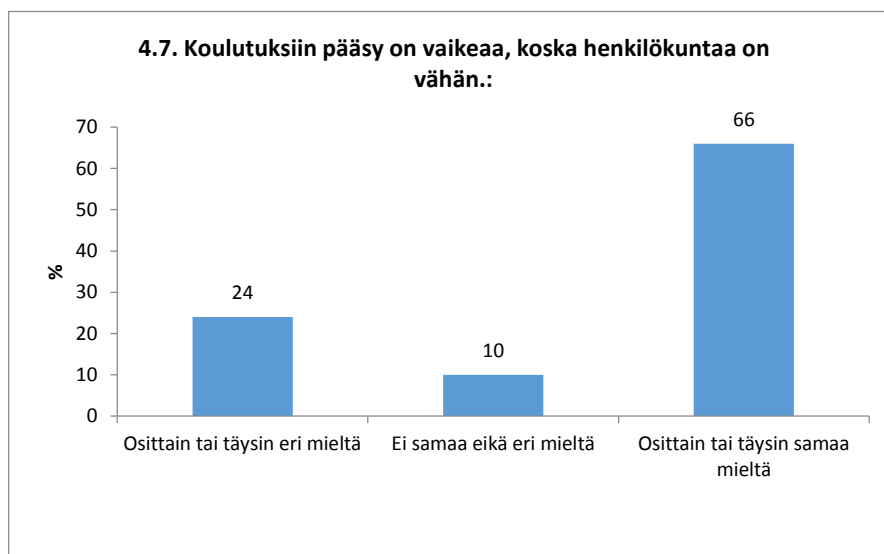

Kuvio 11: Väittämän 4.6. vastausten suhteellinen jakauma

Koulutuksiin pääsyn kokevat kyselyn perusteella helpommaksi esimiehet ja pääkirjaston työntekijät. Pääkirjaston työntekijöistä 87 % kokee pääsevänsä koulutuksiin, muiden toimipisteiden työntekijöistä 59 %, mikä johtunee siitä, että seutukirjaston omista koulutuksista lähes kaikki järjestetään Joensuussa. Lisäksi isommassa yksikössä yhden työntekijän poissaolo koulutuksen vuoksi ei yleensä ole

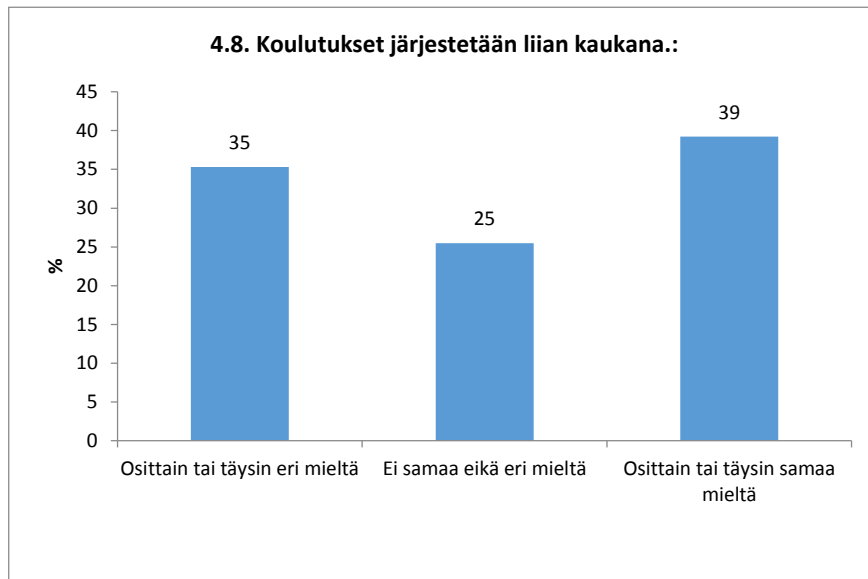
yhtä kriittistä kuin pienemmissä kirjastoissa. Toimipisteiden välinen ero oli tilastollisesti melkein merkitsevä.

Yli puolet työntekijöistä (66 %) onkin osittain samaa mieltä siitä, että koulutukseen pääsyä vaikeuttaa henkilökunnan vähäinen määrä. 24 % vastaajista on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 12.) Erityisesti muut seudun kirjastot kuin pääkirjasto kärsivät henkilökunnan vähäisyydestä. Muiden kirjastojen vastaajista peräti 79 % on samaa mieltä väittämän kanssa, pääkirjaston henkilökunnasta 50 %. Toimipisteiden välinen ero on tilastollisesti oireellinen.

Kuvio 12: Väittämän 4.7. vastausten suhteellinen jakauma

Vastaajista 31 % on osittain ja 8 % täysin samaa mieltä siitä, että koulutukset järjestetään liian kaukana. 35 % on eri mieltä väittämän 4.8. kanssa. (Ks. kuvio 13.) Ei esimiesasemassa olevista 49 % kokee, että koulutukset järjestetään liian kaukana, esimiehistä ei kukaan. Ero työntekijäryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä. Väittämässä ei kuitenkaan täsmennetty sitä, tarkoitettiinko koulutuksilla sisäistä koulutusta vai kirjastoalan täydennyskoulutusta yleensä, mikä vaikeuttaa vastausten tulkintaa.

Kuvio 13: Väittämän 4.8. vastausten suhteellinen jakauma

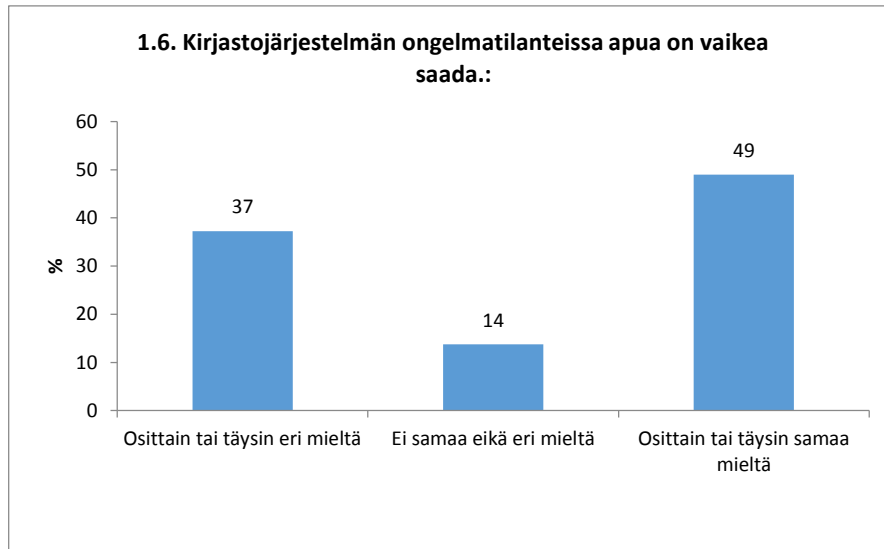
5.3.5 Avun saaminen ongelmatilanteissa

Yli puolet (65 %) vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että sijaisen saaminen toisista toimipisteistä on hankalaa. Täysin tai osittain eri mieltä on 8 %. (Ks. kuvio 14.) Pääkirjaston ja seudun muiden toimipisteiden välille ei muodostu tilastollisesti merkittävää eroa. Ei esimiestehtävissä toimivilla ei ole yhtä selkeää mielipidettä asiasta, sillä suurempi osa antoi vastaukseksi ”ei samaa eikä eri mieltä”.

Kuvio 14: Väittämän 1.5. vastausten suhteellinen jakauma

Väittämä 1.6., joka koskee kirjastojärjestelmän ongelmatilanteita, jakoi mielipiteitä. 49 % kaikista vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä, että kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa on vaikea saada apua. 37 % on eri mieltä. (Ks. kuvio 15.) Pääkirjaston henkilökunnasta samaa mieltä on 39 %, kun taas muiden toimipisteiden henkilökunnasta 57 %. Toimipisteiden välinen ero on tilastollisesti oireellinen.

Kuvio 15: Väittämän 1.6. vastausten suhteellinen jakauma

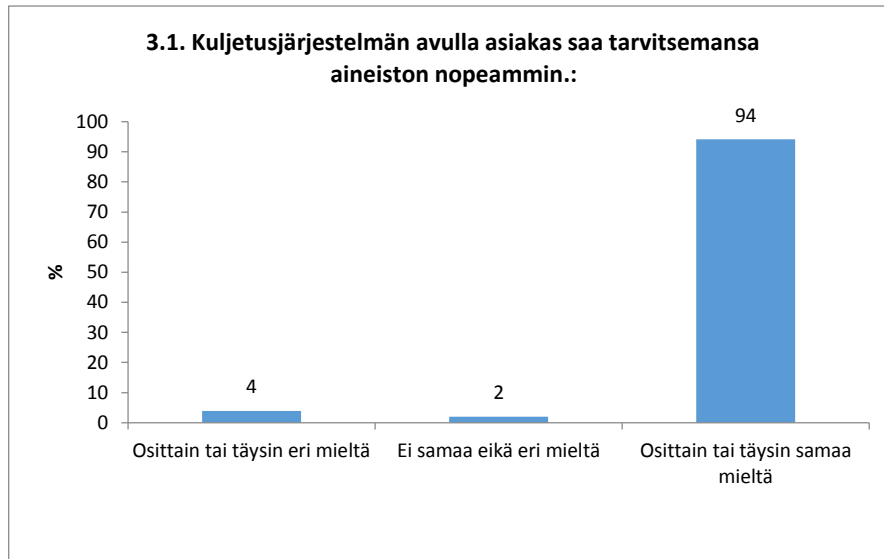
5.4 Resurssien tehokkaampi käyttö

5.4.1 Kuljetusjärjestelmä

Aineistojen kuljetuksista seutukirjaston toimipisteiden välillä vastaa yksityinen palveluntarjoaja. Aikoinaan on myös harkittu kuljetusten järjestämistä kirjaston sisäisenä toimintana, mutta se ei olisi kannattavaa, koska se vaatisi yhden henkilötyövuoden lisäyksen. (Joensuun kaupunki 2009, 5.) Kyselyssä kartoitettiin kuljetusjärjestelmän toimivuutta ja työllistävyyttä.

Kuljetusjärjestelmän tärkeydestä asiakaspalvelussa kertoo, että suurin osa vastaajista kokee kuljetusten auttavan asiakasta saamaan tarvitsemansa aineiston nopeammin. 94 % kaikista vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa, ja vain 4 % on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 16.) Tyytyväisempiä ovat muiden toimipisteiden

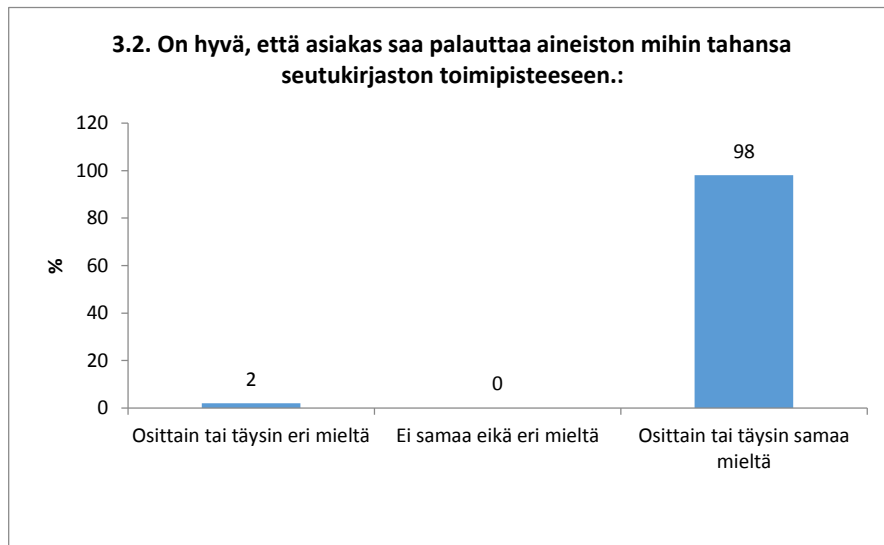
vastaajat, joista kaikki ovat samaa mieltä väittämästä. Pääkirjaston vastaajista 87 % on samaa ja 9 % eri mieltä. Ero toimipisteiden välillä on tilastollisesti melkein merkitsevä.

Kuvio 16: Väittämän 3.1. vastausten suhteellinen jakauma

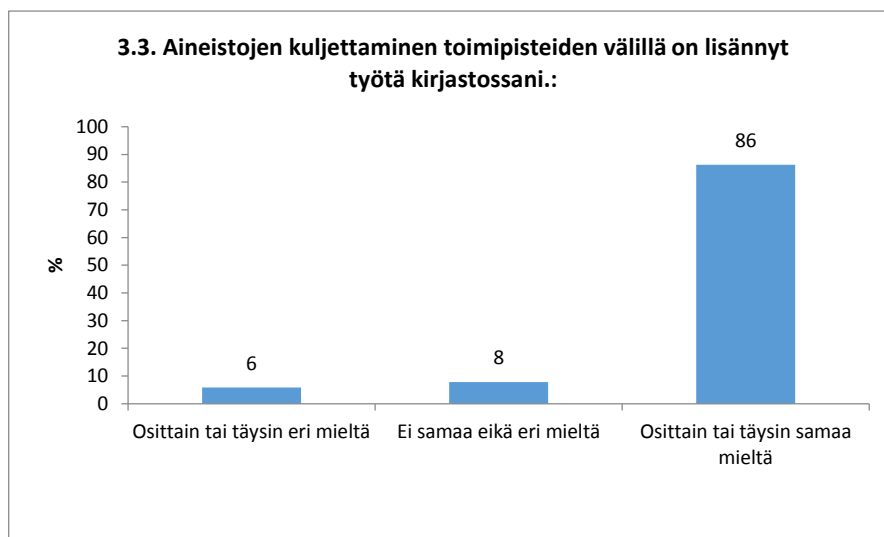
Avovastauksista nousee esiin yleinen tyytyväisyys siihen, että aineistoja kuljetetaan. Elokuussa 2012 tapahtunutta kuljetusuudistusta kuitenkin kritisoidaan, koska nykyisessä järjestelmässä osa aineistosta kiertää pääkirjaston kautta, kun ne aiemmin jätettiin määränpääkirjastoon saman kuljetuskierroksen aikana. Aineistokuljetuksia on keskitetty kahdelle viikopäivälle. Jonkin verran tapahtuu niin, että aineisto lähtee tulemaan toisesta kirjastosta, vaikka se olisi paikalla myös omassa kirjastossa, jolloin asiakas joutuu odottamaan sitä kauemmin.

Väittämän 3.2. kohdalla vastaajat ovat kaikkein samanmielisimpiä. Lähes kaikki vastaajat kokevat tärkeänä palveluna, että asiakas saa palauttaa aineiston haluamaansa toimipisteeseen. 88 % vastaajista on täysin samaa mieltä ja 10 % osittain samaa mieltä. Osittain eri mieltä on vain yksi vastaaja. (Ks. kuvio 17.)

Kuvio 17: Väittämän 3.2. vastausten suhteellinen jakauma

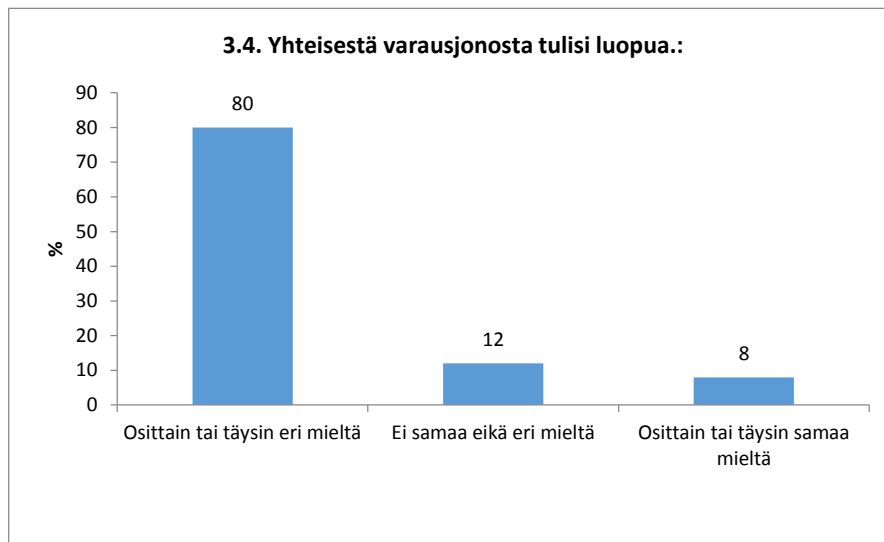
Kuljetusjärjestelmä koetaan myös työllistävänä. 86 % vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että aineistojen kuljettaminen kirjastojen välillä on lisännyt työtä kirjastossa. Täysin tai osittain eri mieltä on 6 % kaikista vastaajista. (Ks. kuvio 18.) Muut työntekijät kokevat kuormien työllistävyyden suurempana kuin esimiehet: heistä 90 % on samaa mieltä väittämän kanssa, esimiehistä 70 %. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä. Toimipisteiden välille ei muodostu eroja.

Kuvio 18: Väittämän 3.3. vastausten suhteellinen jakauma

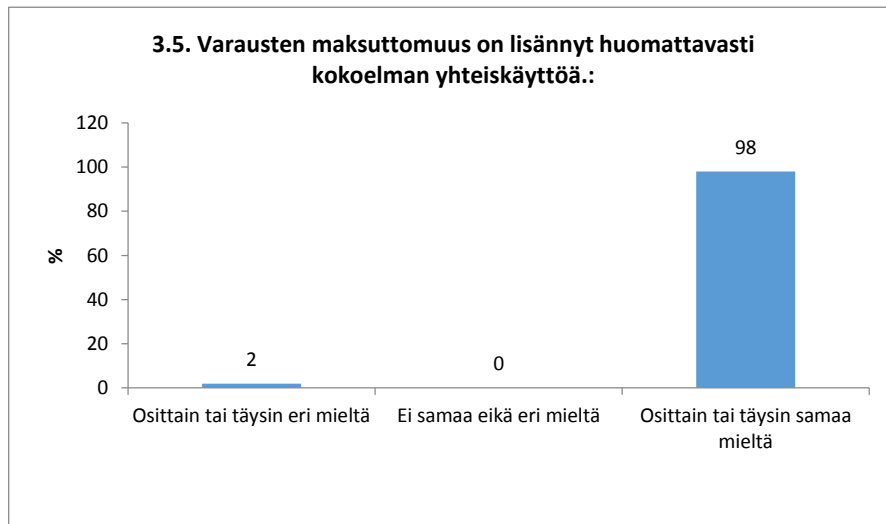
5.4.2 Varaukset

Yhteinen varausjono koetaan tarpeellisenä. Suurin osa vastaajista (80 %) on täysin tai osittain eri mieltä siitä, että yhteisestä varausjonosta tulisi luopua. 8 % vastaajista on ainakin osittain samaa mieltä. (Ks. kuvio 19.) Pääkirjaston ja muiden toimipisteiden välille muodostuu tilastollisesti oireellinen ero, sillä muiden toimipisteiden vastauksissa on enemmän varausjonon luopumista puoltavia vastauksia. Avovastauksissa yhteistä varausjonoa kritisoidaan siitä, että kuljetukset työllistävät kirjastoja ja aineistot eivät jää omaan kirjastoon vaan lähtevät heti kiertoon.

Kuvio 19: Väittämän 3.4. vastausten suhteellinen jakauma

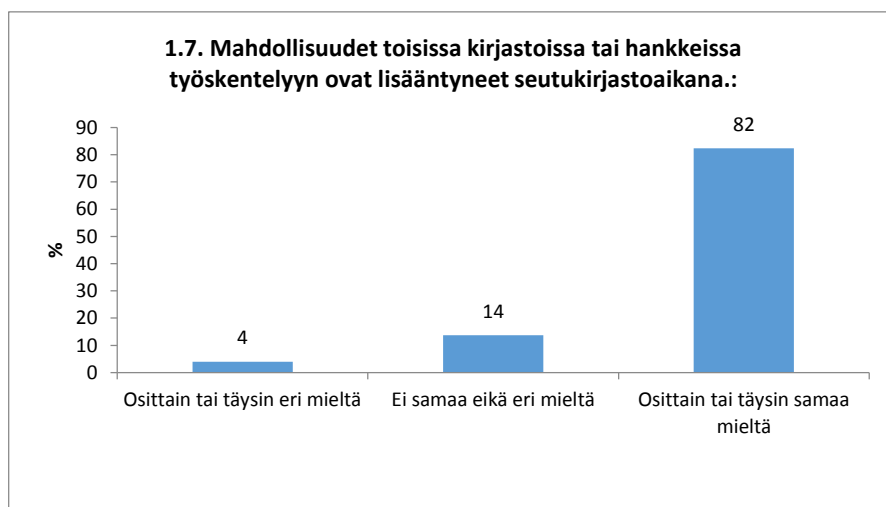
Varaukset ovat olleet maksuttomia seutukirjaston sisällä Lainan päivästä 2012 alkaen. Lähes kaikki vastaajat (98 %) ovat osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että varausten maksuttomuus on lisännyt kokoelman yhteiskäyttöä. (Ks. kuvio 20.) Eri työntekijäryhmien välille ei muodostu tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kuvio 20: Väittämän 3.5. vastausten suhteellinen jakauma

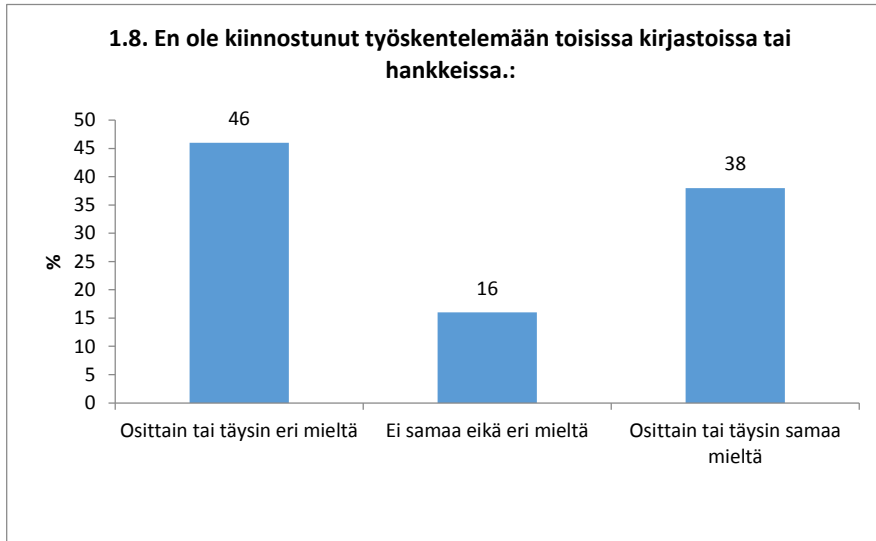
5.4.3 Muissa kirjastoissa työskentely

Suurin osa (82 %) vastaajista on täysin tai osittain samaa mieltä, että mahdollisuudet hankkeissa tai muissa kirjastoissa työskentelyyn ovat lisääntyneet seutukirjaston toiminta-aikana, ja vain 4 % on eri mieltä. (Ks. kuvio 21.) Esimiehet kokevat mahdollisuudet parempina kuin muut työntekijät. Heistä kaikki ovat samaa mieltä väittämän kanssa. Muista työntekijöistä 5 % on eri mieltä väittämästä, ja 17 %:lla ei ole mielipidettä puolesta tai vastaan. Ero esimiesten ja muiden työntekijöiden välillä on tilastollisesti melkein merkitsevä.

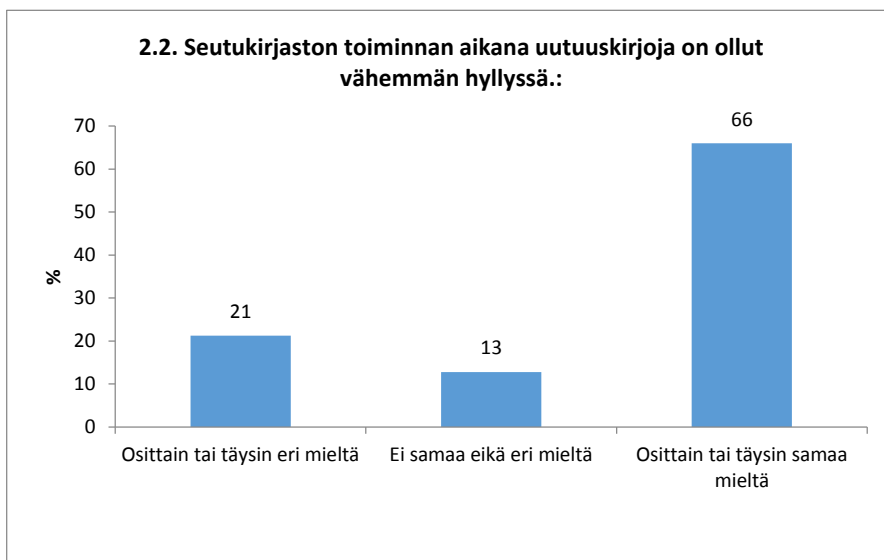
Kuvio 21: Väittämän 1.7. vastausten suhteellinen jakauma

Väittämä 1.8., jolla arvioidaan kiinnostusta työskennellä muissa kirjastoissa tai hankkeissa, jakoi mielipiteitä. 38 % työntekijöistä on osittain tai täysin samaa mieltä, ettei ole kiinnostunut työskentelemään toisissa kirjastoissa tai hankkeissa. 46 % oli täysin tai osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 22.) Työntekijäryhmien välille ei muodostunut tilastollisesti merkittäviä eroja.

Kuvio 22: Väittämän 1.8. vastausten suhteellinen jakauma

5.4.4 Kokoelmanhoito

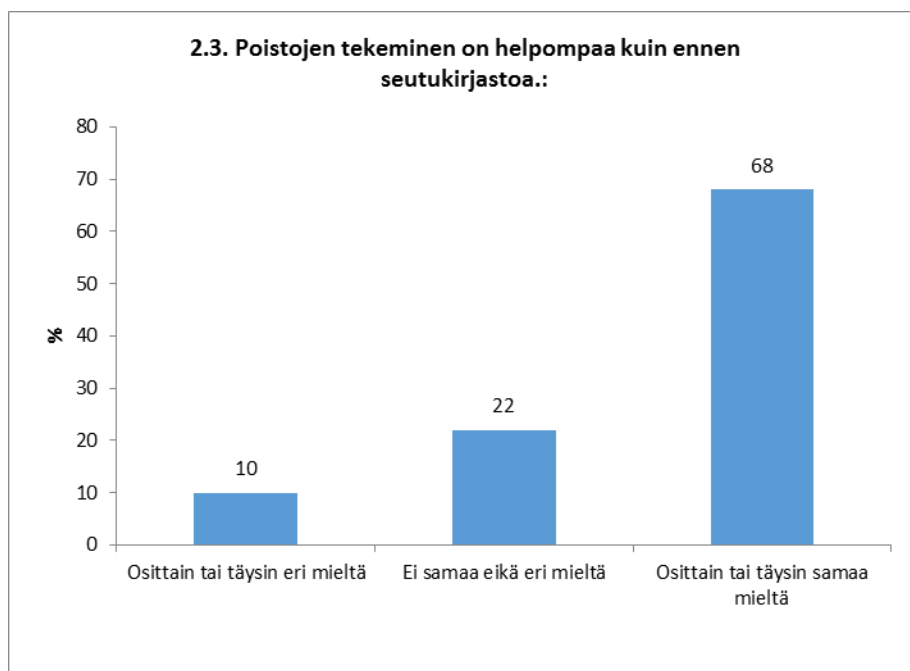

Kuvio 23: Väittämän 2.2. vastausten suhteellinen jakauma

66 % työntekijöistä on ainakin osittain samaa mieltä siitä, että seutukirjaston toiminnan aikana uutuuskirjoja on ollut vähemmän hyllyssä. 21 % on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 23.) Avovastauksissa muutama vastaaja täsmentää, että seutukirjastoon siirtymisen lisäksi asiaan on vaikuttanut samaan aikaan tapahtunut aineistomäärärahojen vähentäminen.

Pääkirjastolaisista 40 % on samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas muiden toimipisteiden henkilöstöstä 85 % on samaa mieltä väittämän kanssa. Ero toimipisteiden välillä on tilastollisesti merkitsevä.

68 % vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä, että poistojen tekeminen on helpompaa kuin ennen seutukirjastoa, 10 % on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 24.) Pääkirjaston ja muiden toimipisteiden välinen ero on selkeä: 82 % muiden toimipisteiden työntekijöistä kokee poistojen tekemisen helpottuneen, kun pääkirjaston vastaajista 50 % on samaa mieltä. Ero toimipisteiden välillä on tilastollisesti oireellinen.

Kuvio 24: Väittämän 2.3. vastausten suhteellinen jakauma

Kyselyn perusteella varastointia on onnistuttu hallitsemaan. 94 % vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että aineistojen varastoimista on selvästi vähennetty seutukirjastoaikana. Vain 2 % vastaajista on eri mieltä. (Ks. kuvio 28.) Esimiehistä kaikki ovat samaa mieltä väittämän kanssa. Seutukirjaston omien varastointilinjausten

ohella asiaan vaikuttaa myös se, että omasta kokoelmasta poistettu viimeinen nide voidaan lähettää Varastokirjastoon, jonka kokoelmista se on mahdollista tilata asiakkaalle. Asiakkaat eivät kuitenkaan ole halukkaita maksamaan kaukolainamaksua, vaan mieluummin hyödynnetään omasta kirjastosta löytyvää varastokokoelmaa. (Ventola et al. 2011, 105, 107; Kokoelmapolitiikka 2013, 21–22.)

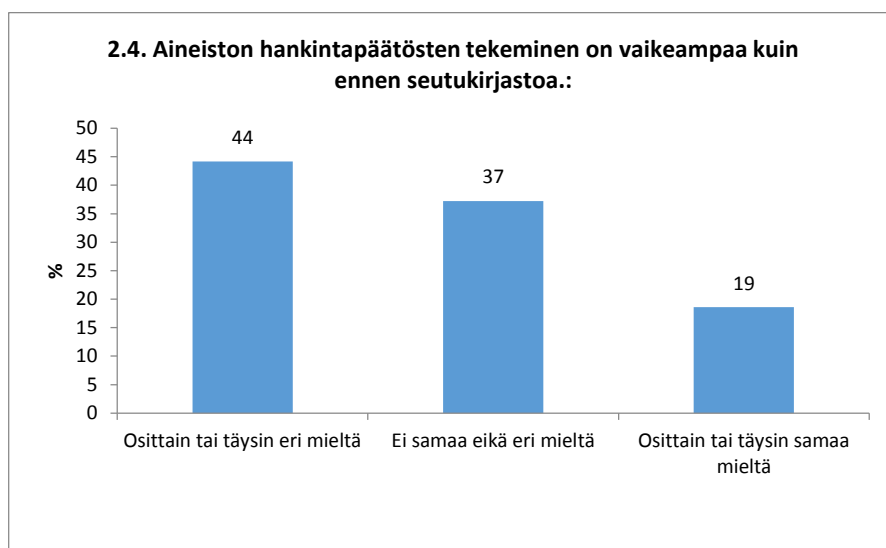
Muissa toimipisteissä varastoimista on kyselyn perusteella vähennetty enemmän kuin pääkirjastoissa, sillä kaikki vastaajat ovat osittain tai täysin samaa mieltä väittämästä. Pääkirjaston vastaajista 86 % kokee varastoimista vähennetyt, kun taas 5 % heistä on osittain eri mieltä väittämästä. Toimipisteiden välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä. Asiaan vaikuttaa, että pääkirjastolla on seutukirjaston keskusvarastot, ja maakuntakirjastona sillä on suurempi vastuu harvemmin kysytyn aineiston hankinnasta ja vanhan aineiston varastoimisesta (Ventola et al. 2011, 50, 107; Kokoelmapolitiikka 2013, 21–22).

Kuvio 25: Väittämän 2.7. vastausten suhteellinen jakauma

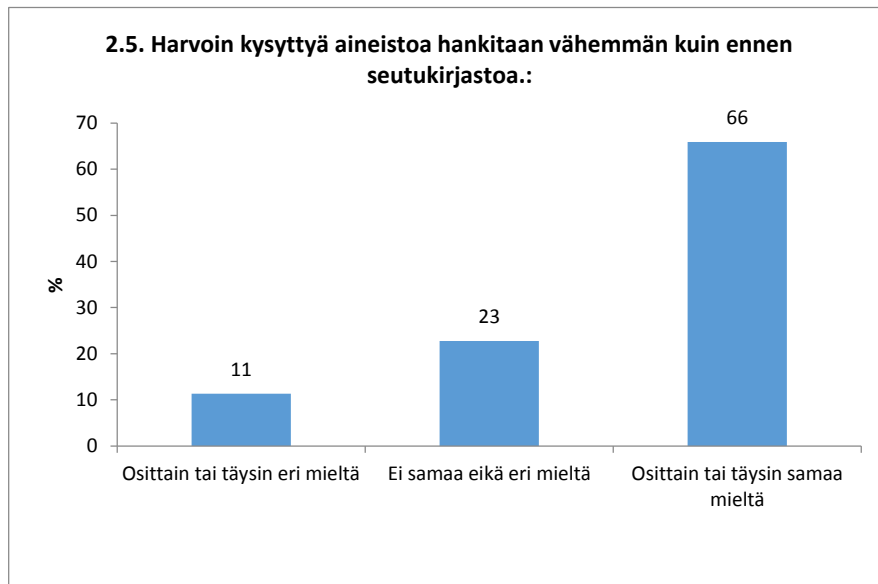
5.4.5 Hankinta

Seutukirjaston aikana hankintapäätösten tekeminen on koettu aiempaa helpommaksi. 44 % vastaajista on osittain tai täysin eri mieltä siitä, että hankintapäätösten tekeminen olisi vaikeampaa kuin ennen seutukirjastoa, ja vain 19 % on osittain samaa mieltä. (Ks. kuvio 25.) Esimiehistä 80 % ja muista työntekijöistä 33 % on eri mieltä siitä, että hankintapäätösten tekeminen olisi vaikeampaa. Ero esimiesten ja muiden työntekijöiden välillä on tilastollisesti merkitsevä. Muille työntekijöille väittämän arvioiminen oli vaikeampaa, ja suurin osa heistä valitsi vaihtoehdon ”ei samaa eikä eri mieltä” tai ”en osaa sanoa”. Useimmilla esimiehillä on pääasiallinen vastuu aineiston hankinnasta.

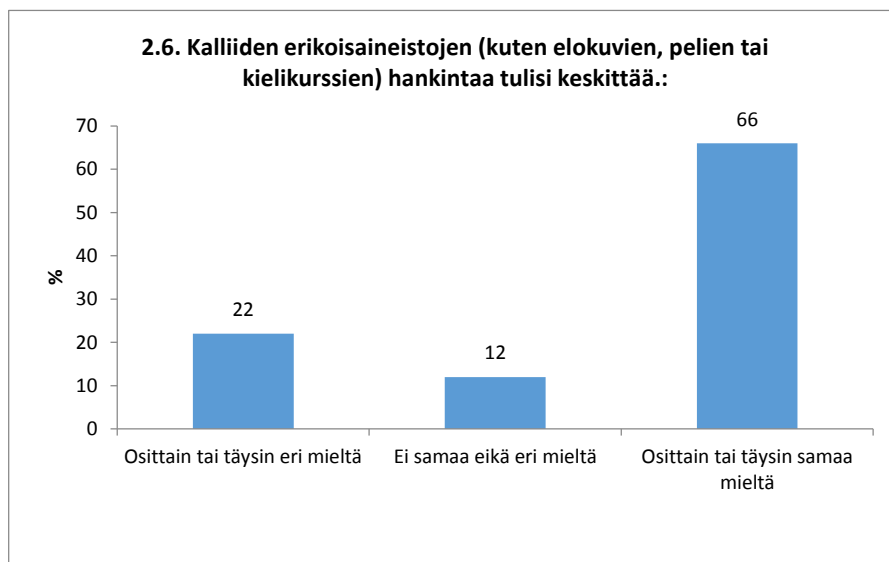
Kuvio 26: Väittämän 2.4. vastausten suhteellinen jakauma

66 % työntekijöistä on osittain tai täysin samaa mieltä, että harvoin kysytyn aineiston hankintaa tehdään vähemmän kuin ennen seutukirjastoa. 11 % on osittain tai täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 26.) Työntekijäryhmien välille ei muodostu tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kuvio 27: Väittämän 2.5. vastausten suhteellinen jakauma

Suurin osa (66 %) vastaajista on osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että kalliiden erikoisaineistojen, kuten elokuvien, pelien tai kielikurssien hankintaa tulisi keskittää. 22 % vastaajista on eri mieltä väittämästä. (Ks. kuvio 27.) Esimiehet ovat huomattavasti enemmän keskittämisen kannalla, heistä kaikki ovat samaa mieltä väitteen kanssa, kun muista työntekijöistä samaa mieltä on 58 %. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä.

Kuvio 28: Väittämän 2.6. vastausten suhteellinen jakauma

6 TULOSTEN TARKASTELU

6.1 Palvelujen laadun näkökulma

Palvelujen laatua on tarkasteltu sekä tilastojen (palvelujen saatavuus ja kirjastonkäyttö) että henkilöstökyselyn tuloksien kautta luvuissa 4.1 ja 5.2.

Palveluverkkoa tarkasteltaessa voidaan päätellä, ettei pelko toimipisteiden lakkauttamisesta ole toteutunut (vrt. Vahvaselkä 2005, 86). Vuosien 2005 ja 2012 välillä kiinteä palveluverkko on supistunut vain yhden laitoskirjaston osalta. Koko maassa palvelupisteiden määrä on vähentynyt 13 %. Keskustelua palveluverkon tulevaisuudesta käydään kuitenkin ajoittain myös seutukirjaston alueella. Viimeksi vuoden 2014 talousarviota valmisteltaessa kaupunginvaltuusto käsitteli kirjastoverkkoa Karsikon, Niinivaaran ja Uimaharjun kirjastojen osalta. Lopulta päätettiin kirjastoverkkoselvityksen tekemisestä. (Joensuun kaupunginvaltuusto 25.11.2013.)

Tarkastelujakson aikana myös aukiolotunnit ovat vähentyneet 6 %, mikä on hiukan maan keskiarvoa vähemmän. Aukiolotuntien määrää selittää osaltaan kirjastoautojen määrän väheneminen kuudesta viiteen. Vuonna 2005 kirjastoautoja oli kuusi: Enolla, Kontiolahdella, Liperillä ja Outokummulla kullakin yksi ja Joensuulla kaksi kirjastoautoa Tuupovaaran kuntaliitoksen jälkeen. Vuoden 2006 syksyllä Tuupovaaran kirjastoauto jäi pois reiteiltä. (Pilppula 2008, 32.) Kirjastoautojen vähenemisen myötä on täytynyt supistaa myös pysäkkien määrään, joten kirjastoautojen asiakkaiden kannalta palvelutaso on laskenut.

Kirjastoautojen vähentäminen on ollut seutukirjaston strategian mukaista: Jo vuoden 2005 kirjastoautoselvityksessä visioitiin 4,5 kirjastoauton alueesta, jonka seutukirjasto mahdollistaisi. ”Puolikkaalla kirjastoautolla” tarkoitettiin hakeutuvan palvelun mallin mukaista pienkirjastoautoa. (Toivanen 2005, 9.) Sen jälkeen toimintaa on pyritty tehostamaan. Tuottavuusohjelmassa 2009–2011 todetaan kirjastoautotoiminnan rakentuvan jatkossa kolmen kirjastoauton mallille (Joensuun kaupunki 2009, 7), mikä onkin toteutunut, kun kesäkuussa 2013 Enon ja Outokummun kirjastoautot jäivät pois käytöstä (Itkonen-Vesa 28.8.2014).

Palvelujen laatua heijastelevat myös kirjastonkäyttötilastot. Joensuun seutukirjaston tilastot vuodelta 2012 kertovat, että kokonaislainaus ja fyysiset kirjastokäynnit asukasta kohti sekä lainaajien osuus ovat edelleen suositusten mukaiset ja korkeammalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin, vaikka laskua on tapahtunut tarkastelujakson aikana. Kirjastonkäyttö on ollut laskusuunnassa koko maassa. Joensuun seutukirjaston eduksi voidaan lukea, että kirjaston käyttö on laskenut vähemmän kuin muualla maassa: Kokonaislainaus on laskenut seutukirjastossa 6 %, (koko maassa 13 %). Fyysiset kirjastokäynnit ovat vähentyneet 15 %, (koko maassa 18 %). Lainaajien osuus asukasluvusta on laskenut 8 % (koko maassa 14 %).

Joensuun seudulla lainausaktiivisuus onkin perinteisesti ollut hyvällä tai erinomaisella tasolla, sillä 1970-luvulta lähtien Joensuu on aina ollut 50 eniten lainaavan kunnan joukossa. Kärkikymmenikköön Joensuu nousi 1993. (Pihlaja 2004, 130–134.) Lainausluvut olivat vuoden 2013 tilastoissa edelleen koko maan kärkiluokkaa, vaikka säästöjen takia kirjastotoimipisteitä jouduttiin kyseisenä vuonna sulkemaan määräraajoiksi. (Karjalainen.fi 2014.)

Verkkoasioimisen suunta on päinvastainen kuin muun kirjastonkäytön, sillä verkkokäynnit ovat jatkuvassa nousussa. Koko maassa kasvua verkkokäynteihin on tullut 17 %, Joensuun seutukirjastossa peräti 129 % vuosien 2005 ja 2012 välillä. Seutukirjaston perustamisen jälkeen Jokunen-verkkokirjaston käyttö mahdollistui kaikille asiakkaille, jotka ottivat tunnusluvun. Verkkopalveluista on pyritty tiedottamaan aiempaa aktiivisemmin (Joensuun kaupunki 2009, 8). Kirjastonkäytön laajeneminen verkkokirjaston puolelle asettaa haasteita kirjastonkäytön määrittelylle, sillä perinteisesti kirjastonkäyttöä on määritelty fyysisten kirjastokäyntien kautta. Lainaminen on nähty tyypillisimpänä kirjastokäytön muotona, mutta myös lukusalissa tai satutunneilla käyminen ja musiikinkuuntelu edustavat kirjastonkäyttöä. Pihlaja erottelee kolme kirjastonkäytön tyyppiä: perinteisen, tietoteknisen ja sosiaalisen. (Pihlaja 2004, 47–50.)

Verkkokäyntien huima lisääntyminen kertoo, että asiakkaat suuntautuvat yhä enemmän tietotekniseen käyttöön, mikä lisää painetta kehittää sähköisiä palveluja ja etäasiointia sekä tarjota tiloja, verkkoja ja laitteita sellaisille tietoteknisille ratkaisuille, joita asiakkaat kaipaavat. Lisääntynyt verkkoasioiminen on huomioitu Joensuun seutukirjastossa, ja verkkokirjaston käyttöä on pyritty helpottamaan avaamalla kesäkuussa 2014 uusi nettikirjasto, www.vaarakirjastot.fi. Toisaalta kirjastojen tapahtumavalikoiman laajentu-

essa kirjastojen merkitys kulttuuritapahtumien järjestäjänä, kohtaamispaikkana ja maksuttomana tilana korostuu. Kirjaston tarjoamat sosiaalisen kirjastonkäytön mahdollisuudet lisääntyvät, mikäli aukiolotunnit pidetään riittävinä. On kiinnostavaa seurata, millainen vaikutus näillä kehityslinjoilla on kirjastokäyntien määrään.

Henkilökuntakyselyssä suurin osa vastaajista kokee palvelujen laadun parantuneen seutukirjaston aikana, mikä voi selittää sitä, etteivät kirjastonkäyttötilastot ole olleet niin jyrkästi laskusuunnassa kuin muualla maassa. Palvelujen laadussa voidaan nähdä vielä kehitettävää, sillä eri puolella seutua asuvien asiakkaiden ei koeta olevan tasa-arvoisessa asemassa. Toisaalta voidaan esittää kysymys, voisivatko kaikki ollakaan täysin tasa-arvoisessa asemassa – osalla asukkaista tulee aina olemaan pidempi matka kirjastoihin ja suuremman kirjaston asiakkailta on jatkuvasti suurempi kokoelma ulottuvillaan.

Alueiden epätasa-arvoisuuden takia kirjastoverkoston on tärkeä täydentää kirjastoauto-palveluilla, joita voidaan kohdentaa sellaisille alueille, joilla kysyntää on ja joiden asukkailla olisi pitkä matka lähimpään kirjastoon. Seutukirjaston aikana asiakkaiden tasa-arvoisuus on parantunut yhteisten maksujen ja käytösääntöjen kautta. Aineistojen hankinnassa määräraha jaetaan mahdollisimman tasaisesti asukasluvun mukaan (Ventola et al. 2011, 99; Kokoelmapolitiikka 2013, 2, 25), mikä tasoittaa kirjastojen eroja. Myös koko kokoelman maksuton yhteiskäyttö kuljetusten kautta ja palvelujen parempi hyödyntäminen verkon kautta osaltaan lisäävät palvelujen tasapuolisia käyttömahdollisuuksia eri puolilla seutua.

6.2 Henkilöstön näkökulma

Henkilöstön näkökulmaa avaavat sekä kirjastotilastot että henkilöstökysely, joita on käsitelty luvuissa 4.2 ja 5.3.

Kirjastotilastoista nähdään, että henkilötyövuosien määrä on vähentynyt 2 prosentilla vuosien 2005 ja 2012 välillä. Vuonna 2012 Joensuun seutukirjastossa työskenteli 0,78 henkilötyövuotta/ 1000 asukasta, mikä on hiukan vähemmän kuin suositus (0,80 htv/ 1000 asukasta). Kirjastoammatillisten henkilötyövuosien osuus kaikista kirjaston palkkaamista oli laskenut 4 % vuosien 2005 ja 2012 välillä, vaikka seutukirjastoon vakituiseksi työntekijöiksi on rekrytoitu vain kirjastoammatillisesti pätevää henkilökuntaa. Sa-

maan aikaan on kuitenkin lakkautettu kaksi virkaa tai toimea (apulaiskirjastotoimenjohtajan virka ja maakuntaosaston osa-aikainen kirjastovirkailijan tehtävä), joissa ennen työskenteli kirjastoammattilainen. Osalla sijaisiksi tai projektityöntekijöiksi palkatuista ei ole kirjastoammattillista pätevyyttä. (Pilppula 27.8.2014.)

Kuitenkin kirjastoasetuksen määräys, jonka mukaan 70 % henkilökunnasta tulee olla kirjastoammattillista, täyttyy edelleen selkeästi: vuonna 2012 seutukirjaston palkkaamasta henkilöstöstä 81 % oli kirjastoammattillista. Sen sijaan korkeakoulutetun henkilöstön määrä jää pienemmäksi kuin kirjastoasetus edellyttää. Kirjastoasetuksen vaatimus on huomioitu painottamalla ammattikorkeakoulututkintoa myös kirjastovirkailijoita rekrytoitaessa (Pilppula 27.8.2014). Jatkossakin kirjastoasetus on huomioitava, kun rekrytoidaan uutta henkilökuntaa. Korkeakoulutetun henkilöstön rekrytoinnissa isoa organisaatiota voi pitää etuna, sillä se tarjoaa enemmän etenemis- ja erikoistumismahdollisuuksia kuin pienemmät kirjastot (Lovio 2006, 9).

Täydennyskoulutusta henkilöstö on saanut vuosina 2008–2012 pääsääntöisesti enemmän kuin muualla Pohjois-Karjalassa tai Suomessa keskimäärin, joskin vuoden 2012 kohdalla tilastoissa on notkahdus. Suurin osa henkilöstökyselyyn vastanneista näkee, että koulutusta on ollut seutukirjaston aikana enemmän tarjolla. Koulutuksiin pääsyyn kokevat haastavammaksi henkilöt, jotka eivät toimi esimiesasemassa tai eivät työskentele pääkirjastolla. Myös henkilökunnan vähäinen määrä vaikuttaa koulutuksiin pääsyyn. Esimiehet suhtautuvat koulutuksiin muuta henkilökuntaa positiivisemmin, kun taas suurempi osa muusta henkilöstöstä kokee, että useimmat koulutukset ovat tarpeettomia heidän tehtäviään ajatellen tai että koulutukset järjestetään liian kaukana.

Henkilöstökyselyn perusteella seutukirjaston toimintaa voidaan pitää monin paikoin onnistuneena: Erityisen tyytyväisiä työntekijät ovat laajaan yhteiskokoelmaan ja kuljetuksiin, joiden avulla asiakkaat saavat kokoelman käyttöönsä. Suurin osa henkilöstöstä kokee muiden toimipisteiden henkilökunnan tärkeänä vertaistukena ja yhteistyön sujuvan hyvin. Useimmat kokevat myös päässeensä erikoistumaan johonkin kirjastotoiminnan osa-alueeseen, mikä Vahvaselän (2005, 80) tutkimuksessa nähtiin suurimpana seutukirjaston tuomana hyötynä.

Kehitettävää sen sijaan olisi osaamisen hyödyntämisessä yli toimipisterajojen. Myös yhteisissä pelisäännöissä nähdään kehitettävää, eikä kaikilla ole varmuutta siitä, että pelisääntöjä noudatettaisiin kaikissa toimipisteissä. Avoimien kysymysten vastauksissa

tuodaan esiin, kuinka tärkeää olisi oppia tuntemaan muiden toimipisteiden työntekijöitä. Esimerkiksi yhteiset koulutuspäivät ja kokoontumiset ovat hyviä mahdollisuuksia tähän, sillä niissä tutustutaan muiden toimipisteiden ihmisiin, jaetaan osaamista ja kehitetään pelisääntöjä.

Kyselyn mukaan hankalaksi koetaan myös sijaisen saaminen toisesta toimipisteestä ja avun saaminen kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa. Sijaisjärjestelyjä toimipisteiden välillä voi olla haastavaa kehittää, sillä monissa toimipisteissä työskennellään minimiresursseilla, joten esimerkiksi sairastumistapauksissa ei ole mahdollista lähteä muihin toimipisteisiin sijaistamaan. Myös henkilökunnan mielipide voi jarruttaa, sillä osa henkilökunnasta ilmaisee kyselyssä, ettei ole kiinnostunut työskentelemään muissa kirjastoissa tai hankkeissa.

6.3 Kustannusnäkökulma

Kustannusnäkökulmaa on tarkasteltu kirjastotilastojen valossa luvussa 4.3.

Vahvaselän (2005, 82–85) tutkimuksessa kunnanjohto odotti seutukirjaston tuovan taloudellisia säästöjä, erityisesti henkilöstöresursseissa. Seutukirjaston voi nähdä toimivan suhteellisen taloudellisesti, sillä taloudellisuusluku ja toimintakulut ovat pienemmät kuin muualla maassa keskimäärin. Molemmat ovat kuitenkin nousseet huomattavasti tarkastelujaksolla. Toimintakulut ovat nousseet 25 %, henkilöstökulujen osalta 22 %. Kehitys on ollut samansuuntaista kaikkialla Suomessa.

Taloudellisuusluvun kasvu tarkoittaa, että henkilöstö- ja kirjastoaineistokulujen suhde kirjastokäynteihin ja kokonaislainaukseen on heikentynyt. Kehitys ei ole kuitenkaan yhtä voimakasta kuin muualla Suomessa, sillä kirjastoaineistokuluissa on säästetty, ja samaan aikaan kirjastonkäyttö ei ole laskenut yhtä suuresti kuin muualla Suomessa. Joensuun seutukirjaston taloudellisuusluku on edelleen huomattavasti parempi kuin maassa keskimäärin (1,12, vrt. koko maan 1,44).

Kirjastoaineistokulujen kehitys on jarruttanut kustannusten kasvua seutukirjastoaikana. Asukasta kohti lasketut aineistokulut ovat pienentyneet 11 % vuosien 2005 ja 2012 välillä, kun koko maassa ne ovat kasvaneet 4 %. Vuosittain pienentyneisiin aineistomääri-

rahoihin ovat vaikuttaneet Joensuun kaupungin ”säästötalkoot” (Ventola 29.8.2014). Esimerkiksi tuottavuusohjelman 2009–2011 mukaan kulttuuri- ja nuorisotoimelle jyvitettiin 100 000 euron suuruinen tuottavuusparannus (Joensuun kaupunki 2009, 1). Henkilöstö- ja kiinteistömenojen kasvaessa on kirjastoaineistoista säästäminen usein ainoa keino kustannussäästöjen mahdollistamiseksi.

Säästöjen vuoksi kirjahankinnat jäävät jälkeen suosituksesta, joka on 300–400 kirjaa/1000 asukasta. Säästöjä on kohdennettu aikuisten aineistoihin, kun taas lasten ja nuorten aineistojen hankinnassa on pyritty huomioimaan suositukset ja paikallinen kysyntä (Ventola 29.8.2014). Myös lehtihankinta on hiukan vähemmän kuin suositus.

Kirjastoaineistosäästöjä kompensoi se, että asiakkaiden käytössä on ilman maksua laajempi yhteiskokoelma. Näin hankinnan väheneminen ei ole näkynyt yhtä jyrkkänä laskuna kuin tilanteessa, jossa yksittäinen kunnankirjasto pyrki omalla kokoelmallaan vastaamaan asiakkaiden kysyntään. Loputtomiin kirjastoaineistosta ei kuitenkaan voi leikata, sillä tarjonnalla on vaikutusta lainaamisaktiivisuuteen (Pihlaja 2004, 54–56). Seitsemän vuoden tarkastelujakso lienee liian lyhyt tällaiseen arviointiin, sillä vaikutus kirjastonkäyttöön voi tulla näkyviin vasta pidemmällä aikavälillä, mikäli kokoelman monipuolisuus kärsii ja suosituimpien teosten varausjonot kasvavat.

Tulevaisuudessa haasteena lienee, missä suhteessa hankitaan e-aineistoja ja painettuja aineistoja, mikäli määrärahat säilyvät entisellään. E-aineistot eivät ainakaan alkuvaiheessa ole painettuja edullisempia. Seutukirjastossa ei ole vielä tehty omaa e-kirjahankintaa vaan on seurattu, millaisia kokemuksia saadaan pilottikirjastoista. (Kokoelmapolitiikka 2013, 3.)

Kirjastoaineiston ohella kustannussäästöjä on saatu ainakin kirjastoautotoiminnan uudelleensuunnittelulla ja hankintojen yhteisellä kilpailuttamisella. Kaksi toimea tai virkaa on lakkautettu tarkastelujakson aikana. Tiukentuvan talouden aikana ison organisaation etuja on, että resurssien yhteiskäytön ansiosta voidaan kustannussäästöjä kohdentaa niin, että palvelujen laatu kärsisi mahdollisimman vähän.

6.4 Resurssien tehokkaampi käyttö

Resurssien tehokkaampaa käyttöä on arvioitu sekä kirjastotilastojen kautta (luku 4.4) että henkilöstön näkemysten kautta (luku 5.4). Erityisen tarkastelun alla ovat kirjastoautotoiminta ja yhteiskokoelma.

Tilastojen valossa kirjastoautotoiminta on tehostunut seutukirjaston strategian mukaisesti. Kirjastoautojen määrä on vuosien 2005 ja 2012 välillä pienentynyt yhdellä viiteen (ja sen jälkeen kolmeen vuonna 2013), joten kirjastoautot ovat huomattavasti aiempaa tehokkaammassa käytössä. Sitä myötä myös pysäkkien määrää on jouduttu pienentämään 379:stä 315:een vuosina 2005–2012, sillä yhdellä pysäkillä vietettyä aikaa ei ole mahdollista lyhentää. Pysäkkien määrä suhteutettuna autojen määrään on pysynyt samana.

Kolmen kirjastoauton ylläpitäminen yhden hallinnollisen kokonaisuuden alaisuudessa on helpottanut kuntarajat ylittävää reittisuunnittelua, joskin pitkät välimatkat aiheuttavat rajoituksia (Itkonen-Vesa 28.8.2014). Nykyään Joensuun kirjastoauto palvelee kanta-kaupungin lisäksi Pyhäselän ja Kiihtelysvaaran alueilla, ja Kontiolahden auto myös Enon reiteillä. Liperin kirjastoauton aluetta ovat Liperin lisäksi Outokummun ja Polvijärven reitit. (Vaarakirjastot.fi 2014b.) Vuonna 2013 Enon kirjastoauton jäätyä pois käytöstä pysäkkimäärää on täytynyt pienentää edelleen. Aikatauluista on jätetty pois pysäkkejä, joilla ei kävisi riittävästi asiakkaita ja jotka sijaitsevat kaukana muilta reiteiltä. Enon kunnan pysäkkejä on siirretty Kontiolahden auton vastuulle, kun taas Koveron ja Kiihtelysvaaran reitit ovat siirtyneet Joensuun kirjastoauton ajettaviksi. (Itkonen-Vesa 28.8.2014.)

Myös kokoelmaresurssit on saatu tehokkaampaan käyttöön. Yhteiskokoelma ja aineistojen kuljettaminen kirjastojen välillä voidaan nähdä kyselyn tulosten perusteella seutukirjaston tärkeimmäksi anniksi asiakkaille. Siltä osin seutukirjastolta odotetut edut ovat toteutuneet: vuoden 2005 kyselyssä kirjastokokoelmien monipuolistuminen nähtiin toiseksi suurimpana etuna (Vahvaselkä 2005, 82). Moni mainitsee laajemman kokoelman ja kuljetukset seutukirjaston tärkeimpinä etuina, vaikka toisaalta kuljetukset ovat lisänneet työtä kirjastoissa. Lähes kaikki kokevat, että kuljetusjärjestelmä auttaa asiakkaita saamaan tarvitsemansa aineiston nopeammin ja että asiakkaiden on tärkeää saada

palauttaa aineistoja kaikkiin kirjastoihin. Yhteisestä varausjonosta ei haluta luopua, ja varausten maksuttomuuden nähdään lisänneen huomattavasti kokoelman yhteiskäyttöä.

Seutukirjastoa suunniteltaessa on alusta asti pidetty tärkeänä, että kokoelmaa ja hankintapolitiikkaa rakennetaan yhtenä kokonaisuutena (Seutukirjastotyöryhmä 2006, 9–10). Työ aloitettiin kokoelmien arvioinnilla, jonka loppuraportti valmistui keväällä 2011. Hankkeen jälkeen työtä on jatkettu vuosittaisilla kokoelmapolitiikan päivityksillä. Hanke on auttanut tehostamaan kokoelmatyötä ja poistoja. (Ventola et al. 2011, 1, 18, 109; Ventola 29.8.2014.)

Yhteisen kokoelman ja kokoelman suunnittelun voi nähdä henkilöstökyselyn perusteella selkiyttäneen tilannetta: suurin osa kokee poistojen ja hankintojen tekemisen helpottuneen ja harvoin kysytyn aineiston hankinnan vähentyneen seutukirjastoa edeltäneestä ajasta. Myös tilastot kertovat poistotyön tehostuneen. Kirjastojen kokoelmat ovat pienentyneet vuosien 2005 ja 2012 välillä 14 % eli huomattavasti enemmän kuin muualla Suomessa keskimäärin. Kokoelmien pienenemistä selittää, että samaan aikaan hankintamäärät ovat pienentyneet 10 prosentilla vuosien 2005 ja 2012 välillä, joten uutta aineistoa ei tule enää yhtä paljon poistettujen tilalle. Yli puolet henkilökunnasta kokee, ettei uutuuskirjoja ole enää yhtä paljon paikalla. Hankinnan vähenemisen ohella myös yhteinen varausjono vaikuttaa siihen, että aineistot kiertävät paljon oman kirjaston ulkopuolella.

Joensuun seutukirjaston toimipisteet hoitavat hankintaa itsenäisesti, sillä on nähty tärkeänä, että hankintaa tehdään siellä, missä on paras tuntemus asiakaskunnasta. Kuitenkin hankinnassa on huomioitava yhteinen varausjono ja kokoelmien yhteiskäyttö. Pääkirjastoon on keskitetty sellaisten aineistojen hankintaa, joiden käyttö pienemmissä kirjastoissa olisi vähäistä (esim. erityisalojen tietokirjallisuus, osa oppikirjoista, vieraskielinen kirjallisuus ja osa käännöskirjallisuudesta). Aineistomääräraha jaetaan asukasluvun mukaan. (Ventola et al. 2011, 99–100.) Henkilöstökyselyn vastausten perusteella kehittämiskohteena voidaan nähdä kalliiden erikoisaineistojen hankinta, jota toivotaan keskitettävän.

Henkilöstökyselyssä myös varastoinnin koetaan vähentyneen seutukirjastoaikana, mikä on ollut strategian mukaista. Varastointia järjeistämällä on mahdollista vähentää päällekkäisen työn määrää ja säästää tilaa. Seudun kirjastot ovat pienentäneet varastojaan

tekemällä paljon poistoja ja vaihtamalla pääkirjaston varastoon parempikuntoisia teoksia. Seutukirjaston keskusvarastot sijaitsevat pääkirjastolla, mutta varastointia ei ole päätetty keskittää kokonaan pääkirjastolle, paitsi Joensuun lähikirjastojen osalta. Kaikki kirjastot ovat kuitenkin pohtineet omia varastointitarpeitaan. Yleisimmin varastoidaan mm. klassikoita ja eri aikojen suosittuja romaaneja sekä paikallis- ja muuta historiaa. (Ventola et al. 2011, 104, 106–107; Kokoelmapolitiikka 2013, 22.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Päätelmiä

Arviointitutkimukseni perusteella Joensuun seutukirjasto on monin paikoin päässyt saavuttamaan tavoitteensa, joita seutukirjaston perustamisvaiheessa kirjattiin. Henkilöstö kokee palvelujen laadun parantuneen ja yhteistyön sujuvan pääsääntöisesti hyvin. Kyselyn perusteella onnistuneimpana ratkaisuna voidaan pitää sitä, että yhteiskokoelma on kaikkien asiakkaiden saatavilla kuljetusten kautta. Yhteinen kokoelma helpottaa myös hankintojen, varastoinnin ja poistojen suunnittelua. Kyselyn vastausten perusteella seutukirjastoaikana koulutustarjontaa ja mahdollisuuksia työkiertoon on lisätty.

Kyselyssä löydettiin myös kehitettävää yhteistyössä kirjastojen välillä: Henkilöstön osaamista voitaisiin hyödyntää paremmin yli toimipisterajojen. Lisäksi voidaan pohtia, kuinka eri puolilla seutua saataisiin helpommin apua ongelmatilanteissa, kuten sijaista tarvittaessa tai kirjastojärjestelmän ongelmissa. Myös yhteisiä pelisääntöjä täytyy isossa organisaatiossa hioa jatkuvasti.

Suosituksiin nähden palvelutaso on säilynyt pääsääntöisesti hyvänä: Kiinteitä palvelupisteitä ei ole yhtä laitoskirjastoa lukuun ottamatta lakkautettu tarkasteluaikana. Sen sijaan kirjastoautoverkosto on harventunut ja aukiolotunnit ovat vähentyneet. Tilastot kertovat asiakkaiden olevan suhteellisen tyytyväisiä palvelujen tasoon: Kirjastonkäyttötilastot ovat edelleen maan keskiarvoa paremmat ja täyttävät kaikki laatusuosituksen mukaiset tavoitteet, eikä valtakunnallinen kirjastonkäytön lasku ole näkynyt yhtä voimakkaasti seutukirjaston alueella. Verkossa kirjastonkäyttö on kasvanut voimakkaasti.

Joillain toiminta-alueilla tilastot kertovat olevan vielä parantamisen varaa: Joensuun seutukirjastossa on kirjastoammatillista henkilökuntaa riittävä osuus, mutta henkilöstön määrä jää hiukan pienemmäksi kuin suositus. Korkeakoulutetun henkilöstön rekrytointiin ja henkilöstön riittävään täydennyskoulutukseen täytyy jatkossakin kiinnittää huomiota. Pienentyneiden aineistokulujen vuoksi suosituksista jäädään jälkeen myös uuden aineiston hankinnassa.

Toimintaa voidaan pitää taloudellisena, sillä Joensuun seutukirjastolla on parempi taloudellisuusluku ja pienemmät toimintakulut kuin muualla maassa keskimäärin. Vaikka

kustannukset ovat nousseet tarkastelujaksolla, on yhteinen kirjastolaitos onnistunut hallitsemaan kustannusten kasvua. Säästöjä voidaan nähdä tulleen tehostuneen kirjastoautotoiminnan kautta ja säästämällä aineistokustannuksista. Resurssien yhteiskäytön ansiosta isommassa kirjastolaitoksessa on helpompi uudelleenorganisoida toimintaa ja kohdentaa säästöjä niin, että niiden vaikutus palvelutasoon olisi mahdollisimman pieni.

7.2 Tutkimuksen merkitys ja luotettavuuden arviointi

Seutukirjastotoiminta tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen, sillä siitä on kokemusta vasta hyvin lyhyeltä ajalta. Vaikka Joensuun seutukirjastoa on tutkittu jo kahden gradun verran, oli arviointitutkimuksen tekeminen mahdollista vasta nyt, kun toimintaa on takana yli puoli vuosikymmentä. Koska kyseessä on kirjastolaitos, jonka hallinnollinen malli poikkeaa useimmista muista suomalaisista kirjastolaitoksista, on tärkeää jatkaa toiminnan dokumentointia.

Arviointitutkimusta suomalaisesta kirjastotoiminnasta on tehty melko vähän, eikä tämän tyyppiselle toiminnan arvioinnille ollut valmista mallia, joten haasteellisinta oli luoda arviointikehikko seutukirjastotoiminnalle. Arviointikriteerit on johdettu toiminnalle asetettujen tavoitteiden kautta, mutta myös suhteessa valtakunnallisiin kirjastosuosituksiin. Koen tavoiteperusteisen arvioinnin yhdistettynä valtakunnallisiin laatukriteereihin mielekkääksi tavaksi arvioida toimintaa.

Tavoiteperusteista arviointia toteutettaessa korostuu, kuinka monenlaisia, osittain ristiriitaisiakin tavoitteita toiminnalle asetetaan. Eri tahot painottavat arvioinnissa eri näkökohtia, ja uskon että asianosaiset (kirjastohenkilökunta, asiakkaat, kuntapäättäjät) näkisivät tutkimustulokset täysin eri valossa. Sen vuoksi koin tärkeäksi erottaa analyysissä eri näkökulmia, joiden läpi tutkimusaineistoja tarkasteltiin. Osittain näkökulmat tuntuivat vastakkaisilta: Pelkästään kustannusnäkökulmasta katsottuna kirjastoaineistoista leikkaaminen ja resurssien tehokkaampi käyttö on hyvä ratkaisu, mutta kuitenkin on huomioitava sekin, mikä vaikutus säästöillä on kirjastopalvelujen laatuun. Valtakunnalliset suositukset ovat erinomainen arvioinnin apuväline.

Tavoiteperusteisen arvioinnin kohdalla on huomioitava sen heikkous: huomio kiinnittyy helposti positiiviseen kehitykseen, ja negatiiviset sivuvaikutukset jäävät huomiotta

(Sinkkonen & Kinnunen 1994, 10). Omassa tutkimuksessani erilaiset aineistotyypit, kirjastotilastot ja henkilöstökysely, täydensivät toisiaan. Tilastoaineisto tarjosi mahdollisuuden verrata paikallista muutosta maakunnalliseen ja valtakunnalliseen kehitykseen sekä yleisiin kansallisiin suosituksiin, mikä paljastaa toiminta-alueita, joilla pärjätään heikommin. Henkilöstökyselyn kautta puolestaan nousi esiin kehityskohteita, jotka muuten jäisivät varjoon.

Keräämäni kyselyaineiston heikkoutena on, että siinä moneen kysymykseen vastattiin muistinvaraisesti arvioiden, millaista muutosta on tapahtunut seutukirjaston perustamisen jälkeen. Kyselyn tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että seutukirjastoon siirtymisestä oli kyselyhetkellä kulunut jo yli kuusi vuotta, joten moni asia on voinut unohtua. Vastaajan kykyyn palauttaa asia mieleen vaikuttaa, kuinka pitkä aika tapahtumista on kulunut, onko niillä henkilökohtaista merkitystä ja onko tapahtuma ollut yksittäinen vai toistuva. Mitä pidempi aika on kulunut, sen vaikeampaa mieleen palauttaminen on. Itselle merkityksettömät tai rutiininomaiset tapahtumat eivät jää yhtä hyvin mieleen kuin ainutlaatuiset. (Lehtinen 2002, 46–47.)

Joensuun seutukirjastolle tutkielmani toimii itsearviointin välineenä, joka tarjoaa näkemystä siitä, miten palvelujen tarjoamisessa on onnistuttu suhteessa maan ja maakunnan keskiarvoihin. Lisäksi arvioinnista on hyötyä monille ulkopuolisille tahoille, kuten kirjastopalvelujen järjestämisestä ja arvioinnista vastaaville, niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Tutkielman tuloksia arvioitaessa on huomioitava, että kyseessä on yhden kirjasto-organisaation käsittävä tapaustutkimus. Sen perusteella ei voi vetää joihinkin päätöksiä seutukirjastojen perustamisen kannattavuudesta. Paikalliset olosuhteet ratkaisevat, miten yhteistyö on järkevää järjestää. Hallinnollisen yhdistymisen voi nähdä luontevana jatkona, mikäli kirjastoyhteistyötä on syvennetty jo pidemmän aikaa (Huh-
tanen 2009, 117), kuten Joensuun seudulla.

Tutkielman aineiston pohjalta on vaikea arvioida, kuinka seutukirjasto hallinnollisena mallina on vaikuttanut kehityksen kulkuun. Monia etuja on mahdollista saavuttaa ilman hallinnollista yhdistymistä. Esimerkiksi asiakkaille näkyvin palvelujen parannus, yhteiskokoelma, jota voi kuljetusten ansiosta hyödyntää yli kuntarajojen, on mahdollista järjestää ilman hallinnollista yhdistymistä, kuten monilla paikkakunnilla on tehtykin (Kunnat.net 2014). Toisaalta on toiminta-alueita, joilla yhden laitoksen alaisuudessa toimiminen jouhevoittaa toimintaa. Esimerkiksi sijaistaminen toimipisteiden välillä,

yhteinen kokoelma- ja hankintapolitiikka tai kuntarajat ylittävä kirjastoautotoiminta olisivat huomattavasti vaikeampia järjestää, mikäli toiminnan täytyisi perustua itsenäisten kunnankirjastojen välisiin vapaaehtoisin sopimuksiin.

Kuntaliitosten vaikutusta kirjastopalveluihin tutkinut Hautamäki toteaa, että on mahdollista sanoa, kuinka kunnat olisivat toimineet ja miten kirjastopalveluja olisi kehitetty, jos kuntaliitosta ei olisi tehty (Hautamäki 2012, 77). Samaa pohdin itsekin: Millaiset olisivat kuntien mahdollisuudet tuottaa laadukkaita kirjastopalveluja ilman taustalla olevaa laajempaa kirjastojen verkostoa? Olisiko itsenäisen kunnankirjaston vaikeampi puolustaa palvelutasoaan, kun kulttuuripalveluista leikkaaminen tuntuu helpolta ratkaisulta säästöpainneiden alla?

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Koska oma tutkimukseni käsittää vain yhden tapausesimerkin, olisi luonteva jatko seudullisen kirjastoyhteistyön tutkimukselle ottaa mukaan tutkimuskohteita (seutukirjastoja tai seudullisia yhteistyöryhmittymiä) eri puolilta Suomea. Opetus- ja kulttuuriministeriön tilastoaineistot ovat erinomainen tutkimuskohde, sillä niitä on saatavilla kaikista suomalaisista yleisistä kirjastoista samanlaisin kriteerein jo pidemmältä aikaväliltä, ja niiden hyödyntäminen on helppoa.

Mikäli tutkimukseni laajuus olisi ollut suurempi, olisin harkinnut tutkimusaineistojen rikastamista haastatteluilla. Haastattelut tarjoavat mahdollisuuden saada taustatietoa seutuyhteistyöstä ilmiönä ja selittävät esimerkiksi muutoksia, jotka kätkeytyvät tilastolukujen taustalle.

Tutkimusaineistoja valitessani pohdin myös sitä, miten asiakasnäkökulman saisi paremmin mukaan. Tilastoja havainnoimalla asiakaskäyttäytymisen muutos ei näy lyhyellä aikavälillä. Valtakunnallisten kirjastokyselyjen tekeminen on kuitenkin melko tuore ilmiö, eikä aineisto ole riittävän laaja, jotta vertailua päästäisiin luotettavasti tekemään. Toisaalta voidaan ajatella, että muutosta ei olisi helppo havainnoida asiakaskyselyiden kautta. Kirjastojen hallinnolliset rakenteet tai yhteistyömuotojen muutos ovat merkityksellisiä kirjaston henkilökunnalle, mutta asiakkaalle organisaation muuttuminen ja siihen liittyvät seikat eivät samalla tavalla näy.

Kiinnostavaksi tutkimuskohteeksi tarjoutuisivat myös jatkuvasti kohoavat toimintakustannukset. Oman aineistoni perusteella kustannusten nousun syistä ei voi tehdä pitkälle vieviä päätelmiä, vaan tarkemman analyysin tueksi tarvittaisiin tarkat vuosittaiset talousarviot.

LÄHTEET

- Hankkeet.kirjastot.fi 2014: ”Kirjastopalvelujen tuottaminen seutukirjastossa – kyselyt seutukirjaston henkilökunnalle ja asiakkaille” -hankkeen esittely.
<http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/kirjastopalvelujen-tuottaminen-seutukirjastossa-%E2%80%93kyselyt-joensuun-seutukirjaston>. Viitattu 3.9.2014.
- Hautamäki, H. 2012: Arviointitutkimus kuntaliitosten vaikutuksista kirjastopalveluihin. Pro gradu -tutkielma. Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Heikkilä, T. 2008: Tilastollinen tutkimus. 7. uud. p. Helsinki: Edita.
- Heinänen, T. 2008: Selviytymisestä parempaan palveluun. Selvitys kirjastoyhteistyön mahdollisuuksista Itä-Lapin alueella: Pelkosenniemi-Savukoski-Sodankylä. Osoitteessa http://kirjasto.rovaniemi.fi/digi/raportti_3.pdf. Viitattu 3.3.2014.
- Huhtanen, K. (toim.) 2009: Kunta- ja palvelurakenne uudistuu, mitä tapahtuu kulttuuri- palveluille? Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut Paras-uudistuksessa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Verkkojulkaisu osoitteessa <http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p090609132215L.pdf>. Viitattu 12.9.2014.
- Ikonen, R. 1991: Kirjaston toiminnan ja tulosten mittaaminen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- Itkonen-Vesa, H. 28.8.2014: Sähköposti Joensuun seutukirjaston erikoiskirjastonhoitaja Heli Itkonen-Vesalta 27.8.2014.
- Joensuun kaupunginvaltuusto 25.11.2013: Kokouspöytäkirja. Pykälä 191. Osoitteessa http://webdynasty.jns.fi/djulkaisu/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting_frames. Viitattu 8.9.2014.
- Joensuun kaupunki 2009: Kulttuuri- ja nuorisotoimi. Tuottavuusohjelma 2009–2011. Päiväty 17.2.2009.
- Jyväskylä.fi 2009: Uusi Jyväskylä 1.1.2009. Verkkosivu osoitteessa <http://www.jyvaskyla.fi/uusijyvaskyla2009>. Viitattu 28.2.2014.
- Jyväskylän seudun aluekeskusohjelman verkostokaupunkikunnat 2006: Seutukirjasto- selvitys 2006. Osoitteessa www3.jkl.fi/kirjasto/julkaisut/seutukirjastonselvitys.pdf. Viitattu 28.2.2014.

- Karjalainen.fi 2014: Pohjois-Karjalassa maan ahkerimmat lainaajat. Verkoartikkeli 12.5.2014 osoitteessa <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/49182-pohjois-karjalassa-maan-ahkerimmat-lainajaat>. Viitattu 29.8.2014.
- Keskikirjastot.fi 2014: Keski-kirjastot. Osoitteessa <https://www.keskikirjastot.fi/web/arena/kirjastot>. Viitattu 28.2.2014.
- Kirjastoasetus 2013: Valtioneuvoston asetus kirjastoista (406/ 2013): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130406>. Viitattu 7.2.2014
- Kokoelmapolitiikka 2013. Joensuu: Joensuun seutukirjasto.
- Kouvola.fi 2009: Kuntaliitos 2009. Verkkosivu osoitteessa <http://www.kouvola.fi/index/aikuisvaestolle/tietoakouvolasta/kuntaliitos2009.html>
Viitattu 28.2.2014
- Kunnat.net 2009: Seutukirjastoja syntymässä. Osoitteessa http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;351;9250;113047&print=true. Viitattu 21.10.2009.
- Kunnat.net 2014: Kirjastojen yhteisjärjestelmät ja seutukirjastot, osoitteessa <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/kulti/kirjasto/kirjastoyhttyo/seutukirjasto/Sivut/default.aspx>. Viitattu 12.2.2014
- Kärnä, K. 2003: Väkiraportti seutukirjastokeselvyksestä Joensuun alueella
- Kärnä, K. 2004: Raportti 2. Osoitteessa <http://www.jns.fi/dman/Document.phx/~sivut-jyty/Lomakepankki/sivistys/kirjasto/Jytykirjastoraportti2lh.doc?cmd=download>.
Luettu 12.4.2013
- Lappalainen, A. 2010: Muutosprosessi henkilöstön kokemana. Joensuun seutukirjaston organisaatiomuutoksen toteuttamisen onnistuminen henkilöstön näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Hallintotiede. Tampere: Tampereen yliopisto. Osoitteessa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20426>. Viitattu 15.9.2014.
- Lehtinen, M. 2002: Asiantuntijaraati lomakkeen arvioinnissa. Teoksessa Ahola, A., Gødenhøj, P. & Lehtinen, M: Kysymisen taito. SurveyLaboratorio lomaketutkimuksen kehittämisessä.. Tilastokeskus. Katsauksia 2002/ 2, s. 38–52.
- Lepoluoto, P. 2007: Satakunnan seutukirjastokeselvytys. Porin kaupunginkirjasto – Satakunnan maakuntakirjasto.
<https://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/kirjasto/julkaisut/5vndaRtU4/seutukirjastokeselvytys.pdf>. Viitattu 28.2.2014.

- Lovio, M. 2006: Selvitys ja esitys Kouvolan seudun kuuden kunnan kirjastoyhteistyön syventämisestä. Suuri suunnitelma. Kirjastotoimen osaprojekti. 6.12.2006.
- Manninen, P. 2004: Johdatus tilastolliseen data-analyysiin. Sovellus- ja atk-keskeinen näkökulma. Opetusmoniste B44. 7. painos. Tampere: Matematiikan, tilastotieteen ja filosofian laitos, Tampereen yliopisto. Osoitteessa http://www.sis.uta.fi/~stsesa/tixel_data-analyysi.pdf. Viitattu 9.9.2014.
- Nyholm, I. 2008: Keskijohto kuntamuutoksen näkijänä ja kokijana. Seutuyhteistyö muutosprosessina kuntien keskijohdon näkökulmasta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta. Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 705. Helsinki: Suomen kuntaliitto. Osoitteessa <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7259-6>. Viitattu 5.9.2014.
- OKM 2010 = Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010: Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010: 20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM20.pdf?lang=fi>. Viitattu 31.5.2014.
- OPM 2001 = Koivunen H., Kekki K., Haavisto T., Heinisuo R.: Kirjastopoliittinen ohjelma 2001–2004. Työryhmän muistio. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 2/ 2001. Helsinki: Opetusministeriö. Osoitteessa http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2001/liitteet/kirjastopoliittinenohjelma_2001.pdf?lang=fi. Viitattu 31.5.2014.
- OPM 2009 = Kekki, K., Sulin, H., Wigell-Ryynänen B. 2009: Opetusministeriön kirjastopoliittikka 2015. Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 32. Helsinki: Opetusministeriö. Osoitteessa <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>. Viitattu 31.5.2014.
- Pihlaja, J. 2004: Kirjastonkäyttö. Lahti: SOCEDA.
- Pilppula, R. 2008: Joensuun seutukirjasto. Raportti toiminnan käynnistämisestä. <http://www.jns.fi/dman/Document.phx?documentId=bg18409090314961&cmd=download>. Viitattu 12.4.2013.
- Pilppula, R. 27.8.2014: Sähköposti Joensuun seutukirjaston kulttuuri- ja kirjastopalvelujohtaja Rebekka Pilppulalta 27.8.2014.
- Pitkänen, H. 2010: Seudullinen kirjastonselvitys. Enonkoski, Heinävesi, Kerimäki, Punkaharju, Savonlinna, Sulkava. Savonlinnan kaupunginkirjasto. Osoitteessa

- http://www.savonlinna.fi/filebank/1851-Seudullinen_kirjastospelvitys.pdf. Viitattu 28.2.2014.
- Riepula, E. 2007: Hallinnon ja palvelujen järjestämissopimus. Osoitteessa http://www.kouvola.fi/material/attachments/5w1jQeTnX/5jX0siro9/Yhdistymisso_pimus150508_UusiKansi040909.pdf. Viitattu 28.2.2014.
- Salmela, S. 2009: Alueellisesti-projekti. Keski-Pohjanmaan seutukirjastospelvitys. Wiki-muodossa osoitteessa <http://alueellisesti.wikispaces.com/KPn+selvitys> Viitattu 28.2.2014.
- Seutukirjastotyöryhmä 2006 = Joensuun seudun seutukirjaston perustamisesitys 2006. Joensuun Seudun seutuhallinnon julkaisu 3/2006. Osoitteessa <http://www.jns.fi/dman/Document.phx?documentId=gn08006140147108&cmd=download>. Viitattu 15.9.2014.
- Sinkkonen, S. & Kinnunen, J. 1994: Arviointi ja seuranta julkisella sektorilla. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Sompion kirjasto 2014: Sompion kirjasto. Verkkosivu osoitteessa http://www.sompionkirjasto.fi/sompion_kirjasto/. Viitattu 28.2.2014
- Tem.fi 2013: Liite: Seutukuntajako maakunnittain 1.1.2013 alkaen. Osoitteessa http://www.tem.fi/files/35563/seutukuntajako_makunnittain_01012013_alkaen.pdf. Viitattu 5.9.2014.
- Tilastot.kirjastot.fi 2014: Käsitteet. Osoitteessa <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/ohjeet.aspx>. Viitattu 7.2.2014.
- Toivanen, P. 2005: Selvitys kirjastoauto toiminnan yhteistyömahdollisuuksista Joensuun seutukunnalla ja sen lähialueilla. Osoitteessa <http://www.jns.fi/dman/Document.phx/~sivut-jy/ty/Lomakepankki/sivistys/kirjasto/JytySeutukirjastoautoselvityslh.doc?cmd=download>. Viitattu 11.2.2014.
- Turun kaupunginkirjasto 2009: Turun seutukirjastospelvitys. Osoitteessa <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=94418&GUID={BEC0F198-3EBE-41F8-8E49-ACE60A8EC309}>. Viitattu 28.2.2014.
- Vaarakirjastot.fi 2014a: Kirjastot. Osoitteessa www.vaarakirjastot.fi/kirjastot. Viitattu 2.6.2014.
- Vaarakirjastot.fi 2014b: Kirjastoautot. Osoitteessa www.vaarakirjastot.fi/kirjastoautot. Viitattu 29.8.2014.

- Vahvaselkä, H. 2005: Seutukirjasto uutena toimintamallina. Tapaustutkimus kunnan johdon, kirjastoalan ammattilaisten sekä henkilöstön edustajien näkemyksistä Ylivieskan ja Joensuun seuduilla. Pro gradu -tutkielma. Kunnallispolitiikka. Tampere: Tampereen yliopisto. Osoitteessa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-15119>. Viitattu 15.9.2014.
- Valli, R. 2007: Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoi-ta tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittele-valle tutkijalle. 2. korj. ja täyd. p. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 102–125.
- Ventola, S. et al. 2011: Joensuun seutukirjaston kokoelmien arviointi = JASKA. Joen-suu: Joensuun seutukirjasto. Osoitteessa <http://asiakkaankirjasto.wikispaces.com/file/view/Joensuun+seutukirjaston+kokoelmien+arviointi+raportti.pdf/231294072/Joensuun%20seutukirjaston%20kokoelmien%20arviointi%20raportti.pdf>. Viitattu 29.8.2014.
- Ventola, S. 29.8.2014 = sähköposti Joensuun seutukirjaston palvelupäällikkö Seija Ventolalta 29.8.2014.

LIITE 1: Joensuun seutukirjaston henkilökunnalle järjestetty sähköinen kysely

Kysely Joensuun seutukirjaston henkilökunnalle

Kyselyn kohderyhmänä ovat ne **henkilöt, jotka ovat työskennelleet sekä Joensuun seutukirjastossa että sitä edeltäneissä kirjasto-organisaatioissa.**

Kyselyn tavoitteena on arvioida kirjastopalvelujen tuottamista seudullisessa yhteistyössä.

Vastaajia pyydetään **vertaamaan 1.1.2007 perustetun Joensuun seutukirjaston toimintaa** aikaisemmin toimineisiin kunnan- ja kaupunginkirjastoihin.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Vastaajien taustatiedot kerätään ja analysoidaan niin, ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa.

Vastaajan taustatiedot

Palvelusaika kirjastoalalla

- Alle 5 vuotta
- 5–9 vuotta
- 10–20 vuotta
- Yli 20 vuotta

Esimiehenä työskentely

- Toimin esimiestehtävissä.
- En toimi esimiestehtävissä.

Työskentelen pääasiallisesti

- Joensuun pääkirjastossa
- muussa seutukirjaston toimipisteessä kuin pääkirjastossa

Ohjeet kyselyn täyttämiseen

Arvioi seuraavien väittämien paikkansapitävyyttä asteikolla

- (1) täysin samaa mieltä,
- (2) osittain samaa mieltä,
- (3) ei samaa eikä eri mieltä,
- (4) osittain eri mieltä,
- (5) täysin eri mieltä tai
- (6) en osaa sanoa.

Lisäksi joka osiossa on mukana avoimia kysymyksiä, joilla voit halutessasi täsmentää vastausta tai antaa kehitysehdotuksia.

1. Yhteistyö kirjastojen välillä

- 1.1. Yhteistyö seutukirjaston toimipisteiden välillä sujuu hyvin.
- 1.2. Yhteisissä (esim. lainaukseen tai luettelointiin liittyvissä) pelisäännöissä on vielä paljon kehitettävää.
- 1.3. Koen, että yhteisiä pelisääntöjä noudatetaan kaikissa toimipisteissä.
- 1.4. Muiden seutukirjaston toimipisteiden henkilöstö toimii tärkeänä ammatillisena

vertaistukena.

- 1.5. Sijaisen saaminen toisista toimipisteistä on hankalaa.
- 1.6. Kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa apua on vaikea saada.
- 1.7. Mahdollisuudet toisissa kirjastoissa tai hankkeissa työskentelyyn ovat lisääntyneet seutukirjastoaikana.
- 1.8. En ole kiinnostunut työskentelemään toisissa kirjastoissa tai hankkeissa.

Voit täsmentää vastaustasi tai kertoa, kuinka yhteistyötä ja yhteisiä pelisääntöjä tulisi kehittää.

2. Seutukirjaston yhteiskokoelma

- 2.1. Olen osallistunut kokoelmien arviointiin ja kehittämiseen.
- 2.2. Seutukirjaston toiminnan aikana uutuuskirjoja on ollut vähemmän hyllyssä.
- 2.3. Poistojen tekeminen on helpompaa kuin ennen seutukirjastoa.
- 2.4. Aineiston hankintapäätösten tekeminen on vaikeampaa kuin ennen seutukirjastoa.
- 2.5. Harvoin kysyttyä aineistoa hankitaan vähemmän kuin ennen seutukirjastoa.
- 2.6. Kalliiden erikoisaineistojen (kuten elokuvien, pelien tai kielikurssien) hankintaa tulisi keskittää.
- 2.7. Aineistojen varastoimista on selvästi vähennetty kirjastossani seutukirjastoaikana.

Voit täsmentää vastaustasi tai kertoa, kuinka yhteiskokoelmaa tulisi kehittää.

3. Kuljetusjärjestelmä ja varaukset

- 3.1. Kuljetusjärjestelmän avulla asiakas saa tarvitsemansa aineiston nopeammin.
- 3.2. On hyvä, että asiakas saa palauttaa aineiston mihin tahansa seutukirjaston toimipisteeseen.
- 3.3. Aineistojen kuljettaminen toimipisteiden välillä on lisännyt työtä kirjastossani.
- 3.4. Yhteisestä varausjonosta tulisi luopua.
- 3.5. Varausten maksuttomuus on lisännyt huomattavasti kokoelman yhteiskäyttöä.
- 3.6. Varausten tulisi olla maksullisia.

Voit täsmentää vastaustasi tai kertoa, kuinka kuljetus- ja varausjärjestelmiä tulisi kehittää.

4. Erikoistuminen ja koulutukset

- 4.1 Osallistun jonkin seutukirjaston työryhmän työskentelyyn (lainaustyöryhmä, lasten ja nuorten työryhmä, Jokunen-ryhmä, kokoelmapolitiikkaryhmä, kausijulkaisutyöryhmä, kirjastoautotyöryhmä)
 - Kyllä
 - Ei

Puuttuuko seutukirjastolta jokin työryhmä?

Mikä? _____

- 4.2. Olen päässyt erikoistumaan työssäni johonkin kirjastotoiminnan erityisalueeseen.
- 4.3. Asiantuntemustani hyödynnetään myös muissa seudun kirjastoissa.
- 4.4. Koulutusta on ollut seutukirjaston aikana aiempaa enemmän tarjolla.

- 4.5. Koen useimmat koulutukset tarpeettomina työtehtävieni kannalta.
- 4.6. Pääsen yleensä lähtemään haluamiini koulutuksiin.
- 4.7. Koulutuksiin pääsy on vaikeaa, koska henkilökuntaa on vähän.
- 4.8. Koulutukset järjestetään liian kaukana.

Voit täsmentää vastaustasi tai kertoa, kuinka koulutuksia ja erikoistumismahdollisuuksia tulisi kehittää.

5. Seutukirjaston asiakkaat

- 5.1. Seutukirjasto tarjoaa asiakkaille laadukkaammat kirjastopalvelut kuin itsenäiset kunnan- ja kaupunginkirjastot.
- 5.2. Eri puolilla seutua asuvat asiakkaat eivät ole tasavertaisessa asemassa.
- 5.3. Asiakkaille viestitään riittävästi kirjastojen palveluista ja tapahtumista.
- 5.4. Seutukirjaston toiminta-aikana asiakkaiden odotukset palvelujen laadusta ovat kasvaneet.
- 5.5. Asiakkailta tulleet ideat ja kehitysehdotukset otetaan huomioon palveluja kehitettäessä.
- 5.6. Asiakkailta tullutta palautetta ei käsitellä riittävästi työyhteisössä

Voit täsmentää vastaustasi tai kertoa, kuinka palveluita ja asiakasviestintää tulisi kehittää.

Mitkä ovat seutukirjaston etuja verrattuna itsenäisiin kunnan- ja kaupunginkirjastoihin?

Mitkä ovat seutukirjaston haittapuolia verrattuna itsenäisiin kunnan- ja kaupunginkirjastoihin?

LIITE 2: Henkilöstökyselyyn liittyvät taulukot

1.1. Yhteistyö seutukirjaston toimipisteiden välillä sujuu hyvin.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	5	10	5	10
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0	5	10
Osittain tai täysin samaa mieltä	46	90	51	100
Yht.	51	100	51	100

1.2. Yhteisissä (esim. lainaukseen tai luettelointiin liittyvissä) pelisäännöissä on vielä paljon kehitettävää.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	17	34	17	34
Ei samaa eikä eri mieltä	3	6	20	40
Osittain tai täysin samaa mieltä	30	60	50	100
Yht.	50	100	50	100

1.3. Koen, että yhteisiä pelisääntöjä noudatetaan kaikissa toimipisteissä.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	21	41	21	41
Ei samaa eikä eri mieltä	5	10	26	51
Osittain tai täysin samaa mieltä	25	49	51	100
Yht.	51	100	51	100

1.4. Muiden seutukirjaston toimipisteiden henkilöstö toimii tärkeänä ammatillisena vertaistukena.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	2	4	2	4
Ei samaa eikä eri mieltä	11	22	13	25
Osittain tai täysin samaa mieltä	38	75	51	100
Yht.	51	100	51	100

1.5. Sijaisen saaminen toisista toimipisteistä on hankalaa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	4	8	4	8
Ei samaa eikä eri mieltä	13	27	17	35
Osittain tai täysin samaa mieltä	32	65	49	100
Yht.	49	100	49	100

1.6. Kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa apua on vaikea saada.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	19	37	19	37
Ei samaa eikä eri mieltä	7	14	26	51
Osittain tai täysin samaa mieltä	25	49	51	100
Yht.	51	100	51	100

1.7. Mahdollisuudet toisissa kirjastoissa tai hankkeissa työskentelyyn ovat lisääntyneet seutukirjastoaikana.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	2	4	2	4
Ei samaa eikä eri mieltä	7	14	9	18
Osittain tai täysin samaa mieltä	42	82	51	100
Yht.	51	100	51	100

1.8. En ole kiinnostunut työskentelemään toisissa kirjastoissa tai hankkeissa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	23	46	23	46
Ei samaa eikä eri mieltä	8	16	31	62
Osittain tai täysin samaa mieltä	19	38	50	100
Yht.	50	100	50	100

2.2. Seutukirjaston toiminnan aikana uutuuskirjoja on ollut vähemmän hyllyssä.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	10	21	10	21
Ei samaa eikä eri mieltä	6	13	16	34
Osittain tai täysin samaa mieltä	31	66	47	100
Yht.	47	100	47	100

2.3. Poistojen tekeminen on helpompaa kuin ennen seutukirjastoa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	5	10	5	10
Ei samaa eikä eri mieltä	11	22	16	32
Osittain tai täysin samaa mieltä	34	68	50	100
Yht.	50	100	50	100

2.4. Aineiston hankintapäätösten tekeminen on vaikeampaa kuin ennen seutukirjastoa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	19	44	19	44
Ei samaa eikä eri mieltä	16	37	35	81
Osittain tai täysin samaa mieltä	8	19	43	100
Yht.	43	100	43	100

2.5. Harvoin kysyttyä aineistoa hankitaan vähemmän kuin ennen seutukirjastoa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	5	11	5	11
Ei samaa eikä eri mieltä	10	23	15	34
Osittain tai täysin samaa mieltä	29	66	44	100
Yht.	44	100	44	100

2.6. Kalliiden erikoisaineistojen (kuten elokuvien, pelien tai kielikurssien) hankintaa tulisi keskittää.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	11	22	11	22
Ei samaa eikä eri mieltä	6	12	17	34
Osittain tai täysin samaa mieltä	33	66	50	100
Yht.	50	100	50	100

2.7. Aineistojen varastoimista on selvästi vähennetty kirjastossani seutukirjastoaikana.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	1	2	1	2
Ei samaa eikä eri mieltä	2	4	3	6
Osittain tai täysin samaa mieltä	47	94	50	100
Yht.	50	100	50	100

3.1. Kuljetusjärjestelmän avulla asiakas saa tarvitsemansa aineiston nopeammin.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	2	4	2	4
Ei samaa eikä eri mieltä	1	2	3	6
Osittain tai täysin samaa mieltä	48	94	51	100
Yht.	51	100	51	100

3.2. On hyvä, että asiakas saa palauttaa aineiston mihin tahansa seutukirjaston toimipisteeseen.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	1	2	1	2
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0	1	2
Osittain tai täysin samaa mieltä	50	98	51	100
Yht.	51	100	51	100

3.3. Aineistojen kuljettaminen toimipisteiden välillä on lisännyt työtä kirjastossani.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	3	6	3	6
Ei samaa eikä eri mieltä	4	8	7	14
Osittain tai täysin samaa mieltä	44	86	51	100
Yht.	51	100	51	100

3.4. Yhteisestä varausjonosta tulisi luopua.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	40	80	40	80
Ei samaa eikä eri mieltä	6	12	46	92
Osittain tai täysin samaa mieltä	4	8	50	100
Yht.	50	100	50	100

3.5. Varausten maksuttomuus on lisännyt huomattavasti kokoelman yhteiskäyttöä.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	1	2	1	2
Ei samaa eikä eri mieltä	0	0	1	2
Osittain tai täysin samaa mieltä	49	98	50	100
Yht.	50	100	50	100

4.2. Olen päässyt erikoistumaan työssäni johonkin kirjastotoiminnan erityisalueeseen.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	5	10	5	10
Ei samaa eikä eri mieltä	8	16	13	27
Osittain tai täysin samaa mieltä	36	73	49	100
Yht.	49	100	49	100

4.3. Asiantuntemustani hyödynnetään myös muissa seudun kirjastoissa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	12	26	12	26
Ei samaa eikä eri mieltä	11	24	23	50
Osittain tai täysin samaa mieltä	23	50	46	100
Yht.	46	100	46	100

4.4. Koulutusta on ollut seutukirjaston aikana aiempaa enemmän tarjolla.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	6	13	6	13
Ei samaa eikä eri mieltä	2	4	8	17
Osittain tai täysin samaa mieltä	40	83	48	100
Yht.	48	100	48	100

4.5. Koen useimmat koulutukset tarpeettomina työtehtävieni kannalta.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	24	47	24	47
Ei samaa eikä eri mieltä	6	12	30	59
Osittain tai täysin samaa mieltä	21	41	51	100
Yht.	51	100	51	100

4.6. Pääsen yleensä lähtemään haluamiini koulutuksiin.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	11	22	11	22
Ei samaa eikä eri mieltä	3	6	14	28
Osittain tai täysin samaa mieltä	36	72	50	100
Yht.	50	100	50	100

4.7. Koulutuksiin pääsy on vaikeaa, koska henkilökuntaa on vähän.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	12	24	12	24
Ei samaa eikä eri mieltä	5	10	17	34
Osittain tai täysin samaa mieltä	33	66	50	100
Yht.	50	100	50	100

4.8. Koulutukset järjestetään liian kaukana.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	18	35	18	35
Ei samaa eikä eri mieltä	13	25	31	61
Osittain tai täysin samaa mieltä	20	39	51	100
Yht.	51	100	51	100

5.1. Seutukirjasto tarjoaa asiakkaille laadukkaammat palvelut kuin itsenäiset kunnan- ja kaupunginkirjastot.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	2	4	2	4
Ei samaa eikä eri mieltä	4	8	6	12
Osittain tai täysin samaa mieltä	45	88	51	100
Yht.	51	100	51	100

5.2. Eri puolilla seutua asuvat asiakkaat eivät ole tasavertaisessa asemassa.:

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>	<i>Kum. lkm</i>	<i>Kum-%</i>
Osittain tai täysin eri mieltä	18	35	18	35
Ei samaa eikä eri mieltä	2	4	20	39
Osittain tai täysin samaa mieltä	31	61	51	100
Yht.	51	100	51	100

LIITE 3: Työntekijäryhmien väliset erot

Taulukoihin koottu väittämät, joiden kohdalla eri työntekijäryhmien (pääkirjaston vs. muun toimipisteen työntekijät, esimiehet vs. muut työntekijät) välinen ero oli vähintään tilastollisesti oireellinen ($p \leq 0,10$).

Väittämä		Pääkirjasto	Muu toi- mipiste	Yht.	p-arvo ja tilastollinen merkitsevyys
1.1. Yhteistyö seutukirjaston toimipisteiden välillä sujuu hyvin.	Keskiarvo	3,91	4,32	4,14	p = 0,087 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	1,12	0,48	0,85	
	Lkm	23	28	51	
1.6. Kirjastojärjestelmän ongelmatilanteissa apua on vaikea saada.	Keskiarvo	2,83	3,46	3,18	p = 0,053 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	1,19	1,10	1,18	
	Lkm	23	28	51	
2.2. Seutukirjaston toiminnan aikana uutuuskirjoja on ollut vähemmän hyllyssä.	Keskiarvo	3,10	4,15	3,70	p = 0,005 Tilastollisesti merkitsevä
	Keskihajonta	1,29	1,13	1,30	
	Lkm	20	27	47	
2.3. Poistojen tekeminen on helpompaa kuin ennen seutukirjastoa.	Keskiarvo	3,64	4,21	3,96	p = 0,057 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	1,26	0,83	1,07	
	Lkm	22	28	50	
2.7. Aineistojen varastoimista on selvästi vähennetty kirjastossani seutukirjastoaikana.	Keskiarvo	4,32	4,79	4,58	p = 0,013 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	0,84	0,42	0,67	
	Lkm	22	28	50	
3.1. Kuljetusjärjestelmän avulla asiakas saa tarvitsemansa aineiston nopeammin.	Keskiarvo	4,26	4,75	4,53	p = 0,030 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	1,05	0,44	0,81	
	Lkm	23	28	51	
3.4. Yhteisestä varausjonosta tulisi luopua.	Keskiarvo	1,32	1,82	1,60	p = 0,093 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	0,78	1,19	1,05	
	Lkm	22	28	50	
4.6. Pääsen yleensä lähtemään haluamiini koulutuksiin.	Keskiarvo	4,26	3,41	3,80	p = 0,012 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	0,96	1,28	1,21	
	Lkm	23	27	50	
4.7. Koulutuksiin pääsy on vaikeaa, koska henkilökuntaa on vähän.	Keskiarvo	3,09	3,79	3,48	p = 0,063 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	1,41	1,17	1,31	
	Lkm	22	28	50	

Väittäjä		Esimies	Ei esimies	Yht.	p-arvo ja tilastollinen merkitsevyys
1.1. Yhteistyö seutukirjaston toimipisteiden välillä sujuu hyvin.	Keskiarvo	4,60	4,02	4,14	p = 0,054 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	0,52	0,88	0,85	
	Lkm	10	41	51	
1.2. Yhteisissä (esim. lainaukseen tai luettelointiin liittyvissä) pelisäännöissä on vielä paljon kehitettävää.	Keskiarvo	2,40	3,60	3,36	p = 0,003 Tilastollisesti merkitsevä
	Keskihajonta	1,17	1,06	1,17	
	Lkm	10	40	50	
1.4. Muiden seutukirjaston toimipisteiden henkilöstö toimii tärkeänä ammatillisena vertaistukena.	Keskiarvo	4,40	3,85	3,96	p = 0,052 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	0,70	0,79	0,80	
	Lkm	10	41	51	
1.7. Mahdollisuudet toisissa kirjastoissa tai hankkeissa työskentelyyn ovat lisääntyneet seutukirjastoaikana.	Keskiarvo	4,70	4,05	4,18	p = 0,036 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	0,48	0,92	0,89	
	Lkm	10	41	51	
2.4. Aineiston hankintapäätösten tekeminen on vaikeampaa kuin ennen seutukirjastoa.	Keskiarvo	1,80	2,79	2,56	p = 0,005 Tilastollisesti merkitsevä
	Keskihajonta	1,03	0,89	1,01	
	Lkm	10	33	43	
2.6. Kalliiden erikoisaineistojen (kuten elokuvien, pelien tai kielikurssien) hankintaa tulisi keskittää.	Keskiarvo	4,40	3,45	3,64	p = 0,025 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	0,52	1,26	1,21	
	Lkm	10	40	50	
3.3. Aineistojen kuljettaminen toimipisteiden välillä on lisännyt työtä kirjastossani.	Keskiarvo	3,60	4,44	4,27	p = 0,014 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	1,26	0,84	0,98	
	Lkm	10	41	51	
4.3. Asiantuntemustani hyödynnetään myös muissa seudun kirjastoissa.	Keskiarvo	4,33	3,03	3,28	p = 0,012 Tilastollisesti melkein merkitsevä
	Keskihajonta	0,71	1,44	1,42	
	Lkm	9	37	46	
4.4. Koulutusta on ollut seutukirjaston aikana aiempaa enemmän tarjolla.	Keskiarvo	4,70	4,00	4,15	p = 0,092 Tilastollisesti oireellinen
	Keskihajonta	0,67	1,23	1,17	
	Lkm	10	38	48	
4.5. Koen useimmat koulutukset tarpeettomina työtehtävieni kannalta.	Keskiarvo	1,50	3,07	2,76	p = 0,001 Tilastollisesti erittäin merkitsevä
	Keskihajonta	1,08	1,25	1,37	
	Lkm	10	41	51	
4.8. Koulutukset järjestetään liian kaukana.	Keskiarvo	1,90	3,20	2,94	p = 0,002 Tilastollisesti merkitsevä
	Keskihajonta	0,88	1,19	1,24	
	Lkm	10	41	51	